Rainbow WORKBOOKS

SESOTHO HOME LANGUAGE
GRADE 6 – BOOK 1
TERMS 1 & 2
ISBN 978-1-920458-77-5

THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.
11th Edition

ISBN 978-1-920458-77-5
9 781920 458775

a b c d e
f g h i j
k l m n o p
q r s t u
v w x y z

SESOTHO PUO YA LAPENG – Kereiti 6 Buka ya 1

ISBN 978-1-920458-77-5

E hlophisitswe ho latela lenane thuto la CAPS

Kereiti 6

Lebitso:

Phaposi:

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SESOTHO PUO YA LAPENG

Buka ya 1
Kotara 1 & 2

Gr6 SES HL B1_Cover.indd 1
2020/04/02 12:07:18

Mofumahadi Angie Motshekga,
letona la Lafapha la
Thuto ya Motheo

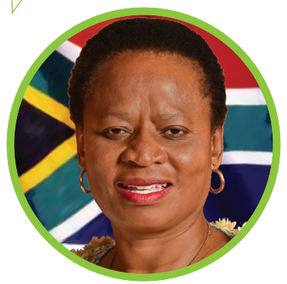

Ngaka Reginah Mhaule,
Motlatsi wa Letona la
Thuto ya Motheo

Dibuka tsena tsa tshebetso di etseditswe bana ba Afrika Borwa tlasa boetapele ba Letona la Thuto ya Motheo, Mof. Angie Motshekga, mmoho le Motlatsa Letona la Thuto ya Motheo, Ngaka Reginah Mhaule.

Dibuka tsa tshebetso tsa Rainbow di bopa karolo ya Lefapha la Thuto ya Motheo, ya thuso e reretsweng ho netefatsa tshebetso ya baithuti ba Afrika Borwa dikereiting tse qalang tse tsheletseng. Jwaleka e nngwe ya dintlha tsa bohlokwa tsa Moralo wa Tshebetso ya Mmuso, projeke ena e etsahetse ka tshehetso ya letlole la Polokelo la Setjhaba. Sena se entse hore Lefapha le etse dibuka tsena tsa tshebetso ka dipuo tsohle tsa semmuso, ntle le tefello ya letho.

Re tshepa hore, matitjhere a tla fumana dibuka tsa tshebetso di le bohlokwa mosebetsing wa bona wa letsatsi le letsatsi, le ho etsa bonnete ba hore baithuti ba bona ba etsa kharikhulamo yohle. Re nkile boikarabelo ba ho tataisa titjhere mosebetsing ka e nngwe le e nngwe ya mesebetsi, ka ho kenyelletsa motshwao a bontshang hore na seo barutwana ba tshwanelang ho se etsa ke sefe.

Re a kgolwa hore bana ba tla natefelwa ke ho sebetsa ka buka ena ha ba ntse ba hola le ho ithuta, le hore wena titjhere, o tla natefelwa mmoho le bana.

Re le lakalletsa katleho ho sebediseng dibuka tsena tsa tshebetso.

BOIKARABELO BA BATJHA BA AFRIKA BORWA

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
Eleventh edition 2021

ISBN 978-1-920458-77-5

This book may not be sold.

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked, the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

Kereiti 6

Rainbow WORKBOOKS

Puo ya Lapeng

YA SESOTHO

Buka ena ke ya:

SESOTHO

Buka 1

TATAISO YA HO SEBEDISA BUKATSHEBETSO ENA

Sebedisa Bukatshebetso mmoho le dithusathuto tse ding tsa hao. Tadima CAPS boemo ba bohareng Puo ya Lapeng.

Re lakatsa ho o amohela boemong ba bohare ba Bukatshebetso Puo ya Lapeng. Boemo ba boharengba Puo Ya Lapeng bo maikemisetsong a ho matlafatsa bokgoni ba morutwana ba puo dikamanong,maemong a botho, le ho matlafatsa bobatsi ba bokgoni ba ho etsa mosebetsi wa sekolo dithutong tsohle.Re tshepa hore o tla fumana Bukatshebetso ena e le molemo ho thusa barutwana ba hao ho matlafatsa bokgoni ba bona.

Bukatshebetso ena e raluwe ka ho ya ka disekele tsa dibeke tse pedi tsa CAPS. O tla fumana kakaretso ya se tla etswa ho e nngwe le e nngwe ya disekele tsena maqepheng a 1, 35, 69, le 103 Bukatshebetsong ena. Sekele ka nngwe ya beke ya 2 e bokelletswe ho kenyelletsa bokgoni bo latelang ba puo:

1 Ho mamela le ho bua(Puo)-dihora tse 2 ka sekele ya dibeke tse 2

Barutwana ba hloka menyetla e tlang kgafetsa ya ho matlafatsa bokgoni ba bona ba ho Mamela le ho Bua hore ba kgone tlhahisoleseding, ho rarolla qaka le ho matlafatsa maikutlo le dikgopolo.Bukatshebetso e na le mesebetsi e mmalwa ya ho bua le ho mamela eo o ka e matlafatsang ho netefatsa hore barutwana ba fumana monyetla wa ho kwetlisa mosebetsi wa ho bua.

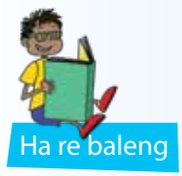

2 Ho bala le ho bona- Dihora tse 5 sekeleng ya dibebe tse 2 CAPS e hloka hore baithuti ba bale le ho sheba dingolwa tse itsengle mefuta ya dingolwa e itseng sekeleng ka nngwe ya dibeke tse 2

Ho bala le ho bona- dihora tse hlano sekeleng ya dibeke tse 2 CAPS e hloka hore barutwana ba bale le ho sheba dingolwa tse itseng le mefuta ya dingolwa e itseng sekeleng ka nngwe ya dibeke tse 2/ CAPS e hloka barutwana ho bala le ho sheba dingolwa tse itseng le mefuta ya dingolwa ho e ngnwe le e nngwe yay a disekele tse pedi. Sena se kenyeletsa ho bala: dipale tse kgutshwane, ditshomo, diketsahalo tse etsahetseng ho yena, mangolo, di email, bukatsatsi, tshwantshiso, diatekele tsa koranta, diatikele tsa dimakazine, puisano ya radiong, dithothokiso, dingolwa tse susumetsang, papatso, ditaelo, ditaelo tsa ho leba le le tsela ya ho etsa. Ho tlatseletsa CAPS e hloka hore barutwana ba bale dingolwa tsa tlhahisoleseding tse nang le ditshwantsho,: mmapa, tjhate, tafole, ditshwantsho, mmapa wa mohopolo, tjhate ya boemo ba lehodimo, diphousetara, ditsebiso, ditshwantsho le dikerafo.. O tla fumana kgetho e ngata e ntle ya dingolwa tsena Bukatshebetsong ena. CAPS e kgetholla tsela ya ho bala e itshetlehileng mehatong ya se etsah alang pele ho balwa, ho bala, le kamora ho bala. O tla fumana tlhaloso emolemo ya ditshwantsho ya mokgwa wa ho bala kahare leqepheng le ka ple la khabara.

3 Ho Ngola le ho Behela-dihora tse 4 sekeleng ya dibeke tse 2.

CAPS e hloka hore barutwana ba fumane monetla wa ho kwetlisa ho ngola mefuteng e fapaneng ya dingolwa kgafetsa. Bukatshebetso e nehelana ka diforeimi le tlhophiso ya ho ngola ho tshehetsa nehelano ya barutwana ya tsela ya ho ngola, mmoho le dingolwa tse bonwang le tsa mefuta e meng e fapaneng.

4 Sebopeho sa Puo le Diphetoho

CAPS e nehelana lenane la Dibopeho tsa Puo le Diphetoho tse tshwanetseng ho etswa kereiting e nngwe le e nngwe. Tlwaelo ke hore diketsahalo tsena di ba le "tlhokomediso" e hlalosang diphetoho tsena.

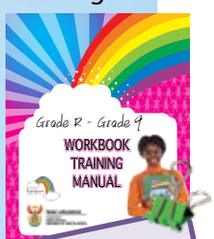

Bakeng sa tataiso e nngwe tadima bukana ya kwetliso ya Bukatshebetso.

Lenaneo

Tema 1: Bonnete le ditshomo

Tlaleho ya ditaba
Kotara 1: Dibeke 1 - 2

1 Ho na le eng ditabeng? 2
Bala o bapise diatikele dikoranteng tse nne.
Shebisisa dintlha tsa sehlooho, ka-mola, seratswana le dihloohwana (*captions*).
Tsepama ho sehlooho, ka-mola, serapa sa selelekela le sehloohwana.

2 Ho bala ditaba 4
Fumana sehlooho, ka mola, letsatsi. Seratswana sa selelekela le tshediso ya tse bonwang le tse hohelang.
Araba dipotso tsa diatikele le ho fumana puisano.
Serapa ka atikele le ho fumana sehlooho, ka-mola le ho araba mang, eng, kae, neng, hobaneng le jwangdipotsong.
Tshebediso ya menahano ka mantswe le meelelo ho tloha koranteng. Puisano ka dihlooho tse hohelang mobabdi.
Selelekela sa ditshwntsho o sebedisa tse bonwang le tse hohelang le ditshwantsho.

3 Ho ngola atikele ya koranta 6
Etsa tokiso (polane) ya ho ngola atikele ya koranta o sebedisa mantswe a "eng".
Sekaseka mehopolo le sehlopha. Sebedisang tsela ya ho ngola mehopolo, polanang, ngolanga, lokisang le ho behela.
Ngolang ditaba ka lekgathe lefetile. Ngola atikele ya koranta o sebedisa sehlooho, ka-mola le puisano tse ding.
Itokise o phete puisano atikeleng ya koranta.
Itukisetsa polelo ya pehelo e tla ngolwa ka lekgathe lefetile.
Ho rekota mantswe a matjha le meelelo dikshinaring ya hao.

4 Ngola hantle 8
Selekela sa dipotso ho ikwetlisa ka dipotso, selekela sa moetso le tumellano ya leeletsi.
Boikwetliso ka tumellano ya i ka moetsi-leetsi.
Selekela ka maemedi.
Ho ngola mantse a matjha le meelelo ya ona dikshinaring ya hao.

5 Ngwanana wa sekolo o pholosa bophelo ba moshemane 10
Bala atikele ya koranta.
Shebisisa sehlooho, ka-mola, seratswana se ka pele, letsatsi le kgohedi.
Dipotso tsa polelo tse beilweng hodima dikahare tsa ditaba.
Phetapheto ya pale le tatellano selelekela sa mabitsobitso.
Ho sebetsa ka mabitsobitso le mabitso a tlwaelehileng.

6 Puo 12
Ho sebeisa ditsejana.
Ho ngola dipolelo ka puo pehelo.
Ngola sehlooho ka puopehelo o kenyeletsa tsebiso e hlokehang ho ngola seratswana. Tlosa dipolelo tse sa tsamelaneng le sehlooho.

7 Ho itlhokomela 14
Bala diatikele tse pedi tsa koranta.
Utlwisisa diketsahalo: sehlooho, seratswana sa selelekela , dibonwa le sehlooho sa mantlha.
Serapa sa atikele, ho bapisa diatikele tse ntjha tse pedi.
Hlalosa khathunu e tsamaelangle sehlooho. Rekota mantwe a matjha le meeelelo ka dikshinaring ya hao.

8 Ho bua ka ditaba 16
Itokisetse le ho behela puo. Etsa phousetara ho latela puo.
Lekola puo le phousetara o sebedisa mokgwa e nehuweng.
Karolo ya mantswe le ho bala dinoko. Matshwao a mantswe ho feelwana, kgutlo, makalo, j.j.

Ditshomo
Kotara 1: Dibeke 3 - 4

9 Ka moo mmutla o qhekanyeditsang Tlou le Leruarua ka teng 18
Selelekela sa ditsomo. Se tshwara mosebetsi wa ho bala pele, mesebetsi le ponelopele ho sebediswa dihlooho le ditshwantsho.
Bala ditshomo o shebile mophetwa, sebaka le poloto.
Rekota mantswe a matjha le meelelo ka dikshinaring ya hao.

10 Nahana ka Mmutla, Leruarua le Tlou 20
Tjhebopele ka tlwaelo, thuto le botho ba diphoofolo.
Serapa ka dikahare le dikamano
Ho kgetha mahlolosi a hlalosang mmutla.
Sebedisitse mahlalosi ka papadi ya setshwantsho sa mmutla.
Ngola mobapado mme o etse setwantsho sa motho.

11 Kamoo mmutla e o qhekanyeditseng Tau le Kwena ka teng 22
Ho lepa pale ka tshebediso ya ditshwantsho.
Ngola pale o sebedisa sebopeho ka mantswe a bohlokwa le ditshwantsho. Ho ngola pele hohle ho latelwa ke mehopolo, ho polana, ho ngola, ho lokisa le ho behela pale. Ho balla pale hodimo ka dihlopha.

12 Mefuta e fapaneng ya mabitso 24
Selelekela sa mabitso a tlwaelehileng le a sa tlwaelehang.
Mosebetsi ka mabitso a tlwaelehileng le a sa tlwaelehang.
Ho ithuta mabitsobitso.
Hlophisa mabitso a tlwaelehileng le a sa tlwaelehang hammoho le mabitsobitso.
Buisana ka dikapolelo/maelana le maele.
Ngola tlhaloso ya ona le ho taka ditshwantssho tsa ona.
Tlotlontswe: malatodi.

13 Monna ya rekileng moriti 26
Tjhebopele ya pale e itshetlehile ho ditshwantsho le dihlooho.
Puisano ka pale: dibapadi, sebaka
Le poloto.
Rekota mmantswe a matjha le meeleo dikshinaring.

14 Moriting wa sefate 28
Etsang papadi le itshetlehile paleng mme le bontsha dibapadi le poloto.
Kopanya mabitso le mahlalosi.
Mosebetsi ka malatodi.
Selekela ka tshwantshanyo. Bontsha e nngwe ya tsona.
Lekgathe lejwale le bonolo, le lekgathe lefetile le lekgathe letlang.

15 Tse ngata ka puo 30
Lekgathe lejwale le bonolo, le lekgathe lefetile le sebedisa tumellano pakeng tsa moetsi le leetsi.
Bapisa proverbs le meleleo wa ona.
Rekota mmantswe a matjha le meeleo dikshinaring.

16 Papadi ya makgathe 32
Ho ithutaLekgathe lejwale le bonolo, le lekgathe lefetile le lekgathe letlang ka boto ya dipapadi.
Ho iphumana.
Ho sheba na o tseba leqephe la mosebetsi 16 le fetileng.
Rekota mmantswe a matjha le meeleo dikshinaring.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 1 2019/10/19 23:15:03

1

Ho na le eng ditabeng?

Ha re bueng

Sheba dihlooho tsa diatekele le ditshwantsho tsa dikoranta tse nne mme o bolelle motswalle wa hao hore o nahana hore taba ka nngwe e bua ka eng. E be o bala seratswana se ka lelekelang mme o bone na o lepa hore ditaba tse setseng di bua ka eng.

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Lekanya seo o se nohileng le seo o badileng ka sona.
- Ha o sa utwlisise serapana seo, bala hape o iketlile. Se balle hodimo.

Ha re baleng

Sekolo sa New Town

Jan Roux Moqolotsi wa Thuto

Seratswana sa selelekela

Mohlomphehi Letona la Thuto o butse poraemari e ntjha ya New Town ka Mantaha moketeng wa pulo ya sekolo.

Letona le tsebisitse batho hore sekolo se setjha se hahuwe profensing ho amohela palo e hodimo ya bana.

O itse "batho ba sebaka seo ba eketsehile haholo ha e sa le morafo wa New Town o bulwa mme ba malapa ba tlile tulong eo ba batla mesebetsi."

Ka ha batho ba thothetse sebakeng sena ho hlaha dibakeng tse fapaneng tsa lefatshe, sekolo se tla ruta ka English.

Ho tla etswa boiteko ba bohlokwa hore bana ba tswele pele ho ithuta ho bua, ho bala le ho ngola dipuo tsa bona tsa lapeng (Sepedi, isiXhosa, isiZulu le Afrikaans).

Baahi ba ne ba thabile ke sena mme batswadi ba ikopanya le letona moketeng wa ho jala sefate

Ba na le dipolane tsa ho aha laeborari le ditshimo tsa sekolo. Thandi ya dilemo di 12 ka pososelo a re: "ke thabetse hoqala kereiti ya 6 sekolong se setjha. Ke tla ithuta haholo".

Ya tjha

Seratswana sa selelekela

Jabu Dube Moqolotsi wa Ditaba

City Bus e ile ya e tjha ka baka la phoso ya motlakase.

Matsatsi a mane a fetileng, bapalami ba bese e yang Sunhill ba tswile ka monyako o morao le ka fensetere e morao ya tshohanyetso ka beseng.

"Re bile lehlohonolo ho fumana mekotlana ya rona ya dibuka beseng," ho bolela Sbu Ndidi

Bapalami ba setse lepalapaleng hobane ba dibese ba hlolehile ho romela bese e nngwe.

Ba City Bus Company ba tla lokisa dibese tsa bona tsoohle hore mathata a tjena a se etsahale hape.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 2 2019/10/19 23:15:06

A tla a hlolwa!

Sehlooho

Ann MacDonald

Moqolotsi wa Dipapapdi

ketapele

Sehleng se fetileng, Western Warriors ha e sa le e hlorisa sehlopha sa Super Girls

Ka Labobedi, Mary Sithole wa Super Girls o hlabile dintlha tse pedi ha Anna Smith le Louise Parker ba ekeditse ntlha e mong le e mong, e le ha ba thusa Super Girls ho fa Western Warriors thupa ya 4-0 setediamong sa New Town.

"Ho bile molemo ho rona," ho realo mokwetlisi. "Dilemo tse pedi tse fetileng, re bapetse le bona, ba re hlotse, ka hoo ho bile bohlokwa hore re ba hlole."

Jwale ho jwang ha sehlopha se qadileng ka ho hlolwa ke sehlopha sa kgale mme se hlola ka tlatlapo ya 4 – 0? Ho ya ka mokwetlisi wa Super Girls, seka sheba ho feta ho iphetetsa – se etseng hore di Warriors di rahe bonyane hararo dipalong.

"Leha mokapotene wa rona a ile a lemala, re bapetse ka diresefe ebile ba entse mosebetsi o motle.

"Ho hlola hona ho re kgothaditse haholo!" ho realo Mary Sithole. "Ha re bapala hantle hammoho ho utlwahala e ka re ka hlola sehlopha se seng le se seng."

Moshemane o pholosa lesea

Ngwananyana ya dilemo di tharo o ntshitswe nokeng ke moshanyana wa sekolo, Dumisani Mkhize wa sekolo sa poraemari sa New Town, KwaZulu-Natal.

Matsatsi a mabedi a fetileng, ngwananyana o ne a hlokometswe ke ausi wa hae ya dilemo di robedi, ya ileng a lebala ha ngwananyana a lelera ho ya nokeng.

Mof. Dlamini wa Lefapha la Ntshetsopele ya Setjhaba o re bana ba tlameha ho hlokomelwa ke batho ba baholo ba nang le boikarabelo.

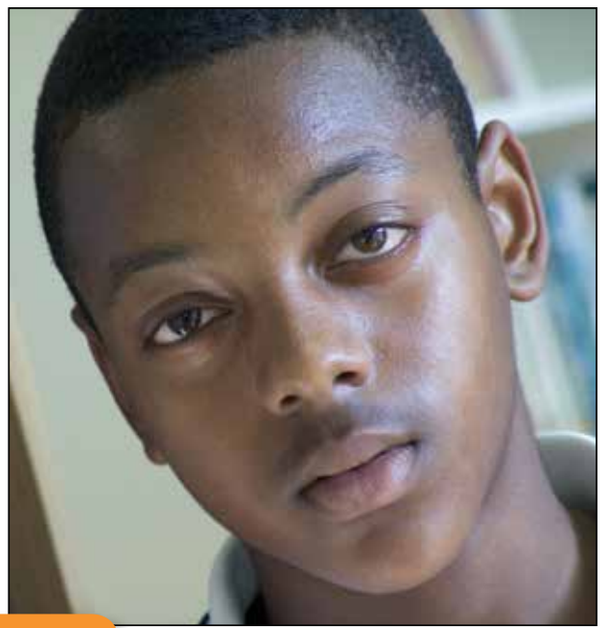

Sehloohwana

Dumisani Mkize ya dilemo di 1eshome le metso e mmedi o thusa ngwananyana.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 3 2019/10/19 23:15:08

2 Ho bala ditaba

Ha re ngoleng

Sheba atikele ka nngwe hape. Jwale tlatsa dikarabo tsa dipotso tafolelng e latelang.

No	Sehlooho ke sefe?	Ka–mola ke eng?	Sena se etsahetse neng? Sebetsa ho fumana letsatsi?
1			
2			
3			
4			

Ha re ngoleng

Taaka mola ho bapisa mantswe a ka lehlakoreng le letshehadi le meelelo ya ona ka ho le letona.

batho	ho tloha sebakeng se seng ho ya ho se seng
bongata haholo	nomoro kaofela ya batho ba dulang sebakeng se itseng
ho thotha	a lebala ho sheba
ho hong	haholo, haholo
etsahala hape	a tloha sebakeng
ntshwa kaofela	etseha hape
	e nngwe

Sheba mela ena o bolele hore o nahana hore atikele e bua kang. Dihlooho di hohela batho ka tsela efe?

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 4 2019/10/19 23:15:09

Letsatsi: _____

Kghetha diatekele tsa dikoranta tse pedi mme o di nehele jwalo ka ditaba tsa TV.

Ho etsahetse eng?	Ke mang ya neng a le moo?

Dikoranta ka nako e nngwe di sebedisa ditshwantsho. Sheba ka moo batho ba leng ka teng ebe o bapisa sehlooho le setshwantsho. Tlatsa nomoro e nepahetseng.

1. Laduma! Ke rona bahlodi!
2. Ha ke batle ho ya sekolong!
3. Hobaneng ke tshwanela ho etsa mosebetsi wa sekolo hae?
4. O tshwanela ho ja ditholwana le meroho e sa phehwang hore o fokotse mafura.
5. Ho bohlokwa hore bana ba bale tsatsi le leng le leleng.
6. Ke thabile haholo!

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 5 2019/10/19 23:15:15

3

Ho ngola atikele ya koranta

Ha re esteng

Etsa polane ya atikele ya koranta. Boledisana ka dipotso tse mmapeng wa monahano le motswalle wa hao.

1 Ho etsahetseng?

2 Sena se etsahetse neng?

3 Ke mang a neng a ameha?

4 E etsahetse kae?

5 Hobaneng?

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

NGOLA ATIKELE YA DITABA

- Ngola sehlooho se hohelang.
- Seratswana sa pele: Polelong ya hao ya pele kapa ya bobedi, o tshwanela ho bolella babadi ka mang, eng, neng, kae, le hobaneng. Leka ho hohela mobadi ka ho qala ka polelo e tshehisang, bohlale kapa e makatsang.
- Diratswana tse bohareng: Neha mobadi taba ka botlalo. Kenyeletsa polelo e le nngwe kapa tse pedi tsa batho bao o ba botsitseng. Sebedisa ditsejana ho bontsha seo ba se boletseng.
- Seratswana sa ho qetela: Qetella ka seratswana se hohelang.

Ha re ngoleng

Ngola atikele ya hao ya koranta sebakeng seo o se nehuweng. Neha koranta ya hao lebitso. Ngola sehlooho se hohelang ebe o ngola ditaba tsa hao, o sebedisa dinoutsu tseo o di entseng mmapeng wa hao wa monahano. Ha o se o entse sena, tjhentjihisanang ka diatikele tsa lona le ba bang ka tlelaseng ho bona hore ke mang a nang le ditaba tse monate.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 6 2019/10/19 23:15:18

Letsatsi:

Lebitso la koranta le mohla

Sehlooho

Ka-mola

Selelekela

Setshwantsho o ngole se hohelang ka sona

Ho ne ho etsahalang hokae?

Ke mang ya etsang hona mme se etsahetse jwang?

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 7 2019/10/19 23:15:19

4 Ngola hantle

Dipotso ke dipotso hopola ho di qetella ka letshwao la potso.

Ha re ngoleng

Fetolela dipolelo o di etse dipotso.
Re o qaletse tse ding.

O ne a kula maobane.

Na o ne

Ba ile Durban ka Tshitwe.

Na ba ile

O badile lehlasedi la maobane bosiu.

Na o

Ba mathile peisong maobane.

Na ba

Ba hlotse papading ya bona maobane.

O rekile mose o motjha.

Ba ne ba bapala bolo ha pula e qala ho na.

O ne a opuwa ke hlooho.

Pula e nele maobane.

Ntja e bohotse katse.

Moetsi le maetsi di sebedisana hantle polelong e nepahetseng, moetsi le leetsi di dumellana ka nomoro, Sena se hlalosa hore ha o nale moetsi e le nngwe, leetsi le lona le tlameha ho ba nngwe, ha moetsi e le bongata, leetsi le tlameha ho ba ka bongata. Sheba mehlala ena. 1. Moshanyana o tjheka mokoti (moshanyana a le mong).
2. Bashanyana ba tjheka mokoti (bongata ba moshanyana a le mong)

Ha re ngoleng

Etsa hore lebitso ka leng e dumellane le leetsi. Sehela lebitso mola ebe o kgetha leetsi le bapiswang le lebisto.

1. Jabu o **dula**/**dutse** Polokwane.
2. Ngwanana o **bapala**/**pbapetse** netebolo la pele.
3. Bashanyana ba babedi ba **kganna**/**kgannille** sibabadiswa tsa bona.
4. O **kena**/**kene** sekolo sa New Town.
5. Re **bapala**/**bapetse** sehlopheng sa bolo se ka tlasa dilemo di 12.
6. Sehlopha **se**/**di** betere profenseng.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 8 2019/10/19 23:15:20

Letsatsi:

Maemediqho

Ana ke maemediqho:
Nna
Yona rona wena bona

Re ilo sheba maemedi. Sehela maemediqho polelong e nngwe le e nngwe ya tse latelang.

Nna ke sekolong.	Rona re bana.
Yena ke ngwanana.	Wena o motswalle wa ka wa nnete.
Yena ke moshanyana.	Bona ba bapala bolo.
Lona ke palesa.	Rona re ja dijo tsa rona tsa mostheare.

Ha re ngoleng

Jwale sheba lenane lena le lelelele la maemediqho ebe o a sehela mola dipolelong tse latelang.

Maemediqho						
Nna		wena		bona	yona	hao
Wena	rona	rona	yena	yona	ya	

Buka eno ke yaka.	Yena o nale buka ya hae mokotleng wa hae.
Nna ke mo nehile buka.	Ena ke buka ya hao.
Rona re ba nehile diphahlo tsa bolo tsa bona.	Nna ke mo nehile dipompong tsa bona.

Sheba tafole e ka tlase ho bona hore ke afe.

MAEMEDIQHO	
Nna	rona
wena	yena
yona	yona
yona	yona

Sheba dipolelo tse latelang mme o sehele mola maemediqho.

O tlamehile ho ithabisa ka nako ya ona a phomolo.	Ke ithusa ka ho iketsetsa tsona ha ke le hae.
Yena o se a tseba ho ikapesa hobane ohodile.	Ba ithokomela ha bona ba ile mosebetsing.
O itemaditse ha a ewa ho sona.	

Leemediqho ke lentswe le emelang lebitso mohlala:
motho = yena;
dikgomo = tsona;
ntja = yona;
bohobe = bona.

Titjhere: Saena Letsatsi

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 9 2019/10/19 23:15:22

Ngwanana wa sekolo o pholosa bophelo ba moshemane

- Pele o qala ho bala atikele ya koranta ena, sheba sehlooho le setshwantsho. Leka ho fumana hore atikele e bua kang.

Ha re baleng

E Smith Motlalehi wa ditaba

Mantaha 27 Hlakola 2015

Motjha wa sesesi o a thusa

Bongi Shabalala, ya dilemo di 12, o etsa sehlopha sa 5 sekolong se tlase sa Fundani,o ile a pholosa moshanyana wa sekolo ya neng a qwella letamong. Michael Naidoo ya dilemo di robedi, o ne a sesa letamong la Rough haufi le sekolo ka Labohlano motsheare wa mantsiboya. Ho ya ka tlaleho ya ditaba, moshanyana wa kereiti ya 3 o ne a leka ho qhoma a theoha sefateng empa hloho ya hae e ile ya thula lekala la sefate pele a wela ka metsing. Bongi, ya neng a le tseleng e yang hae ho hlaha sekolong, a bona moshanyana a phaphametse letamong. A itahlela ka metsing ho mo pholosa. Ke sesesi se ka sehloohong sekolong ebile o na le lengolo la First Aid.

Bongi o ile a mo ntshetsa ka ntle ho metsi lebopong la noka. A ntano mo hemela. O ne a tseba ho hemela motho ho mo thusa ka bophelo. Mokgatlo wa sefapano se sefubedu o re ho pholosa batho ka mokgwa ona ho bobebe, empa o tlameha ho etsa ka potlako. Ha motho a ka tlohela ho hema o tlamehile ho etsa ka potlako,

Ka lehlohonolo le motswalle wa Bongi, Ann. Brown, o ne a iphetela ka tsela ha a tla bona kotsi ena. Ntja ya hae e ile ya qala ho bohola,mme a ya moo Bongi a neng a thusa teng. O ile a letsetsa mookamedi wa sekolo, ya ileng a bitsa bapholosi ba maphelo a batho. Bongi o tla fumana kgau ka lebaka la sebete sa hae, la ho pholosa Michael Naidoo.

Hloho ya sekolo, mme Makhanya, o itse o kgalemetse bana ba sekolo bohle hore ba itshware hantle. O itse ba se ke ba ya letamong ka bo bona. Mosuwe hlooho o kopile bana bohle ho ya sekolong sa pholoso le ho ithuta ho sesa.

Ha re bueng

Bolella motswalle wa hao ka se behilweng ke koranta. Hlahlamanya diketsahalo jwalo ka ha di hlahella.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 10 2019/10/19 23:15:25

Letsatsi:

Ha re ngoleng Bala atikele ya koranta ebe o araba dipotso tsena.

Sehlooho sa koranta ke eng?

Ketapele ya koranta ke eng?

Kotsi e etsahetse ka letsatsi lefe? (Temoso: e sebetse ka letsatsi la koranta.)

Ho etsahetseng ka Michael Naidoo? Ngola dipolelo tse tharo o hlalosa se mo hlahetseng. Qala polelo ya hao jwale ka ho o bontshitswe ka tlase.

1) Pele o	2) Yaba o	3) Qetellong a

Bongi o ne a na le bokgoni bofe bo bobedi ha a pholosa Michael?

Sheba atikele ya koranta hape. Sehella **mabitsobitso** mola (mabitso a batho le dibaka) ka bokgubedu le mabitso a tlwaelehileng (mabitso a dintho) ka bolou. Jwale tlatsa mabitso ka tlasa dihlooho tse nepahetseng.

Mabitsobitso ke mabitso a batho le a dibaka. A qala ka tlhaku e kgolo.

MOTHO		SEBAKA		NTHO	
Bongi		sekolo sa Fundani		sefate	

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 11 2019/10/19 23:15:29

Puopehelo

Re sebedisa para tse pedi tsa ditsejana ha re filwe lebitso la sebui ka bohareng ba seo se bolelwang, tjena:

- "Ke o kopile habedi," ho realo mme, "ho hlatswa sejana sa hao."
- "Ke kopa o thonake matlakala," ho realo titjhere. "Lebala la dipapadi le ditshila."

Ha re ngoleng

Tlatsa ditsejana dipolelong tsena.

Ha re ngola ka filimo, DVD, video kapa buka, re ngola lebitso la yona ka hara ditsejana, tjena:

- Ke bone setshwantsho sa "*Mad Buddies*".
- Ke badile "*Harry Potter and the Goblet of Fire*".

1. Na o tla ya toropong ka baesekele, ho botsa Bongi?
2. Papadi ya bolo e bapalla hokae ka Moqebelo ho botsa Bongi
3. Na o kile wa bona movi ya Shrek?
4. Na o ilo bala buka ya Kamoo Mmtla o qhekanyeditseng Tau le Kwena ka teng?
5. Na o kile wa bala buka e bitswang "*Children's Play*".
6. Qeta mosebetsi wa hae wa sekolo pele, ho bua mme, kapa o keke wa sheba TV.
7. O kotsing! ho hoeletsa Thami. Mme wa hao o ho bone o etsa hono.
8. Ke kgathetse haholo, ho realo Mandu. Ke ilo robala ka 7 p.m.
9. Kuku eo e nkga ha monate, ho realo Ntatemoholo ho Mandu, ha a entsha ka ontong.
10. Ke lakatsa eka nkabe ke tseba hore titjhere ya ka ya selemo se tlang e tla ba mang, ho realo Thandile.

Ngololla dipolelo tsena ka lekgathe lejwale, eka diketsahalo di etsahala hona jwale.

Bongi o thusitse moshanyana wa sekolo a qwella letamong.

Moshanyana o ne a leka ho daeva ho tswa lekaleng la sefate.

Bongi a qhomela ka letamong a ntshetsa moshanyana lebopong.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 12 2019/10/19 23:15:30

Seratswana se setle se na le mohopolo wa mantlha o le mong kapa mookotaba. Tulo e ntle ya ho bolela sehlooho polelong ke seratswaneng sa pele. Ha o batla ho bua ka sehlooho se seng, o tshwanela ho qala seratswana se setjha.

Ha re ngoleng

Le sheba dipolelo tse ka tlase mme o tlose tse sa tsamaelaneng le sehlooho. Ebe o ngola seratswana dibakeng tse ka tlase. O tla tshwanela ho ngola dipolelo ka lenane le nepahetseng.

Bongi o pholositse moshanyana. (polelo ya sehlooho)

Moshanyana o daevetse ka letamong.

Letamo le letle.

Bongi o bone moshanyana ka metsing.

Ka lehlohonolo Bongi a iphetela

Mahlaku a matala.

A thula lekala la sefate ka hlooho a wela ka metsing.

Ha re ngoleng

Sehella mohopolo wa sehlooho mola kapa sehlooho polelong e nngwe le e nngwe.

Motswalle wa ka o ssiiwa ke bese hosing ho hong le ho hong.

Selefounu ya ka e wele ya tjhwatleha.

Ke ya boikwetlisong ba mmino letsatsi le leng le le leng la bobedi.

Ke lahlile buka hobane e ne e le metsi.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 13 2019/10/19 23:15:32

Ho itlhokomela

Ha re baleng

- Ho na le diatikele tsa ditaba tse pedi leqepheng lena.
- Sheba dihlooho ebe o sheba ditshwantsho.
- O nahana diatikele tsena di bua kang?
- O nahana di na le ho hong ho tshwanang?

Daily news 13 Hlakubele 2015

Melao e metjha ya ho tsuba e sireletsa bana

Bana ba ka fetang halofo ya lefatshe ka bophara ba hema moya o tletseng mosi wa kwae, mme 5% ya mello Afrika Borwa e bakwa ke kwae. Molao o motjha wa ho se tsube o sireletsa bana.

Mokgatlo wa Lefatshe wa tsa bophelo (*World Health Organization*) o kgalemela ho tsuba ho sa natswe (ho hema mosi wa kwae e tsujwang ke e mong) ho baka malwetse haholoholo baneng.

Molao o motjha wa ho tsuba Afrika Borwa o ikemiseditse ho thibela batho ho se tsube haufi le bana.

Hona ho tla sirelletsa ho hotsuba ha bobedi ho tlisang malwetseng a kang sefuba, lefuba, matshwafo,le a mang.

Molao o motjha ha o dumelle batho ho tsuba ka makoloing ha o tsamaya le bana ba ka tlasa dilemo tse 12. Bana ba ka tlasa dilemo tse 18 ha ba dumellwa moo ho tsujwang.

Hodima moo, barekisi ba kwae ba tlameha ho beha ditshwantsho tsa kwae moo ba rekisang ho bontsha hore kwae e kotsi maphelong a bona. Ba bang ba ngola mekotlaneng ya kwae mantswe a kang "sekontiri se tlase", "sekontiri se bobebe" le "sekontiri se bohareng" ka kwae.

Ba bang ba ngola hona hore batho ba nahane hore kwae e bobebe e na le malwetse a tlase ho feta e tlwaelehileng. Empa hona ho kgelosa batho. Kwae e bobebe ha e fokotse malwetse.

Mokgatlo wa *National Council Against Smoking (NCAS)* o re: "Molao o motjha o na le seabo maphelong a batho. 22% ya batho ba Afrika Borwa ba a tsuba ha 78% e sa rate ho hema pela batho ba tsubang. Ho tsuba ho tlisa lefu. Kwae e bolaya batho ba 44 000 Afrika Borwa ka selemo, hona ho feta batho ba bolawang ke kotsi tsa makoloi hararo."

National Geographic Kids Phato 2015

E tjhele

Ha mohlokomedi wa ngwana, Maria Howard a utlwa Willie, papagae e re "Mme, Ngwana!" o tsebile ho na le se fosahetseng. A matha ho bona hore ho etsahetseng a fumana ngwana ya dilemo tse pedi Hanna Desai a kgangwa ke dijo mme a ba mosehla ke hohloleha ho hema. Maria a kgona ho ntsha dijo tseo (ka ho sebedisa thuto ya thuso ya pele eo a ithutileng yona) a pholosa Hanna.

Papagae Willie e ne e tseba hore Hanna o kotsing e batla hore Maria a thuse. Ba thuto ya lefatshe ya Setjhaba ba tseba hore papagae ke nonyana e bohlale.

"Ba kgona ho fofonela ntho tse tshosang. Ba kgona ho sebedisana le batho ka ho ba hlokomedis kotsi."

Kajeno Hanna o pholohile kotsing ke ngwana ya thabileng e motle ha papagae Willie e mmatla pela hae ka nako tsohle.

E mo latela hohle moo a yang, ebe e re, "ke a rata"

(E fetoletswe ho hlaha National Geographic Kids *Phato 2010)*

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 14 2019/10/19 23:15:33

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Bala diatikele bobedi ba tsona ebe o araba dipotso tsena.

Diatikele tsena tse pedi di tshwana ka eng?

Melao ya thibelo ya ho tsuba e ka thusa bana jwang?

Hobaneng ho sa loka ho ho ngola kwae e “bobebe” kwaeng?

Ke ditsebi difeng tse bolelwang tse kgahlanong le ho tsuba?

Ke ditsebi difeng tse bolelwang ditabeng tsa papagae?

Ke eng ho sa hlakeng hantle ditabeng tsa ho tsuba?
(Temoso: Sheba ditlhaloso tse pedi masakaneng a dikoranta tse pedi).

Khathunu ena e fana ka maikutlo afe mabapi le ho tsuba?

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 15 2019/10/19 23:15:35

8

Ho bua ka ditaba

Ha re bueng

Itokisetse pehelo ya ho bolella barutwana ba kereiti ya 6 ka kotsi ya ho tsuba le hore kotsi ya "ho tsuba ntle ho maikemisetso" le hore hobaneng e sa lokela bophelo bo botle. Ngola dintlha tse nne tseo o tla di kenyelletsa puong ya hao. Hlahloba pehelo ya hao ka ho sebedisa lenane la ho hlahloba le leqepheng le ka lehlakoreng le leng.

Jwale etsa phousetara ho bontsha hore ho tsuba haufi le bana ha ho a ba lokela. Ha o qetile phousetara, sebedisa lenane la ho hlahloba le leqepheng le ka lehlakoreng le leng ho e hlahloba.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 16 2019/10/19 23:15:41

Letsatsi: _____

TLOTLONTSWE

Karolo ya lentswwe

Taaka mola ho arola mantswe ana ka dinoko ebe o tlatsa nomoro ya dinoko tseo o di tholang. Jwale kgetha mantswe a 8 o a sebedise ho etsa dipolelo bukeng ya hao ya ho ngolla.

felehetsa		phoso		ma/ka/lo	3
fumane		potso		phetapheto	
etsahetse		bapalami		pehelo	

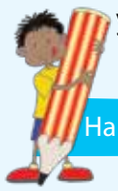

Ha re ngoleng

Na tsena ke dipotso, dipehelo kapa makalo?

Tlatsa ? kapa ! kapa . .

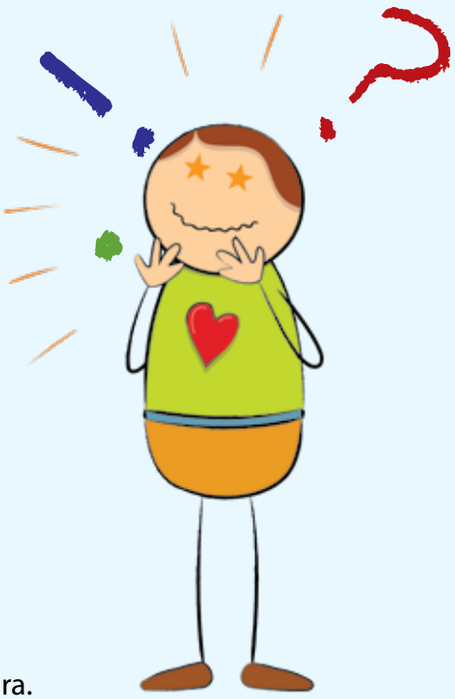

Bese e tsamaya ka nako mang ☐

O se ke wa feta ha roboto e le kgubedu ☐

Na o ilo bapala tjhese hosane ☐

Kopanya botoro le tsikere ☐

Ke letsatsi le tjhesang ☐

Na o nahana hore pula e tla na hosane ☐

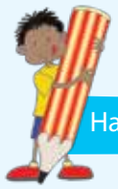

Ha re ngoleng

Sebedisa lenane ho sheba pehelo le phousetara.

Tshwaya (✓) ho bontsha 😃 haholo 😐 hantle ☹ e seng hantle

Tjhebo ya lenane la phousetara

	😃	☹	😐
Na sehlooho se hohela kgatleho?			
Na phousetara e na le setshwantsho se thusang molaetsa?			
Na o nahana hore moalesta o tla sususmelletsa batho hore ba se tsube?			
Na itsebiso ya phousetara e tobile?			
Na phousetara e ka lokiswa jwang?			

Tjhebo ya lenane la pehelo

	😃	☹	😐
Na ke pehelo yaka e ne e latelana ka tshwanelo?			
Na ke nehile batho tsebiso e lekaneng ka sehloooho?			
Na ke sebedisitse puo e tshwanetseng bamamedi?			
Na ke ile ka labella bamamedi ha ke etsa pehelo?			

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 17 2019/10/19 23:15:49

9 Kamoo mmutla o qhekanyeditseng Tlou le Leruarua ka teng

Ha re bueng

- Sheba ditshwantsho mme o bolele hore o nahana hore pale ena e bua kang
- Sheba dibapadi tse fapaneng le sebaka moo pale e etsetswang teng.
- Bala serapa sa pele le sa ho qetela. Akanya hore ho tla etsahala eng. Bapisa seo o se badileng le seo o se akantseng.

- Sehlopha se seng le se seng se na le dipale tseo di di ratang tseo ba di bolellang batho hangata.
- Dipale tsena di bitswa ditshomo.
- Pale ena ke tshomo ka mmutlanyane ya tletseng maqheka.

Ha re baleng

Ka tsatsi le leng, mmutlanyane o ne o tsamaya lebopong la lewatle, ha a tla bona Tlou le Leruarua di buisana. Mmutlanyane o ne o batla ho mamela hore ba reng.

A paqama lehlabatheng a thea tsebe. Leruarua o ne a re: "Tlou wena o phoofolo e matla ka ho fetisa diphoofolo tsohle lefatsheng. Ha re ka sebedisana mmoho, re tla etsa diphoofolo tsohle di etse seo re se batlang."

"Ke dumellana le wena," ho realo Tlou "ke ntlha ya bohlokwa eo o e bolelang. Re tshwanela ho sebedisana mmoho."

Empa mmutla a bua a le mong are, "ha ke na dumela seo, hohang, ha ho na motho ya tla ntaela mona. Ke tla ba qhekanyetsa." Ke eo a tsamaya a tlola tlola a dikela morung. A fumana thapo e telele e thata. A kgutlela ho leruarua ho bua le lona.

"Leruarua," o realo."o phoofolo e matla haholo. Na nka kopa hore o nthusa?" "Ee, nka o thusa" ho realo Leruarua, a ikutlwa a thabile hobane ho itswe o matla haholo. "Nka o thusa kang?"

Mmutla a re, "Ke na le kgomo e haneletseng seretseng morao morung." Na o ka nthusa ho hula kgomo eo?" "Ee," ho bolela Leruarua "Ke tla thabela haholo ho o thusa." Mmutla wa tlama thapo mohatleng wa leruarua, A re, "ke tla tlama lehlakore le leng kgomong. Emela hore ke letse sekupu sa ka pele o ka qala ho hula."

Mmutla wa siya leruarua lewatleng ho ya batla Tlou. "Tlou" a realo, "o phoofolo e matla haholo. Na nka o kopa hore o nthusa?"

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Lekanya seo o se nohileng le seo o badileng ka sona.
- Ha o sa utwlisis serapana seo, bala hape o iketlile. Se balle hodimo.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 18 2019/10/19 23:15:51

"Ee, nka o thusa" ho realo Tlou, a ikutlwa a thabile hobane ho itswe o matla haholo. "Nka o thusa kang?"

Mmutla a re, "Ke na le kgomo e haneletseng seretseng morao morung", Na o ka nthusa ho hula kgomo eo?" "Ee," ho bolela Tlou "Ke tla thabela haholo ho o thusa. Ke matla haholo nka hula dikgomo tse mashome a mabedi!" "Ke a leboha," ke Mmutla eo, mme a tlama lehlakore le leng mokading wa Tlou.

"Ke tla ya tlama lehlakore le leng la kgomo. Emela hore ke letse sekupu sa ka pele o ka qala ho hula." A realo, mme a matha. Ka hara muru, mmutla wa dula fatshe wa letsa sekupu. Leruarua la qala ho hula le Tlou ya qala ho hula, ka nakonyana thapo ya sarolloha ya eba thata. Tlou ya potapotisa lerapo mmeleng wa yona. Ya tiisa, haholo leruarua le iphumane le hulelwa lewatleng. Sena se ile sa mo kgentsha haholo. Jwale Leruarua la qhomela tlaase ka lewatleng. Hona e ne e le ho hula.

Ya etsa hore Tlou a thelle fatshe amme a wele ka hara lewatle. Tlou a kgena haholo; a hula ka matla a maholo. Moo lerapo e fellang. Leruarua la qhoma, ho tswa ka metsing "ke mang ya nkgulang?" ho botsa leruarua. "Ke mang ya nkgulang?" ho botsa Tlou.

Jwale ba hlokomela hore e mong o hulela ka mona ha e mong a hulela ka mane. "O nqhekanyeditse!" ho kgaruma Tlou. "Ke tla o ruta hore o se nketse sephoqo!" ho bua Tlhapi.

Ba qala ho hula thapo hape. Empa ka nako ena Thapo ya kgaoha. Leruarua le Tlou bBa wela fatshe ka bobedi ba wela ka sa morao. Sena sa ba kgentsha haholo, hoo ba ileng ba kgaotsa ho buisana hape. Bobedi ba bona ha ho na ya ileng a busa diphoofolo lefatshe le diphoofolo tsa lewatle.
Mmutla wa dula morung wa tsheha wa ba wa tsheha.

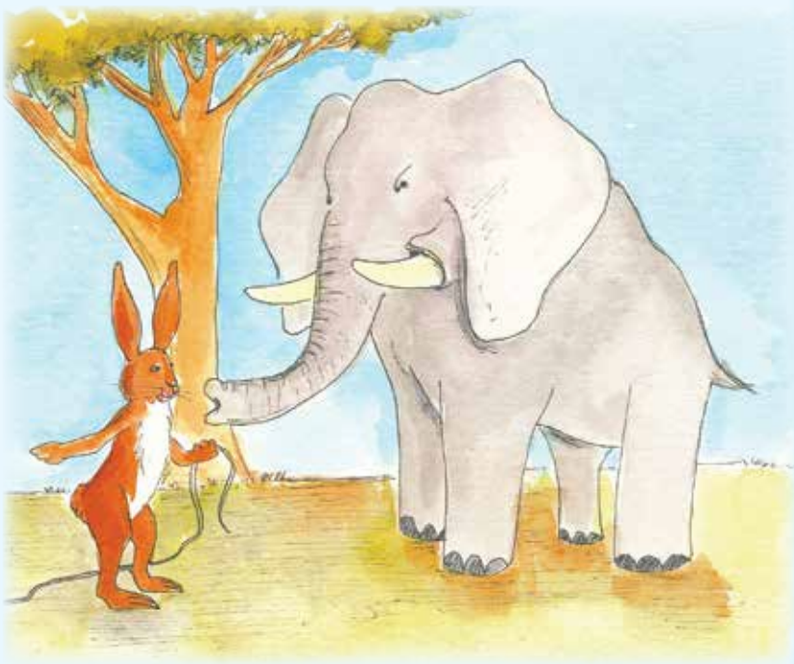

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 19 2019/10/19 23:15:51

10

Nahana ka Mmutla, Leruarua le Tlou

Ha re bueng

Nahanang ka pale.

- Poloto ya pale ke eng?
- Hobaneng Tlou le Leruarua ba ne ba nahana hore ba ka sebetsa mmoho?
- Hobaneng o nahana hore mmutla a ne a batla ho thibela sena?
- O nahana hore Tlou le Leruarua ba a buisana hona jwale?
- Hobaneng o nahana hore Mmutla o fumane sena se tshehisa?
- Bolella motswalle wa hao pale ena ka lenaneo le nepahetseng.

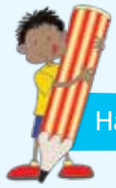

Ha re ngoleng

Tshomo ke pale ka dintho tsa boloi, diphoofolo, dimela le dibaka. E bolella pale ka molaetsa o rutang mokgwa. Ditshomo tse ngata di na le diphoofolo tse ka buang mme tse ngata din a le ditweba, mebutlanyane le diphokojwe tse ikemiseditseng ho bolaya kappa tse bapalang maqheka ho dibapadi tse ding. Steriotype ke eng?

Ha mmutla a ne a batla ho utlwa hore Tlou le Leruarua ba bua ka eng, o ile a etsa eng?

Mmutla o ile a kopa Leruarua le Tlou hore ba mo thuse ka eng?

Mmutla o thatetse thapo hokae?

Ho ile ha etsahala eng ka Leruarua le Tlou?

Hobaneng mmutla a ile a balehela morung?

O ka rata motswalle ya tshwanang le mmutla? Hobaneng?

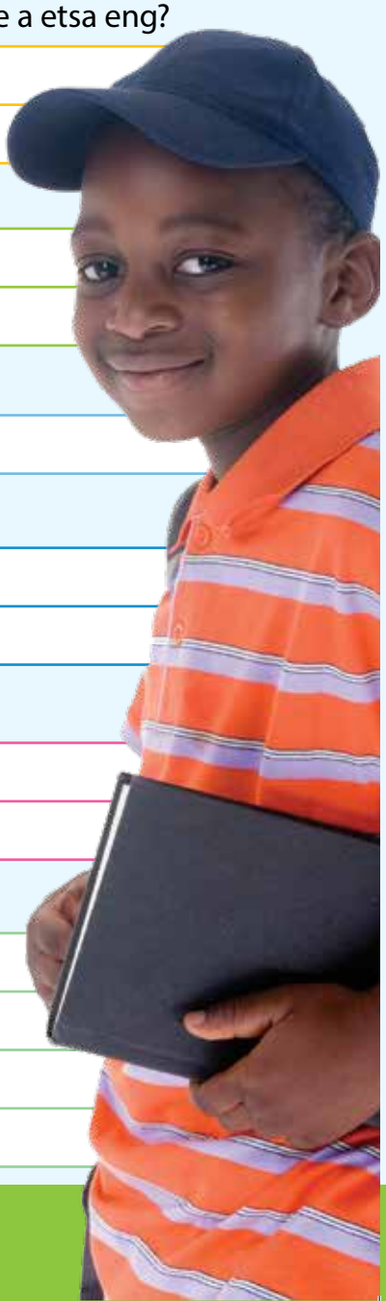

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 20 2019/10/19 23:15:53

Tlatsa mahlalosi a 6 a hlalosang Mmutla.

Ha re ngoleng

Re tseba hore dibapadi paleng ke batho ba jwang ka seo ba se bolelang kappa etsang.

Sebedisa mahlalosi ho ngola seratswana ho hlalosa mmutla. Ngola tlhalosa e le mokgwaritso feela. Kopa motswalle wa hao ho e lokisa diphoso mme o ngole tlhaloso e lokisitsweng sebakeng se siilweng.

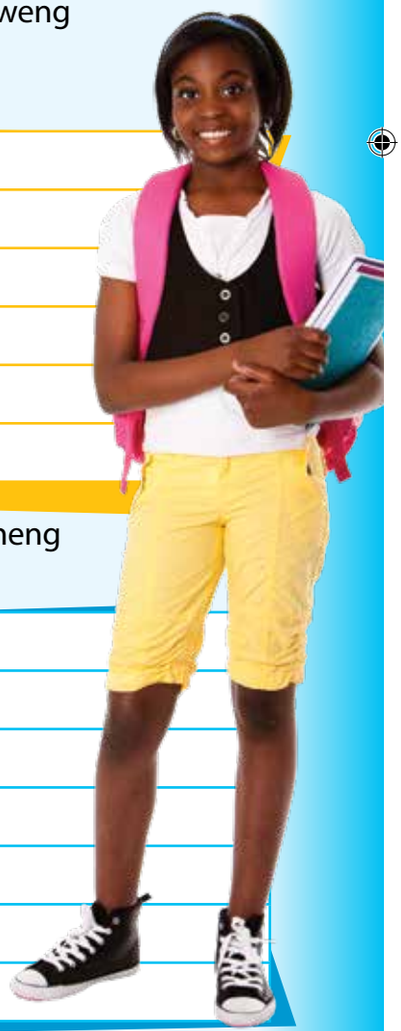

Jwale re hlalosetse botho ba motswalle wa hao wa nnete. Bolela hore hobaneng e le motswalle wa hao wa nnete le seo o se ratang ka yena.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 21 2019/10/19 23:15:56

11 Kamoo mmutla e qhekanyeditseng Tau le Kwena ka teng

Ha re esteng

Sheba ditshwantsho tsena tse robedi ka hloko mme o leke ho bona hore di bua ka eng. Sebetsa le motswalle wa hao.

- Bolela ho etsahalang setshwantshong. Pale ena e tshwana le ya pele.
- Jwale bolela pale ya ka mantswe a diphoofolo. Hona ho bolela hore, pale ena e theuwe ka seo diphoofolo tsena di se buang.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Ngola mokgwaritso pampiring, mme o kope motswalle wa hao a o shebe. Sebedisa mantswe ana ho o thusa.

palesa
onorebaki e metsero
matsoho diqholong
tjhesa
fufuletswe
tadima
matsoho diqholong
morubisi sefateng
hula, hula
ke matla ho feta
tshepe
robetse
tshehile
thapo e thata
tsheha
nonyana
tshwene
tenya
tweba
halefile

Ha re ngoleng

Jwale ngola pale ya hao ka makgethe haufi le ditshwantsho tse nepahetseng.

1

2

3

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 22 2019/10/19 23:16:02

Letsatsi:

4

5

6

7

8

Titjhere: Saena Letsatsi

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 23 2019/10/19 23:16:04

Mefuta e fapaneng ya mabitso

Le se le tseba ka mabitso a tlwaelehileng le mabitsobitso. Ha re nahaneng ka mabitsokgoboka le mabitsokgopolo.

Mabitso a tlwaelehileng

Ana ke mabitso a dintho tseo o ka di bonang wa ba wa di tshwara.

sekolo

setulo

buka

moshanyana

Jwale ngola mabitsohohle a hao.

_____

_____

_____

Mabitsobitso

Ana ke mabitso a totobetseng a batho, dibaka, dibuka, difilimi jwalojwalo. Lebitsobitso le qala ka tlhaku e kgolo ka dinako tsohle.

Jabu

Sekolo sa Jabulani

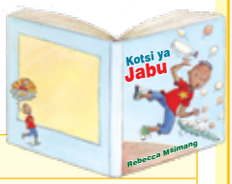

Tlatsa mabitso a batho le dibaka tafoleng e ka tlase.

Batho	Dibaka

Mabitsokgoboka

mohlape

Ana ke mabitso a dihlopha tsa batho le dintho.

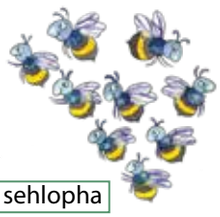
sehlopha

Ngola mabitso a akaretang.

_____

_____

_____

Mabitso a kgopolo

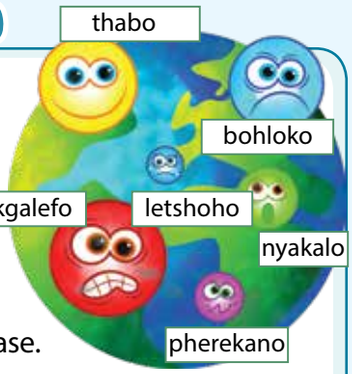

Ana ke mabitso a dintho tseo re ke keng ra di bona, tshwara, nkgella, utlwa kapa bona.

Ngola a mang a mabitsokgopolo ka tlase.

_____

_____

_____

Ha re ngoleng

Hlophisa mabitso ana dikholomong tse nepahetseng. Sebedisa tlhaku tse kgolo ho mabitsobitso oohle.

Khalentara	thabo	setulo	lerato	anna	kgau
kobo	jacob	tshepo	kgena	smith	tshepa
katiba	tshepa	katiba	kgohomosa	khomputa	buka
zuma	nnete	lenyele	kgothatsa	polokwane	phupu

MABITSO A TLWAELEHIKENG	MABITSOBITSO	MABITSOKGOPOLO	
		Mabitsokgopolo	Mabitsohokwa

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 24 2019/10/19 23:16:15

Letsatsi:

Maele

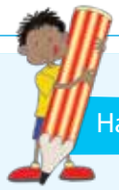

Ha re ngoleng

Bua le ba sehlopha sa hao ka moelelo wa nnete wa maele a ngotsweng.
Ngola seo o nahanag hore maele a a se hlalosa.

Ho lekola maela

Dipuo tsohle di na le dipolelo tse tlwaelehileng tse sa boleleng seo di se tjhong. Mohlala, ha re re " le sele le bohweng ba ntja," re bolela hore ho hlakile kantle.

Kgomo ha e nye bolokwe kaofela.

Tsie e fofa ka mokota.

Leshala le tswala molora.

Marabe o jewa ke bana.

Boela o ngole maele a mararo hape	Halosa maele a o a ngotseng

Malatodi ke mantswe a kgahlanong le mantswe a mang.

Jwale bapisa mantswe ana le malatodi a ona. Ha o qetile hona, arola lentswe ka leng ho ya ka dinoko tsa ona.

Kgothatsa	nnyane	lla	bonolo	lelatodi

Kgo/tha/tsa	nnyane	lla	bonolo	lelatodi

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 25 2019/10/19 23:16:16

Monna ya rekileng moriti

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Lekanya seo o se nohileng le seo o badileng ka sona.
- Ha o sa utwlisis serapana seo, bala hape o iketlile.

Se balle hodimo.

Ha re bueng

- O nahanang ka sehlooho sa leqephe tshebetso lena?
- Na o nahana pale ena e ka ba ka ntho e kileng ya etsahala ka nnete?

Jwale sheba ditshwantsho o nahane ka lefatshe leo tshomo ena e hlahang ho lona.

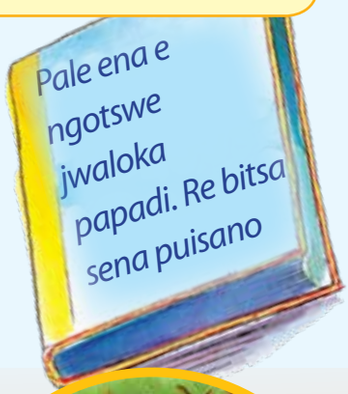

Ha re baleng

Ho kile ha eba le monna ya neng a ruile haholo. Ka bomadimabe o ne a le lonya a le kgopo. O ne a le lonya le ho ba kgopo hoo batho ba motseng baneng ba mo tshaba. Ho ne ho se mang kapa mang ya ka atamelang haufi le ntlo ya hae kapa ho buisana le yena. Ka le leng la matsatsi a tjhesang haholo monna ya lonya a kgaleha ka tlasa sefate ka ntle ho ntlo ya hae. Ha a phaphama a fumana moshemane haufi le yena, a utlweletse monate wa moriti.

Morui: O etsang ha ka mona? Tsamaya, ke moriti wa ka ona!

Moshemane: Ona e ke ke ya ba moriti wa hao. Sefate sena ke sa motseng mona.

Morui: Hei! Sefate sena le moriti wa sona ke tsa ka!

Moshemane: Jwale he, monghadi, ke kopa ho reka moriti wa sefate sa hao.

Morui: Ke tla o rekisetsa moriti ona ka gauta tse hlano.

Moshemane: Nka monghadi, gauta ke ena. Ke a leboha, jwale ke nna monga moriti ona.

Monna ya lonya a kenya gauta ka pokothong a thaba.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 26 2019/10/19 23:16:22

Ha morao, letsatsi la dikela, moriti wa eketseha ho fihlela o aparela ntlo ya morui. Yaba moshemane o kena ka sebete ka ntlong.

Morui: O etsang ha ka mona? Tswa, sethoto towe!

Moshemane: Monghadi, moriti wa sefate o kwahela ntlo kaofela, mme moriti ona ke wa ka, le ntlo ke ya ka.

Ka ho halefa, monna ya lonya a baleha. Batho ba motse kaofela ba bokana ho tla bona ntlo, le ho dula tlasa moriti wa sefate. Ba rorisa moshemane hore o ba thusitse.

Tshomo ho hlaha Japan

Ha re bueng

Na o nahana hore ke pale ya nnete? Hobaneng?

Re tshwanetse ho ithuta eng paleng e tjena?

Hobaneng o nahana hore batho ba dinaha tse fapaneng tsa leftshe ba rata ho bolela dipale tse tjena?

Ha re ngoleng

Bala pale ebe o araba dipotso.

Dibapadi tsa tshomo ena ke bomang?

Hobaneng monna ya lonya a ile a thaba ha a kenya gauta ka pokothong?

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 27 2019/10/19 23:16:28

Moriting wa sefate

Ha re esteng

Ka dihlopha tsa lona, etsang tshwantshiso ka pale ena. Le tla fumana ho le bobebe hobane e ngotswe jwalo ka tshwantshiso. Nehang pale ena qetello e ntjha. Etsetsang tlelase ya lona papadi ena. Fumanang sehlopha se qetelletseng pale hantle.

Ha re ngoleng

Etsetsa lekgethi sedikadikwe polelong tse latelang. Sehella lebitso leo lekgethi le le hlalosang mola.

Monna wa morui o ne a dula ka hara ntlo e kgolo.
Sefate se setala se etsa moriti o molelele.
Moshemane a etsetsa batho ba motse mokete o moholo.
Moshemane ya bohlale a dula moriting wa sefate se seholo.
Monna ya lonya ha a ka a dumella moshemane ho dula tlasa sefate se setala.

Le a tseba hore lebitso ke lebitso la motho kapa ntho. Lehlalosi le re bolella ka lebitso. Mohlala ke ona. E ne e le monna ya lonya.

Sehella lekgethi mola dipolelong tse latelang.
Jwale ngola lelatodi la lekgethi sebakeng se ka letsohong le letona.
Re o etseditse mohlala wa pele.

Mmino wa radio e kgolo o hodimo.	fatshe
Batho ba motse ba bangata ba ne ba thabile ha monna ya lonya a baleha.	
Batho ba motse ba baholo ba thabileng ba ne ba tantsha.	
Ishmael o kgile diapole tse kgubedu sefateng.	
Moshemane e moholo o rekile koranta.	
Nadia o nwele galase tse pedi tsa lebese le futhumetseng.	
Ke letsatsi le leholo kajeno.	
Dibuka tse ngata di ne di le shelofong e hodimo.	
Mong. Shabalala o kganna koloi e ntjha.	
Mbali ke yena ya sesang ka mose o mosweu sehlopheng sa rona.	

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 28 2019/10/19 23:16:31

Letsatsi:

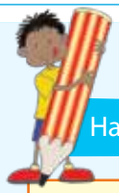

Ha re ngoleng

Ngololla dipolelo tsa **lekgathe lejwale** ho **lekgathe letlang** ebe o di ngola ka **lekgathe lefetile**.

Ho a tjhesa.	Hosane ho tla tjhesa.
	Maobane ho ne ho tjhesa
Pula e na ditlwebelele!	Hosane
	Maobane
Ke a fiela	Hosane
	Maobane
Re ja tlhapi le ditjhipisi	Hosane
	Maobane

Tshwantshanyo ke eng?

Papiso ya dintho tse pedi. Mohlala: O bohale jwalo ka tau. Hangata tshwantshanyo e sebedisa jwalo ka; se ka; tjee ka ; sa

Ha re bueng

Bolela hore dintshwantshanyo tsena di hlalosa eng.

O motelele jwalo ka thuhlo.

O kgala jwalo ka ntja.

O molala o molelele tjee ka kokolofitwe.

O mahlo a maholo jwalo ka sephoko.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 29 2019/10/19 23:16:35

Tse ngata ka puo

Ha re ngoleng

Hopola re sebedisa mo ha e le bonngwe ba moetsi le ba ha moetsi a le ka bongateng.

Sehella moetsi polelong ka nngwe. Ebe o etsa hore moetsi a utlwane le leeetsi.

1.	Ntja ena **e**/**di** bohale.	Ntja ena e bohale.
2.	Ditamati tsena **di**/**ba** butswitse.	
3.	Jabu le Peter **ba**/**wa** bapala bolo.	
4.	Tlelase ya Kereiti ya 2 **e**/**ba** lerata haholo.	
5.	Dikuku tsena **e**/**di** monate.	
6.	Bana **ba**/**di** fihla morao ho nako sekolong.	
7.	Leino la ka **le**/**a** bohloko.	
8.	Mme wa ka **o**/**ba** ya lebenkeleng.	
9.	Sehlopha sa bolo **se**/**ba** felletse.	
10.	Sekepe **se**/**ba** sesa hara maqhubu	

Sebedisa lekgathe lefetile dipolelong tse ka tlase.

1.	Bashemane **ba** fihla morao ho nako sekolong.	Bashemane ba ne ba fihla morao sekolong?.
2.	Ba sehlopha sa bolo **ba** kena ka beseng.	
3.	Baoki **ba** thusa bakudi.	
4.	Dikuku **di** monate.	
5.	Borapolasi **ba** jala puleng.	
6.	Dipere **di** setaleng.	
7.	Maoto a ka **a** bohloko.	
8.	Batswadi **ba** ka ba kerekeng.	
9.	Re baesekopong.	
10.	Mohlape wa dinku **o** lebaleng.	

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 30 2019/10/19 23:16:37

Letsatsi:

Ho lekola **dikapolelo**

Dikapolelo ke puo e nang le molaetsa wa ho laya.

Nyalanya dikapolelo tsena le meelelo ya tsona. Ngola nomoro mabapa le karabo e nepahetseng.

Ho duba thankga.	3
Ho inela matsoho metsing.	
Ho ema hlooho.	
Ho le nyaya le koloba.	
Ho jela kgwebeleng.	
Ho di bona matswele.	
Ho nehela moya.	
Ho qela ho leoto.	
Ho anya motho leleme.	

Ho shwa.	1
Ho fata motho ditaba a sa elellwe.	2
Ho hlolwa ke ntho kapa mosebetsi.	3
Ho baleha.	4
Ho makala.	5
Ho baleha.	6
Ho pata ditaba ka ho thola tu!	7
Ho dula o tshohile ka mehla.	8
Ho tshwarela.	9

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 31 2019/10/19 23:16:38

Papadi ya makgathe

Papadi ya makgathe - ke mang eo e tla ba mohlodi?

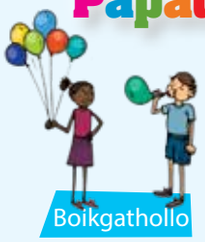

- Lahlela letaese
- Tsamaisa letshwao
- Sebedisa nako o etsa polelo
- Ya tla fihla qetellong pele ke mohlodi.
- Puo tsa nako bakeng sa dinomoro tse fapaneng di ka fumanwa dibopehong tse motopo tse tshweu katlaase.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 32 2019/10/19 23:16:49

Re sebedisa masupi ho supa moo lebitso le leng teng, lebitso re ka le bona le le haufinyana kapa hole.

Mehlala:
Sefate sena se beha diperekise. (haufi)
Koloi yane ke ya sepolesa. (hole)
Mosadi enwa ke wa rangwane. (haufi)
Dinku tseno ke tsa Rapolasi (hojana)

Sehella masupi dipolelong tse ka tlase o be o bolele hore a supa mabitso a ho kae (haufi, hojana, hole).

1. Lesapo lee le robehile.
2. Bashanyana bana ba a tella.
3. Sediba seno se na le metsi a phodileng.
4. Thabo enwa ke mora wa Sello.
5. Morwalo ono o boima.
6. Dipalo tseno di thata.
7. Bana bao ke ba rakgadi.
8. Lehlanya lena le iswa sepetlele.
9. Batho baa ke bomang?
10. Boitshwaro bona bo bobe.

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 33 2019/10/19 23:16:54

Papadi ya makgathe

Ho hlahloba feela	😃	☹
Ke tseba mefuta ya mabitso: mabitsobitso, mabitsokgopolo, mabitsokgoboka.		
Nka bala tshomo.		
Nka ngola tshomo.		
Nka bapisa moetsi le leetsi.		
Nka bala atikele koranted.		
Nka ngola atikele ya koranta.		
Ke tseba maele.		
Nka sebedisa dantonyma.		
Nka sebedisa malatodi.		
Nka araba dipotso tsa kutlwisiso tse hodima seo ke se badileng.		
Nka araba dipotso tse tswang serapa hodima seo ke se badileng.		
Nka rala phoustra e molemo.		
Nka rala phousetara ya tlhahisoleseding.		
Nka rala sebopeho sa setshwantsho.		
Nka ngola setshwantsho sa mophetwa.		

Gr6_HL_SES_B1_TH 1.indd 34 2019/10/19 23:17:05

Lenane

Tema 2: Tshutshumetso le thothokiso

Sengolwa se susumetsang
Kotara 1: Dibeke 5 - 6

17 Ho bala dipapatso 36
Bala papatso.
Ho tadimisisa sengolwa se tsosang maikutlo, ditshwantsho, le ditsela tse kang ditshepiso le mekgwa e tsosollang maikutlo.
Ho fumana bamamedi ba kgethilweng le mekgwa e susumetsang.
Amanya sehlopha se kgethilweng ho mokgwa le tsela ya ho bua.
Araba dipotso hodima papatso le ho bona mekgwa le ditsela tse sebedisitsweng.

18 Ho rala papatso ya ka 38
Puisano ka mekgwa yah o bapatsa.
Puisano ka dikeletso.
O phethela tjhale ya tatellano bakeng sa ho rala papatso. Puisano ka ditsela sa ho susumetsa mmadi.
O bokella papatso a latela mehato yohle ya pele ho ngolwa: ho sekaseka, boitokiso, rala, ho hlophisa le ho etsa pehelo ya papatso.

19 Rala bukana ya bohahlaudi 40
Tokiso le ho rala karete ya Z ya bukana ya bohahlaudi Afrika Borwa.
Sekaseka dintlha le sehlopha.
O sebedisa tsela yah o ngola: sekaseka, tokiso, rala, hlophisa le pehelo.
Ho sebedisa seo a se fuweng ho thus aka tatellano e utlwahalang.
Ho rala bukana e fanang ka tlhahisoleseding e loketseng bakeng sa ba ka thusang, mmoho le ditefo.
Lokisa le ho fana ka dibuka tsa disehwa ka makgethe.
Ngola mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hae.

20 Tokisetso ya phamofolete 43
Rala phamfolete ya hao.

21 Hokela puo 44
Tsebiso ya dipolelonolo le dipolelo mararane.
Tsebiso ya makopanyi.
Moetsi le moetsuwa.
Ho kgetholla moetsi le moetsuwa dipolelonolong le dipolelomararaneng.
Bopa dipolelomararane a sebedisa makopanyi(le, empa, hobane, kahoo le le ha ho le jwalo).

22 Ho susumetsa 46
Puisano ka nako tseo dikgang tse susumetsang di sebediswang. O bala dikgang tse susumetsang a tadimme ho sehlopha se kgethilweng, pehelo le ho hola ha kgang.

23 Ho ngola kgang e susumetsang 48
O lokisetsa pehelo a sebedisa mmapa wa mohopolo le okanaesara.
Ho latela tsela yah o ngola: sekaseka, boitokiso, ho rala, ho hlophisa le ho nehela.
O hlahloba kgang ka ho ngangisana le ho bua.
O ngola dintlha ka makgethe a sebedisa foreimi.
Disebediswa tsa……

24 Disebediswa tsa thothokiso le tse ding 50
Tsebiso ya ditsela tsa boroki, ho kenyeletsa tshwantshiso, tshwantshanyo, malatodi, onomatopia, phetapheto le phetelletso.
*Di akareditswe mona kaofela e seng hob eke 9 – 10 ka lebaka la sebaka. Matitjhere a ka kgutlela mona leqephetshebetsong lena bekeng ya 9 – 10.

Puisano tse buang
Kotara 1: Dibeke 7 - 8

25 Puisano hara bosiu 52
Mesebetsi ya tlhahiso e kenyeletsang ho noha ho sebediswa matshwao a bonwang ho noha sengolwa.
O tadima seo mmele wa motho o se buang, mmoko wa puo le tshebediso ya lentswe.
O bua ka sebopeho sa sengolwa.
O amanya sengolwale dibui.

26 Tjhe bo mong Tau! 54
O bala pale. O tsepama ho dibui le seo ba se tjhong.
O qetella mosebetsi wa kutlwisiso e itshetlehileng moelelong wa sengolwa.
O tshwantshisa pale le mopheti mmoho le dibui tse fapaneng.

27 Tokisetso ya tshwantshiso 56
O sebedisa okanaesara ho rala pale. O kgetha sehlooho, baphetwa, tikolohokapa sebaka, pheto le molaetsa.
Ngola tshwantshiso a sebedisa foreimi ho tataisa tsebiso ya baphetwa.
Nehelana ka tshwantshiso a fa barutwana ba fapaneng sehlopheng dikarolo.
Tadima boemo ba ditshwantshiso.

28 Ho tlaleha ka seo ba se buang 58
O sebedisa matshwao a diabulwa le diakwalwa.
Bopa dipolelo mararane. O sebedisa malatodi le mahlalasanngwe.

Maqephe a thothokiso
Kotara 1: Dibeke 9 - 10

29 Boithabiso thothokisong 60
O bala thothokiso " Ho ithimula ho tshabehang" haholo.
O utlwa morethetho mme o opa ho ya ka oona.
O tadimisisa ho mantswe a raemang.
O ngola thothokiso e raemang.
O latela motjha wa ho ngola: sekaseka, tokiso, ho rala, ho hlophisa le pehelo.
Mosebetsi wa ho bona maamanyi.
Mosebetsi o bonwang ka tshwantshanyo.

30 Dithoko tse thoholetsang Afrika Borwa 62
O bua ka dithoko e le sengolwa. O amanya pina bophelong b aka mehla
Tlatsa mmapa wa mohopolo wa Afrika Borwa.
O ngola dithoko ka Afrika Borwa.
Thothokosiso ya boithabiso ka kgwedi eo matitjhere a ka e sebedisang ha ba rata.

31 Dithothokiso mabapi le letsatsi 64
Mosebetsi wa pele ho pal oho utlwisisa thothokiso.
O bala thothokiso ya tlhahisoleseding.
Kutlwisiso e itshetlehileng hodima mooko taba wa thothokiso- e tlatswe tjhateng.
Tsebiso ya mothofatso.

32 Ngola thothokiso 66
O ngola thothokiso a latela tsela ya ho ngola: sekaseka, tokiso, rala, ngola, hlophiso le pehelo.
O rarolla ditshwantshiso, o a di hlalosa mme o a di taka.
*Matitjhere a ka kgutlela ho leqephetshebetso 24 bakeng sa ditshebediso tse phethahetseng tsa thothokiso.

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 35 2019/10/19 23:15:18

17

Ho bala dipapatso

Diaparo tse hlwahlwa tsa batjha ho tswa lebenkeleng la Gear Store

Na o batla ho hlahella ka mahetla?

Hohela, Ratwa, Amohelehile?

Haha ka mahetla! E ba kgalala!

Motjha e mong le e mong o batla ho ba kgalala sekolong

O utlwile?

Potlakela lebenkeleng la Gear Store bakeng sa diphahlo tse hlwahlwa.

Theko tse kgethehileng bakeng sa barutwana ba kereiti ya 6. Reka e le nngwe fumana e nngwe sesola!

Monyetla ona ha feela diphahlo di ntse di le teng!

Ha re ngoleng

Tadima papatso ka hloko. Buisana le motswalle ka dikarabo tsa dipotso tse latelang. Jwale tlatsa dikarabo tsa dipotso.

Papatso ee e lebisitswe baneng ba dilemo dife?

Dilemo 5 – 7 | Dilemo 11 – 13 | Dilemo 14 – 16 | Dilemo 21 – 25

Hobaneng o rialo?

Hobaneng papatso e na le sehlooho se hlwahlwa?

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 36 2019/10/19 23:15:19

Letsatsi:

Re bitsa phetapheto ya medumo ya pele ya lentswe phetapheto. Mohlala ke: Morena wa ho rena ha ra marena

Tadima dipolelo tsena tse pedi ho hlaha papatsong.
Sehela medumo e phetaphetwang mela.

Motjha e mong le e mong o batla ho shebahala e le kgalala.

Le utlwile? Potlakelang lebenkeleng la **Gear Store** bakeng sa diphahlo tse hlwahlwa.

Hona le bo b ba bakae ho "**Potlakelang lebenkeleng le Gear Store**"? ☐

Ho na le bo a ba bakae ho "**Hohela, Ratwa, Amohelehile**"? ☐

Hobaneng o hopola hore papatso e na le lepetjo lena **Hlaha ka mahetla! E ba kgalala!**

E susumetsa babadi jwang?

Papatso e etsa tshepiso efe ha o reka ntho e le nngwe lebenkeleng le Gear Store?

Ke eng seo mongolo o monnyane qetellong ya papatso e re bolellang sona?

Papatso e susumetsa babadi ho etsang?

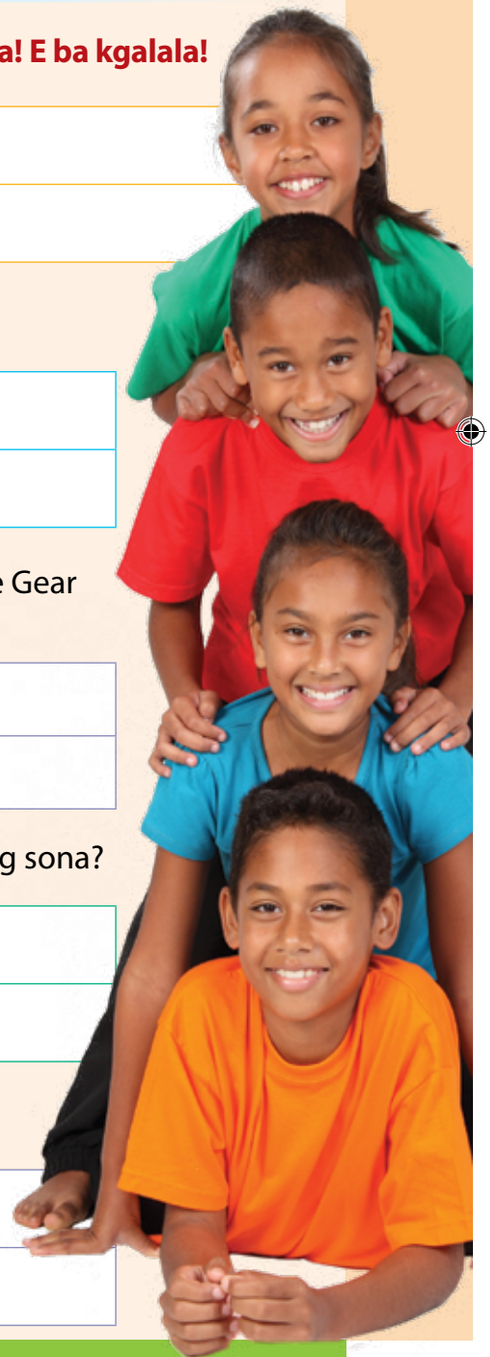

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 37 2019/10/19 23:15:21

Ho rala papatso ya ka

Ha re bue Etsa bonketsisane ba ho bapatsa sehlahiswa ho TV.

Ha re ngoleng Lokisetsa papatso ya hao ka ho tlatsa dikarabo ho e nngwe le e nngwe ya dipotso tse mmapeng wa mohopolo. Ha o qetile tokiso ya hao, ngola mme o take papatso ka makgethe leqepheng le ka motsheo.

Dikeletso bakeng sa ho ngola sengolwa se susumetsang:

- Tseba bamamedi bao o ba kgethileng.
- Sebedisa mapetjo le dipolelo tse hohelang ho fumana mamelo, mohl. "E battle- E fumane."
- Sebedisa ditshwantsho le tse bonwang ho etsa papatso e hohele mme e hopolehe.
- Sebedisa dikapuojwaloka phetapheto, le raeme(Bona leqephetshebetso 24 bakeng sa thuso ho tsena.)
- Etsa pehelo e makgethe e balehang.

Papatso ya ka

1. Ke sehlopha sefe seo o se tadimmeng?
2. O rekisa eng?
3. O tla sebedisa lepetjo lefe?
4. O tla sebedisa mokgwa ofe ho tsosa maikutlo ho sehlopha seo o se kgethileng?
5. O tla ngoka babadi jwang?
6. Papatso e tshepisang?
7. Na papatso e a tshepahala?
8. Na o sebedisitse mekgabiso puo jwaloka phetapheto? (Tadima leqephetshebetso 24 bakeng sa thuso ka sena)

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 38 2019/10/19 23:15:30

Letsatsi:

Mantswe a matjha

Ha re ngoleng Rala papatso ya hao sebakeng seo o se nehilweng.

Titjhere: Saena Letsatsi

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 39 2019/10/19 23:15:40

19

Rala bukana ya bohahlaudi

Letsatsi:

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Lekanya seo o se nohileng le seo o badileng ka sona.
- Ha o sa utwlisis serapana seo, bala hape o iketlile. Se balle hodimo.

Ha re bue

Tadima ditshwantsho mme o bolele hore ke dife dibaka tsena tsa bohlokwa tsa Afrika Borwa tseo o di boneng kapa o utlwileng ka tsona. Ke dife hape dibaka tsa bohlokwa tseo o di tsebang? Na moo o dulang ho na le dibaka tsa bohlokwa, jwaloka lelapa la mehleng la motho wa bohlokwa, setadiamo, serapana sa diphoofolo kapa sebaka se setle?

Ha re etseng

Tabola leqephe le latelang o mme o le mene ho etsa bukana ya karete ya Z Rala bukana e bapatsang sebaka sa kgahleho Afrika Borwa seo bahahlaudi b aka ratang ho se etela. Ekaba sebaka sa botjhaba, jwaloka ka lelapa la mehleng la motho wa bohlokwa, setadiamo, moaho o tsofetseng kapa o kgahlang, moaho wa bohlokwa, serapa sa diphoofolo, moru wa pula, kapa Table Mountain.

O tla hloka ho sebedisa puo e susumetsang ho kgothaletsa batho o ho etela sebaka.

Leqephe le kantle le be le mmapa wa Afrika Borwa le lepetjo le hohelang- mohlala,

"Lefatshe la histori le thabo!"

Ho le leng le le leng la maqephe a mang taka setshwantsho mme o ngole tlhaloso ya seo batla se bona. Hopola ho kenya

- Aterese ya sebaka ka seng,
- Tefello ya ho kena le
- Nako tseo ho butsweng ka tsona.

Etsa tokiso ya bukana ya hao leqepheng la 43

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 40 2019/10/19 23:15:49

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 41 2019/10/19 23:15:56

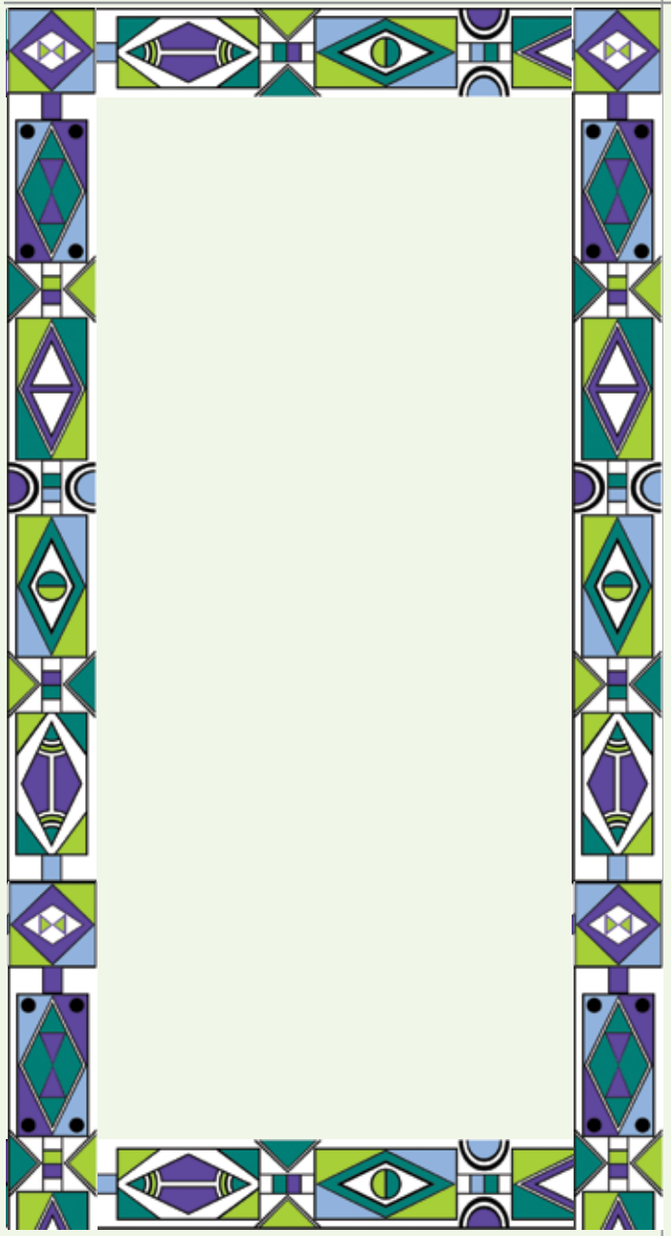

5

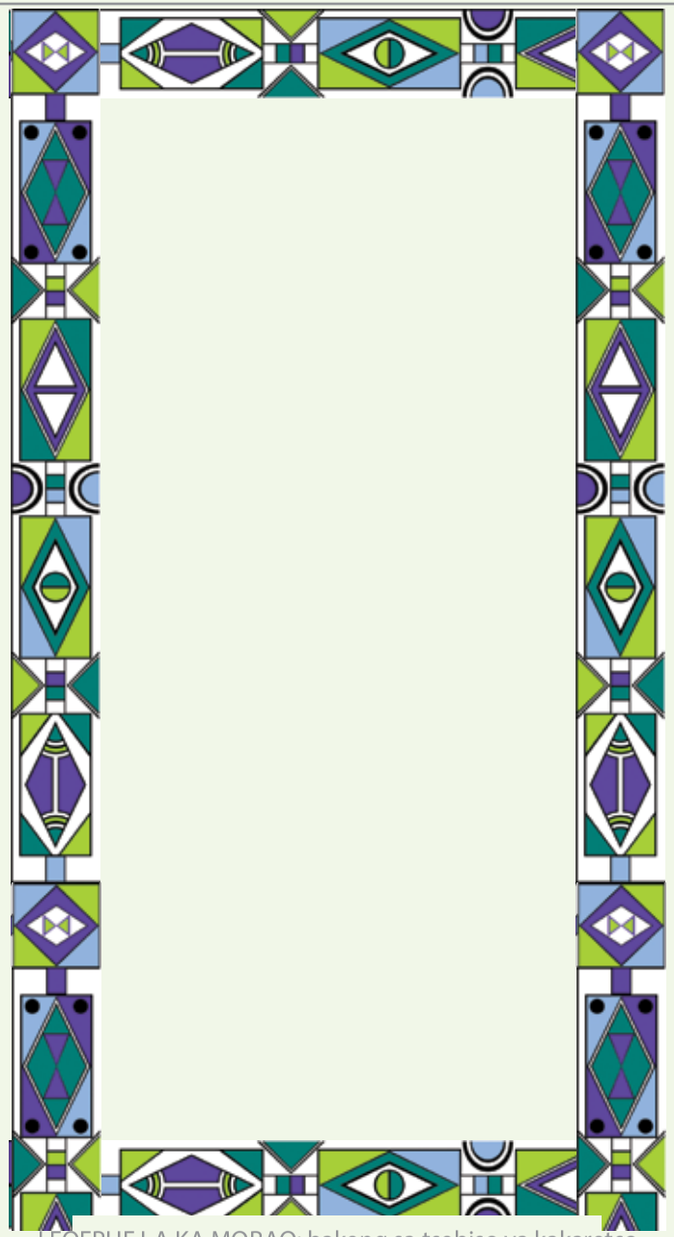

LEQEPHE LA KA MORAO: bakeng sa tsebiso ya kakaretso jwaloka nomoro ya hao ya mohala, aterese le e-mail

6

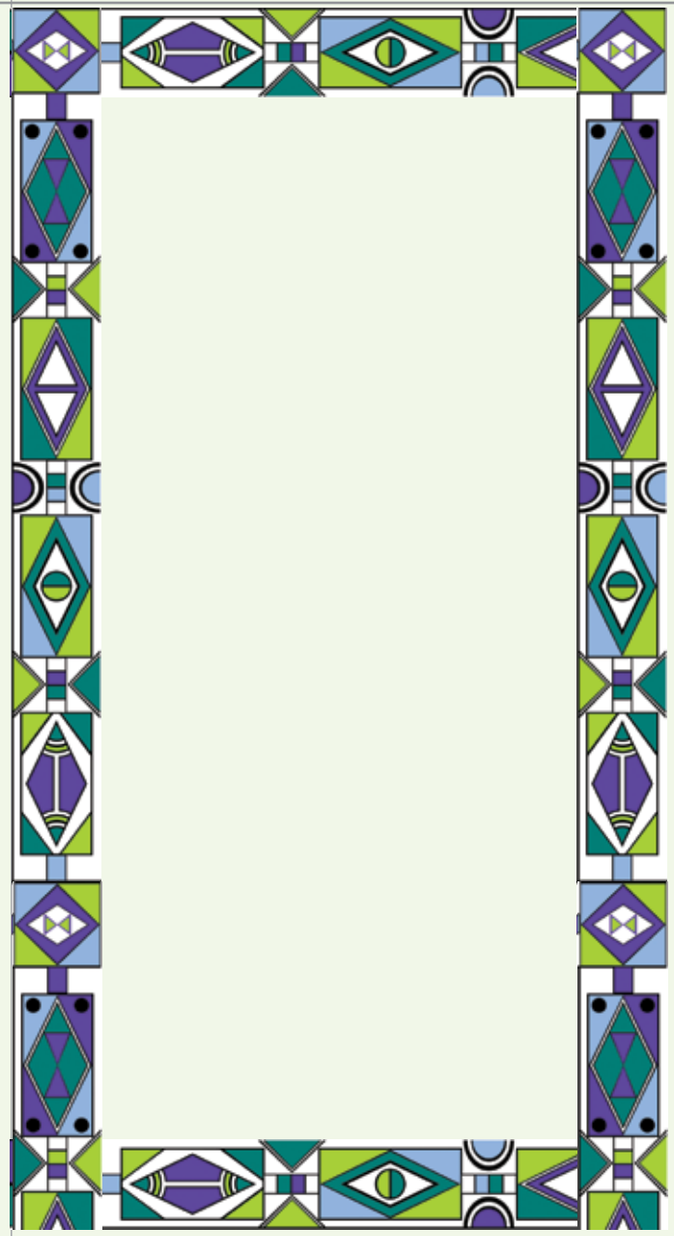

LEQEPHE LE KAPELE: menela pele

1

2

3

4

Tokisetso ya phamofolete

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Rala phamofolete ya hao. Tlatsa mmapa wa mohopolo. Nomoro e nngwe le e nngwe ya boloko e emetse nomoro ya leqephe phamofoleteng.

Ha o se o entse mokgwaritso wa hao, o badise metswalle ya hao.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Kotara 1 – Dibeke 5–6

1

Rala khabara ya kantle.

2

Ngola tlhahisoleseding e hlokahalang.

3

Ngola tlhahisolesding e hlokahalang.

4

Ngola tlhahisoleseding e hlokahalang.

5

Ngola tlhahisoleseding e hlokahalang.

6

Nehelana ka dintlha tsa phumaneho ya hao le aterese.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 43 2019/10/19 23:16:13

Hokela puo

Dipolelonolo le dipolelomararana

Polelo e na le dikarolo tse pedi.

1. Motho kapa ntho eo polelo e leng ka yena e bitswa **moetsi**.
2. Se bolelwang ka motho kapa ntho se bitswa ketso. Kamehla **ketso** e kenyelletsa leetsi la polelo: moetsi + ketso (leetsi)

Thabo	o wele
Moetsi	**Ketso**

Ha re ngoleng

Dipolelong tse latelang, bolela moetsi le ketso Ngola moetsi tlasa karolo ya polelo e re bolellang hore ke mang kapa ke eng e eo polelo e leng ka yena Jwale sehela moetsi mola. Ngola ketso tlasa karolo e nngwe ya polelo mme o sehele leetsi mola.

Polelo e nang le moetsi a le mong le leetsi e le leng e bitswa polelonolo.

Sephehi	Se entse kuku.

Sefofane	Se fofile hodima thaba.

Sephei se nonneng se thabileng	Se entse kuku e kgolo ya monokotshwai.

Sefofane se seholo sa silivera	Se fofile hodima thaba e majwe.

Ho kopanya dipolelo

Re ile sekolong

mme

Yaba re bapala netebolo

Ho kopanya mantswe

Ha re sebedisa dipolelonolo feela ho seo re se se ngolang le seo re se buang, puo ya rona e ke se utlwahala. Ha re kopanya dipolelo ka makopanyi ho etsa dipolelomararane, di tla utlwahala.

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 44 2019/10/19 23:16:18

Ha re ngoleng

Sebedisa le leng la makopanyi ana ho kopanya dipolelo tsena. Jwale sehela maetsi mela

Mantswe ao re a sebedisang ho kopanya dipolelwana le dipolelo a bitswa makopanyi. Di bohlokwa ho amanyeng dipolelo mmoho.

mme | le | empa | hobane | Leha ho le jwalo

1. Pulane o ithuta ka thata		ka nako tse ding o fumana matshwao a mabe.
2. Pulane o fumana matshwao a mabe ka nako tse ding		o ithuta ka thata.
3. O lahlehile		o ne a na lemmapa.
4. Ba ne ba futsanehile		ba ne ba ena le ho lekaneng ho ja.
5. Nomsa o rata diapole		o rata dipere.
6. Nomsa o rata diapole		ha a rate dipere.
7. O siile buka ya hae hae		o ne a ka bala le motswalle wa hae.
8. Titjhere o ne a le molemo		o ne a le bohale.
9. Meroho e metse hantle		ho ne ho na le pula e nyenyane.
10. Maemo a lehodimo a ne a le mabe		re qetile hore re se ye.
11. O ne a halefile		ke fihlile morao ho nako.
12. O ile mabenkeleng		o rekile tjhokolete.
13. Thabo o bapala kirikete		o bapala bolo.
14. Ho ne ho tjhesa		ra qeta ka ho sesa.
15. Ha a bone lefifing		ha a kganne bosiu.
16. Re qetile ho se ye		o tsohile morao ho nako.

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 45 2019/10/19 23:16:19

Ho susumetsa

Na o ye o susumetse ba bang ho dumellana le seo o se hopolang kapa ho o dumella ho etsa kapa ho fumana seo o se batlang? Ha ho le jwalo, o tlameha ho ithuta ho sebedisa puo ya tshusumetso. Bohle re sebedisa kgang e susumetsang, haholo ha re batla h oho kgodisa batswadi ba rona kapa matitjhere ka se seng.

Ha re baleng

Tadima mehlala e latelang ya ho ngola ho susumetsang.

Mohlaleng ona mongodi o fa na ka mabaka mme a atolose mabaka ao ho matlafatsa kgang ya hae

Sehlooho	**Bohle sekolong ba tshwanetse ho boloka motlakase**
Sepheo	Ho kgodisa bohle sekolong ho boloka motlakase
Bamamedi ba kgethilweng	Hlooho ya sekolo le matitjhere
Lebaka la pele	La pele, disebediswa tsa elektroniki di sebedisa motlakase o mongata. Kahoo dikhomphutha, diporojektara , diradio di tlamehile ho tingwa ha di sa sebediswe. Bekeng e fetileng, disebediswa tsohle di ne di tlohetswe di ntse di le motlakaseng ka nako ya kgefutso le kamora sekolo
Lebaka la bobedi	La bobedi, disebediswa tse kang mabone le dihitara le tsona di sebedisa motlakase o mongata. Bohle ba tlamehile ho tima mabone ha ba le siyo ditlelaseng. Dihitara le difene di sebediswe feela ha maemo a lehodimo a le mabe haholo. Bekeng e fetileng dihitara di tlohetswe di tuka bosiu bohle.
Kgutsufatsa kgang ena. Nehelana ka tlhahiso e qetellang.	Ha re phethela , ha bohle re nahana ka ho boloka motlakase, re ka fokotsa tshebediso ya rona ya matla. Re tshwanetse ho fokotsa tshebediso ya matla hona jwale

Ha re bue

Buisana ka dikarabo tsa dipotso tsena le motswalle. Ke dintlha dife tseo mongodi a fanang ka tsona, mme ke bopaki bofe boo a fanang ka bona ho tshehetsa e nngwe le e nngwe?

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 46 2019/10/19 23:16:30

Mohlaleng ona mongodi o fa na ka mahlakore a mabedi. "Lehlakoreng le leng ho tjena" ha "ho le leng ho le tjena".

Na TV e mpe baneng?

Sehlooho

Ho kgodisa batho hore TV ha e mpe baneng, le hore le ha e na le ho kgothaletsa mekgwa e mebe, e kgona ho nehelana ka disebediswa tse molemo tsa thuto le mekgwa e metle

Sepheo

Batswadi le matitjhere

Batho ba kgethilwang

Ka letsohong le leng dipapatso tsa TV di kgothaletsa bana ho ba meharo ha ba reka. Hape ha ho molemo ha bana ba shebella dipapadi ho TV. Ba tlameha hore ba be le seabo dipapading.

Letsohong le leng

Letsohong le leng TV e ka neha bana tsebo eo ba e hlokang. Mananeo a mangata jwaloka ka Learning Channel, a ruta babohi mokotaba wa dithuto. Ho feta moo TV e bontsha mekgwa e metle ya bophelo bo botle

Ka ho le leng hape

Ho qetella, leha ho ho boha TV ho ka lebisa ditlwaelong tse mpe, e ka ruta mme ya kgothaletsa bophelo bo botle.

Kgutsufatsa dintlha tsena. Fa na ka dikgothaletso tsa ho qetela.

Ha re bue

Mongodi o fa na ka dikgang tse kae?
Ke dintlha dife tse pedi tseo a nehelanang ka tsona lehlakoreng la TV?
Ke dintlha dife tse pedi tseo a nehelanang ka tsona kgahlano le TV?
Ke dife tse dumellanang le TV tseo matitjhere a ka di sebedisang?
Ke dife tse kgahlano le TV tse ka dumellanang le batswadi?

Mantswe a matjha

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 47 2019/10/19 23:16:33

23 Ho ngola kgang e susumetsang

Ha re etseng

Buisana le motswalle ka ditaba tse latelang mme o kgethe e le nngwe ho ngola ka yona. Jwale sebedisa leqephetshebetso le latelang ho lokisetsa kgang ya hao.

Phomolo ya dikolo e lokela ho lelefatswa.

Bana ba lokela ho fokoletswa mosebetsi wa hae.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

1. Sepheo
2. Sehlopha se kgethilweng
3. Kgang ya pele
4. Kgang ya bobedi

Tlatsa sehlooho mona

5. Kgang ya boraro
6. Dikgothaletso
7. Qetello

Ha re bue

Hlahloba kgang ya hao hore e jwang pele o e ngola leqepheng le ka motsheo.

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 48 2019/10/19 23:16:41

Letsatsi:

Mantswe-a matjha

Ha re ngoleng

Sebedisa mmapa wa hao wa mohopolo ho qapa kgang e kgodisang.

Sehlooho	
Sepheo	
Sehlopha se kgethilweng	
Kgang ya pele ho tshehetsa sehlooho sa hao 	
Kgang ya bobedi ho tshehetsa sehlooho sa hao 	
Kgutsufatsa kgang. Nehelana kgothaletso e kwalang. 	

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 49 2019/10/19 23:16:49

Disebediswa tsa thothokiso le tse ding

Papiso

Papiso e bapisa dintho tse pedi mme e hlahise ho tshwanang ho tsona. E sebedisa jwaloka le sa.

O moholo jwalo ka ntlo.
O ka nahana mehlala e meng?

tshwantshiso

Tshwantshiso e tshwantshisa dintho. Ha e sebedise jwalo ka le sa.

Molefi ke ntja (O kgala haholo).
O ka nahana ka mehlala e meng?

Phetapheto

Mantswe a tlhaku tse tshwanang a sebediswa ka tatellano ho hohela mobadi.

Tilatila/ lathalatha/ otseotse.
O ka nahana ka mehlala e meng?

Asonense

Mantswe a nang le ditumannotshi a sebedisetswa ho etsisa medumo eo ho ngolwang ka wona, le ho hlahisa maemo.

O buile le sebui?
O ka nahana ka mehlala e meng?

O bokgabane, o shweshwe, o rwetse botle.

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 50 2019/10/19 23:16:52

Letsatsi:

Mahlalosanngwe

Ana ke mantswe a nang le moelelo o tshwanang. Re sebedisa mahlalosanngwe ha re batla ho hlakisa puo ya rona.

Motho o halefile/kgenne.
O ka hopola mehlala e meng?

Malatodi

Ana ke mantswe a nang le meelelo e fapaneng. Ke a sebedisa ho bontsha ho se tshwane

O kanahana ka mehlala e meng?
Mose o motle/ mobe

Maetsisamodumo

Ke mantswe a etsisang medumo.

O ka hopola mehlala e meng?
Tjhobe! Tweba ya tjhobela ka mokoting pote! Semathi sa potela ka mora moaho.

Poeletsadumammoho/ Khonsonense.

Phetapheto ya medumo ya ditumammoho hang kapa habedi ka tatellano.

Monono ke mohodo ke mmuwana.
O ka nahana mehlala e meng? Bona kamoo m le n di phetwang ka teng.

Pheteletso

Re e sebedisa ho feteletsa.

Ho ne ho bela ke motjheso kajeno.
O ka hoopla mehlala e meng?

O hloho e lekanang le ya tlou.

Ho a bela ke motjheso kantle.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 51 2019/10/19 23:17:03

Puisano hara bosiu

Ha re ngoleng

Tse ding tsa dipolelo tse mahareng di hlalosa mophetwa ya letsohong le letona, tse ding di hlalosa mophetwa ya ka letsohong le letshehadi. Taka mola ho tloha polelong ka nngwe ho leba ho mophetwa ya nepahetseng

Ha re ngoleng

Jwale ngola seo baphetwa ba babedi ba se tjhong ho e mong ka mong. Sena se bitswa puisano. Puisano e o bolella seo batho ba se tjhong. Ditshwantshiso di ngolwa tjena. Ha o qetile puisano ya hao e tshwantshisetse tlelase.

Lepolesa: O batlang seterateng bosiu bo ka?

Zakes: _____

Lepolesa: _____

Zakes: _____

Lepolesa: _____

Zakes: _____

Lepolesa: _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 52 2019/10/19 23:17:06

Letsatsi:

Mantswe a matjha

Ha re bue

Ho na le dibui tse kae puisanong ena?
Ke bomang?
Lentswe leo lepolesa le buang ka lona le fapana jwang le la setlokotsebe sa moshemane?

Ha re ngoleng

Ngola serapa moo o hlalosang e mong wa baphetwa.

Jwale ngola seo baphetwa ba babedi ba se tjhong ho e mong ka mong .
Sena se bitswa puisano.

Titjhere: Lena ke lekgetlo la boraro o sa etsa mosebetsi wa hao wa hae.

(wena):

Titjhere:

(wena):

Titjhere:

(wena):

Titjhere:

Titjhere: Saena Letsatsi

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 53 2019/10/19 23:17:10

Tjhe bo Mong Tau!

Ha re bue

Baphetwa paleng ena ke bomang?
E behelwa jwang! Na o ka thonya sebopeho sa puisano? Dibui ke bomang?

Ha re baleng

Bala tshwantshiso ena haholo le metswalle e 7, hore e mong le e mong a bale karolo ya diphoofolo mme e mong e be yena ya phetang pale ka ho bala ditaba tse ngotsweng hare.

Kgale kgale , diphoofolo tsohle tsa motseng wa Brer di ne di phela mmoho ka thabo. Bophelo bo ne bo le monate, mme mebutla e menyenyane, qwaha e metsero, le dikubu tse thabileng, kwena e bohlale, le ditlou tse kgolo, le ditshwene tse masene di ne di phela ka thabo mmoho….ho fihlela tau e sa lokang e fihla mme e batla ho di ja kaofela!. Ho tloha tsatsing leo diphoofolo di ne di tshohile ka dinako tsohle. Ka letsatsi le leng, le ha ho le jwalo, tsa nka qeto e sebete: di tla ilo bua le tau ho fumana tharollo ya sena. Ha tau e bona diphoofolo kaofela di atamela, a thaba haholo, a hoopla hore ha ho no hlokahala hore a tsome tsatsing leo - dijo tsa hae di ne di tliswa. Empa ha a ntse a rothisa mathe ke hoopla dijo tsa hae, tshwene e sebete ya bua le yena:

Tshwene: Ka kopo hle Mong. Tau… mm…re hloka ho bua le wena ka taba ya bohlokwa. Ha o re bolaya kaofela ha o sa hlola o ba morena.
Yaba diphoofolo di qala ho bua ka nako e le nngwe.

Qwaha: Le jwale, o tla hloka eo o mo busang.

Kwena: E tla ba wena feela pusong ya hao.

Kubu: Mme o tla lapa haholo ho se na ya setseng eo o tla mo ja!

Tlou: O tla bolawa le tlala!

Mmutla: Kahoo re na le tlhahiso: Ha o ka emisa ho re bolaya, re o tshepisa ho o tlisetsa eo o tla mo ja letsatsi le letsatsi. Ha ho na ho hlokahala hore o boele o tsome hape. O ka dula wa lebella TV letsatsi lohle. Tau a mamela seo ba se buang.

Tau: Le tla ntlisetsa dijo tsa ka? Ke tharollo e ntle eo! Empa e reng ke le bolelle: ha le ka tlodisa letsatsi le ha le le leng, ke tla le ja kaofela ka nako e le nngwe!

Yaba ho dumellanwe. Ho tloha moo phoofolo e le nngwe e ne e romellwa tau letsatsi ka leng, mme tau e ne e thabile haholo. Ka tsatsi le leng e ne e le mmutla ya tlamehang ho nehelana ka bophelo ba hae ho fepa tau. Mmutla o ne a sa battle ho shwa, kahoo a nahana leqheka.

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Lekanya seo o se nohileng le seo o badileng ka sona.
- Ha o sa utwlisis serapana seo, bala hape o iketlile.

Se balle hodimo.

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 54 2019/10/19 23:17:11

Buutle, mmutla wa leba ha tau. Ha a fihla tau o ne a nyoloha a theosa. O ne a lapile haholo.
Ha a bona mmutla o monnyane, a halefa haholo.

Tau: O nahana hore mmutla o monnyane tjena ka wena o ka mpha nama e lekaneng letsatsi? Ke lapile haholo, mme bona hore o monnyane ebile o otile jwang!

Mmutla: Diphoofolo di ne di rometse mebutla e tsheletseng, Mong Tau, feela e mehlano e bolailwe mme ya jewa ke tau e nngwe.

Tau: Tau e feng? Ke nna morena mona.

Mmutla: E ne….ho. Ne ho na le tau e kgolohadi. Tau eo e itse ke yena morena wa nnete wa moru.

Tau: Nkise ho tau eo e nngwe, ke tle ke tsebe ho e ruta hore thuto- ke puso ya KA mona!

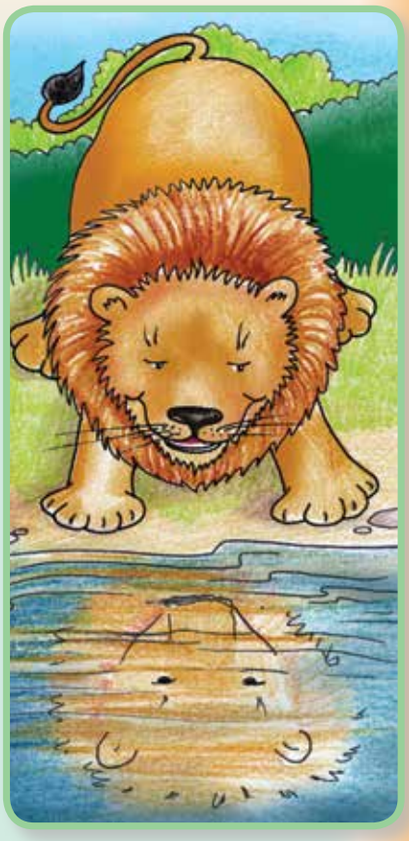

Mmutla wa lebisa tau nokeng e tebileng. A bolella tau hore tau e nngwe e ne e le hara noka. Tau ya tadima hara noka mme ya bona seriti sa yona. A nahana hore ke tau e nngwe. O ile a puruma haholo ya ba o tlolela ka metsing hang ho lwantsha seo a neng a nahana hore ke tau e nngwe. Tau a otlanya hlooho ya hae majweng mme a qwela. Ka thabo e kgolo mmutla o monnyane wa kgutlela diphoofolong tse ding ho di bolella ditaba tse monate. Mme diphoofolo tsohle tsa motseng wa Brer tsa phela hamonate ho ya ho ile.

Ha re ngoleng

Bala dipotso tse latelang mme o di arabe dibakeng tseo o di fuweng.

Hobaneng diphoofolo tse ding di ne di tshaba tau tjee?

Leqheka la mmutla o monnyane e ne e le lefe?

Pale ena e ka tshwanelwa ke sehlooho sefe?

Hobaneng diphoofolo di ne di kwakwaetsa(ee.mm) ha di bua le tau?

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 55 2019/10/19 23:17:12

Tokisetso ya tshwantshiso

Ha re bue

Maqephetshebetsong a mabedi a fetileng o badile dipuisano tse pedi. Jwale lokisetsa ho ingolla puisano ya hao. Sebetsa le e mong ho phethela mmapa wa mohopolo.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Sehlooho sa tshwantshiso

2 Moralo ke ofe?

4 Mopheti wa ditaba o tla reng?

1 Baphetwa ke bo mang?

3 Tikoloho ke efe?

5 Ke molaetsa ofe oo ke batlang ho o fetisa?

Ha re ngoleng

Sebedisa mmapa wa mohopolo ho ngola fela ebe o hlophisa le ho lokisa seo, ha o qetile ngola tshwantshiso ya hao ka makgethe sebakeng seo o se fuweng.

O ka bopa baphetwa ba hao ka seo ba se buang. Ngola mantswe a nnete ao baphetwa ba hao ba a sebedisang. Tlatsa mabitso a baphetwa kholomong e letsohong le letshehadi mme o ngole seo ba se buang ho lekgathe lejwale.

Hlalosa tikoloho

Mabitso a baphetwa	Seo ba se buang ho lekgathe lejwale

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 56 2019/10/19 23:17:15

Letsatsi:

Ha re bue

Ha barutwana ba sehlopheng sa hao ba bale tshwantshiso eo o e ngotseng. Ba kgonne ho latela moralo? Ba kgonne ho tseba baphetwa tshwantshisong ya hao?

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 57 2019/10/19 23:17:17

Ho tlaleha ka seo ba se buang

Sebedisa diabulwa le diakwalwa: O qala kapa o qetela ka leetsi la ho bolela, jwaloka botsa, e re, hlalosa. "Mphe sebaka hle," ho kopa Bongi, kapa Bongi o a kopa "Mphe sebaka hle". "Nka tsamaya le wena?" ho botsa Sello, kapa Sello a botsa " nka tsamaya le wena?"

Ha re ngoleng

Tlatsa diabula le diakwala qalong le qetellong ya seo sebui ka seng se se buang.

Tshwene ya botsa Mong Morena nka bua le wena.

Mmutla a re ha o re ja kaofela o tla ba mong pusong ya hao.

Tau ya botsa le tla tlisa dijo tsa ka monyako w aka?

O e etseditseng? a botsa.

Anna a re ha ho seo re ka se etsang ka sona.

Jwale ngola seo ba se buang ho puo pehelo.

Anna

O nahana hore e tla na ka Moqebelo?

Bongi

Tjhate ya boemo ba lehodimo e bontsha pula bosiu feela.

Jabu

Ke hantle hoba Chiefs e a bapala!

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 58 2019/10/19 23:17:18

Mantswe a matjha

Kopanya dipolelonolo tsena ho bopa dipolelomararane.
Sebedisa le kapa hobane.

Katse e jele tweba. Katse e jele kase e itseng
Re utlwile modumo o makatsang. Re ne re tshohile.
Ntja e bohotse. Ho ne ho na le motho hekeng
Re mathetse ho itshireletsa. Pula e nele.
O rekile mose. O rekile dieta.

Ha re ngoleng

Fumana mahlalosanngwe(mantswe a nang le moelelo o le mong) bakeng sa mantswe tafoleng. Sebedisa mantswe ana ho o thusa

lahlehile tsofetse sebete kgathetse robehile ditshila ahile nahana nnyane bohlaswa sephara tshohile benya

Mahlalosonngwe ke mantswe a nang le moelelo o tshwanang. Mohlala, thaba ke lehlalosonngwe la nyakalla.

Tshohile		Batsi	
Benya		Senyehile	
Bohlaswa		Tsofetse	
sebete		seretse	

Nehelana ka malatodi a mantswe a sehetsweng mela. A ngole lebokoseng qetellong ya polelo.

E ne e le letsatsi le tjhesang.	
Ke ne ke bona hore ntja ya ka e a kula, mahlo a yona a ne a le lerootho.	
Ke pasitse teko ya ka ya mmetse mme ka sebetsa hampe Senyesemaneng.	
Buka ena e bodutu.	
Pula ha e lepehe ka nako ya mariha.	
Tsela e ne e patisane mme e le dikoti.	

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 59 2019/10/19 23:17:19

Boithabiso thothokisong

Ha re baleng

Ho Tshwara tau ka ditlena

Re tshwere maima,
re tshwere mathata
Re tshwere tau ka ditlena
Ena ntho ha se ho kwebela
E kwebela ka dinako tsohle.
Ena tau e a puruma
Ho puruma ha tau ha se ntwa
Ha se ntwa ena ke faqane
Ena ntwa ha e lale.
Bosiu le motsheare ho a tshwana
Ena tau e a lwana
E lwana le ngwana
E lwana le batho ba baholo
Ntwa ya hao tau towe ha e lale
E lale rona makwala re none

EM Makgalemele

Ha re bue

- Leka ho fumana morethetho kapa nako ya thothokiso.
- E bale haholo mme o ope diatla ho ya a ka nako ya yona.
- Bua le wa mphato wa hao ka taba ya thothokiso.

Ha re ngoleng

Ngola thothokiso ya hao. Leka ho etsa hore mola o mong le o mong wa bobedi o felle ka lentswe le raemang. Ngola thothokiso ya hao feela pele. E balle motswalle wa hao haholo mme o e ngole sebakeng se ka tlaase.

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 60 2019/10/19 23:17:22

Letsatsi: _____

Ha re ngoleng

Qetella dipolelo tse latelang. Re o etseditse mohlala. Moshemane ya alosang ke moalosi.

Monna ya tsebang ho aha ke _____.

Motho ya tsebang ho betla ke _____.

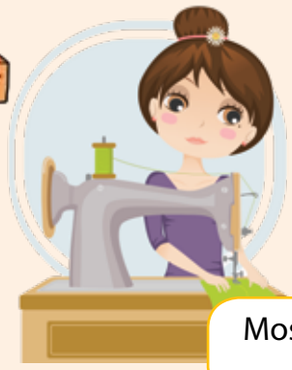

Motho ya rutang ke _____.

Mosadi ya tsebang ho roka ke _____.

Motho ya etang ke _____.

Ha re ngoleng

Hangata re hlalosa ntho ka hore e tshwana le e nngwe e sele. Mohlala, ha motho a le matla haholo, re ka re " O matla jwaloka tau". Sena se bitsa tshwantshanyo. Hangata re sebedisa diphoofolo ho tshwantshanya.

Tlatsa mabitso a diphoofolo ho qetella tshantshanyo tsena.

1	O boima jwaloka tlou	tlou
2	O sebete jwaloka	
3	O maphathaphate jwaloka	
4	O lenama jwaloka	
5	O lokohile sa	
6	O bonolo sa	
7	O lapile sa	
8	O ikgohomosa sa	

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 61 2019/10/19 23:17:39

Dithoko tse thoholetsang Afrika Borwa

Ha re baleng

Ha re tshwaraneng ka
matsoho Afrika Borwa,
Re setjhaba se motlotlo.
Mmoho re bina pina ya rona,
Nkosi Sikelel' iAfrika.

Le rona bana ba bannyane,
Re thuse ho bopa naha ya rona.
Ha re etseng Afrika Borwa tulo e molemo
Nkosi Sikelel' iAfrika.

Masakhane ha re aheng.
Re baetapele ba moso,
Baetapele lefatsheng la rona la letsatsi.
Nkosi Sikelel' iAfrika.

Ha re bue

- Thothokiso ena e bua ka eng?
- Dithoko ke eng?
- Na dithoko tsena di na le morethetho?
- Batho ba bina dithoko neng?

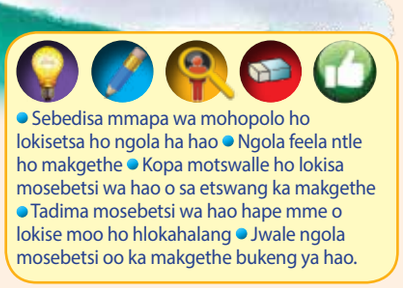

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Ha re ngoleng

Lona jwaloka barutwana le nahana hore le ka etsa eng ho etsa naha ya rona tulo e ntle ho dula ho yona? Tlatsa mehopolo ya hao mmapeng ona wa mohopolo.

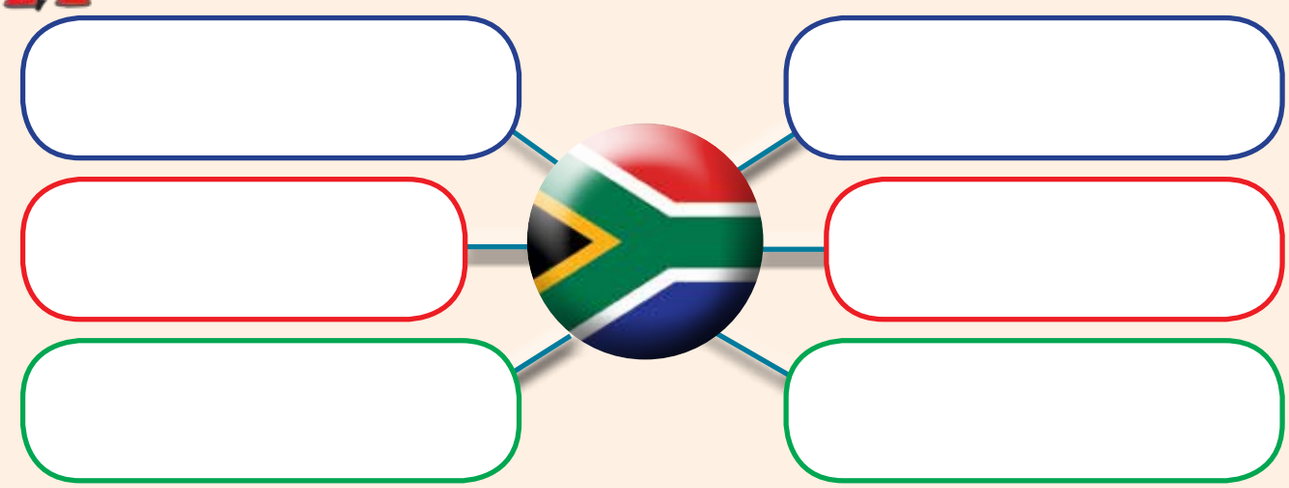

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 62 2019/10/19 23:17:41

Letsatsi:

Mantswe a matjha

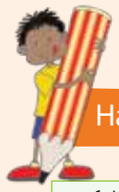

Jwale ngola serapa kamoo le ka etsang Afrika Borwa tulo e ntle ho dula ho yona.

Ha re ngoleng

Sebedisa mehopolo e mmapeng wa hao wa mohopolo. Re o file polelo ya sehlooho sa taba ho qala serapa.

Afrika Borwa ke naha e ntle mme bohle re ka thusa ho e etsa tulo e ntle ho dula ho yona.

Jwale ngola thothokiso ya hao ka bophelo Afrika Borwa.

Boikgathollo

O tadima kgwedi,
O benya hodimo mane; o
mme o shebahala
Jwaloka lebone moyeng.
Beke e fetileng o ne a le
monyenyane ebile a bopehile
jwaloka seqha; Empa jwale o
hodile
O tjhitja jwaloka O.

E Follen

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 63 2019/10/19 23:17:46

Dithothokiso mabapi le letsatsi

Ha re bue

- Na o tseba mabitso a dipolanete?
- Na o a ipotsa hore dipolanete di jwang?
- Na di tshwana le polanete ya rona lefatshe?
- Na o kile wa bona e nngwe ya tsona bosiu, marung?
- Na o a tseba hore re bohole bo bokae ho tloha ho letsatsi?

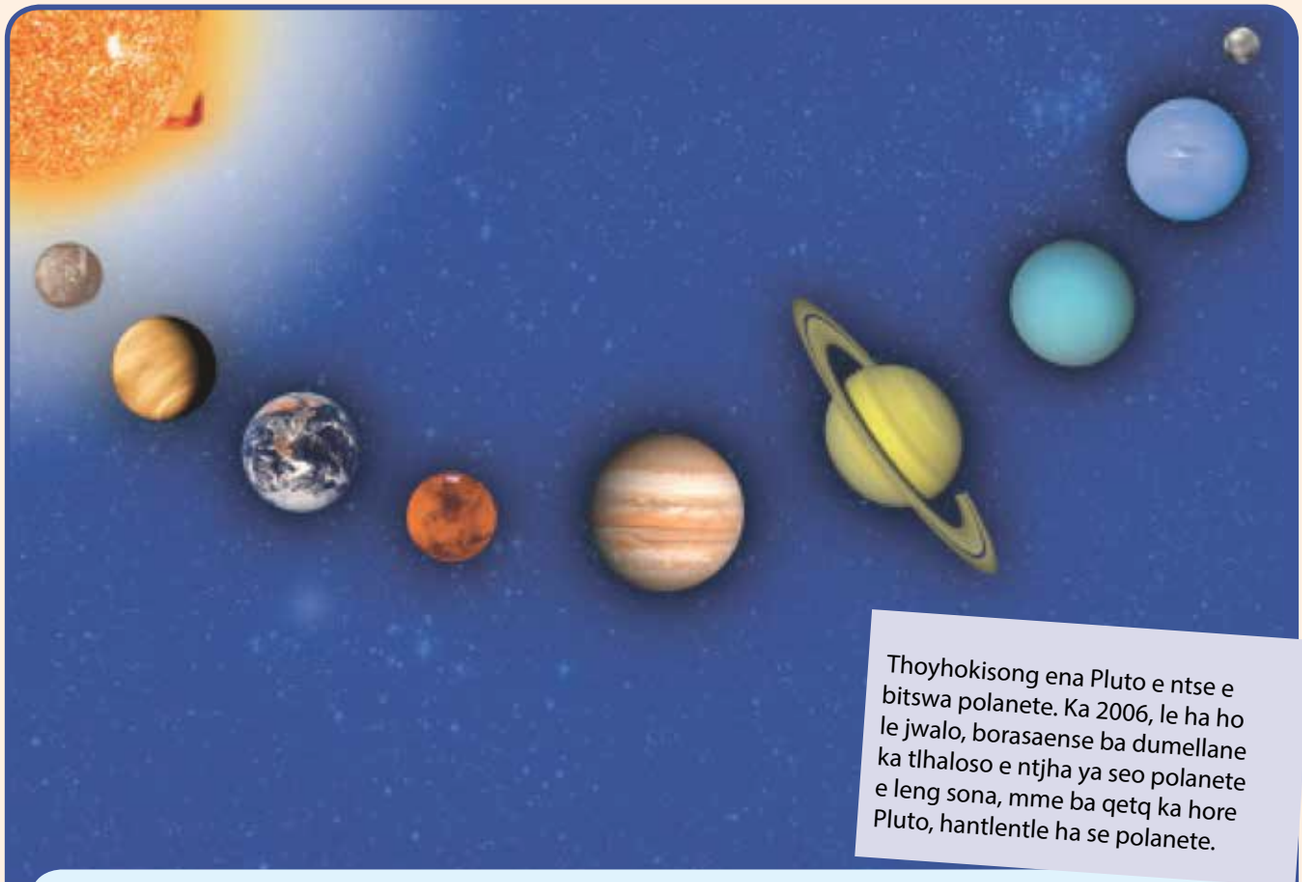

Thoyhokisong ena Pluto e ntse e bitswa polanete. Ka 2006, le ha ho le jwalo, borasaense ba dumellane ka tlhaloso e ntjha ya seo polanete e leng sona, mme ba qetq ka hore Pluto, hantlentle ha se polanete.

Dipolanete tse robong di bidika ho potapota letsatsi. Mamela ha ke di bitsaka bonngwe.

Mercury? Ke teng! Ya pele polanete e atametseng letsatsi.

Venus? Ke teng! Ya bobedi, e benyang kganya eka e ntjha.

Lefatshe? Ke teng! Ya boraro, ke lapeng la hao le nna. Mars? Ke teng! Ya bone, e kgubedu e emetse ho thunya.

Jupiter? Ke teng! Ya bohlano, e kgolo ka ho fetisisa.

Saturn? Ke teng! Ya botshelala sedikadikwe sa lerole le leqhwa di kopane.

Uranus? Ke teng! Ya bosupa, e sekametseng hodimo mahodimong.

Neptune? Ke teng! Ya borobedi ka letheba le leroothe mme eo boholo ba ya ho tsotehang.

Pluto? Ke teng! Ya borobong e nnyane mme yah o qetela tatellanong!

M. Goldish (Fetoletse)

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 64 2019/10/19 23:17:47

Letsatsi:

Mantswe a matjha:

Ha re bue

- Thothokiso ena e bua ka eng?
- O hopola hore sethothokisi se ngolletseng thothokiso ena?
- Thothokiso e o bolella eng ka boemo ba dipolanete?
- Polanete ya rona lefatshe e bohaufi bo bokae ho tloha ho letsatsi?
- Bala thothokiso haholo mme o tape ho ya ka morethetho.

Ha re ngoleng

Haeba ho na le mantswe a raemang a ngole fatshe. Haeba thothokiso e sa raeme bolela jwalo.

pedi	ntjha				

Ha re etseng

Jwale tadima thothokiso le setshwantsho se tlase. Sheba hore na o ka tlatsa mabitso a dipolanete ho ya ka boemo ba tsona ho tloha letsatsing. Thothokiso e o bolella ka boemo ba polanete ka nngwe. Thothokisong ena sethothokisi se bitsa dipolanete mme e nngwe le e nngwe e a arabela. O tshwara polanete ka nngwe eka ke motho. Sena re se bitsa mothofatso.

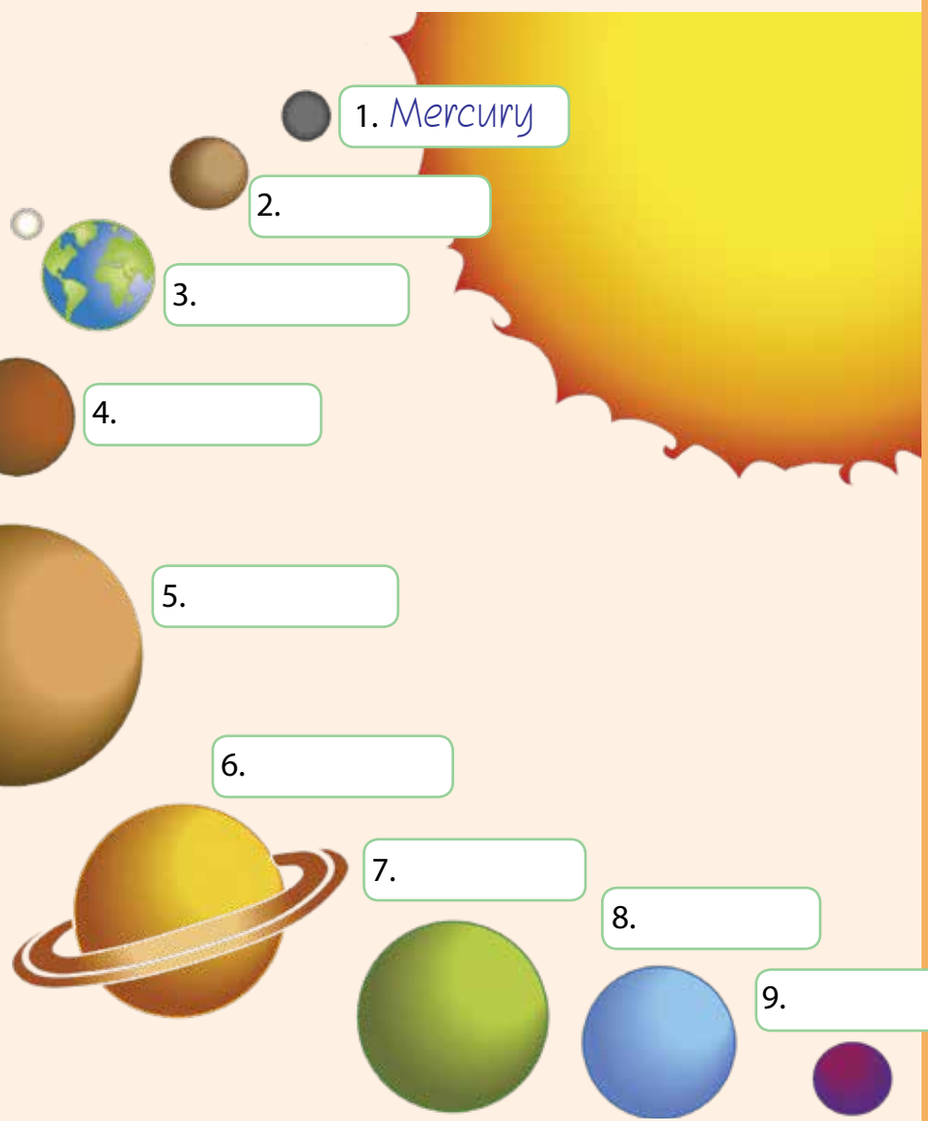

Titjhere: Saena Letsatsi

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 65 2019/10/19 23:17:48

Ngola thothokiso

Ha re ngoleng

Itokisetse ho ngola thothokiso. Haeba di le teng ngola dipolelo tse raemang. Ha di le siyo bolela jwalo. Sebetsa le motswalle. Nahanang mme le sekaseke e be le ngola mehopolo ya dirapa tsa thothokiso mabokoseng. Ngola dipolelo tse pedi tse raemang lebokosong ka leng.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Sehlooho sa thothokiso

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 66 2019/10/19 23:17:50

Letsatsi:

Mantswe a matjha

Tshwantshiso ke eng?

Re sebedisa tshwantshiso haholo thothokisong. Tshwantshiso ke tshebediso(hangata lebitso) kapa polelwana ho hlalosa semelo sa sa ho hong. Mehlala: Molefi ke ntja. Motho eo ke kolobe.

Ha re ngoleng

Jwale ngola thothokiso ya hao ka makgethe mme o e behele sehlopha sa hao.

Ha re bue

Bolela hore tshwantshiso ka nngwe mona e bolelang.

Titjhere wa rona o ne a le siyo mme sekolo sa fetoha diserekisi.

A hwama ke ho tshoha.

Teko e ne e le bonolo- e ne e le bohobe le lebese.

Titjhere: Saena Letsatsi

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 67 2019/10/19 23:17:51

Letsatsi:

ITEKOLE

Ke kgona		
Ho bala tshomo		
Ho bala sengolwa se susumetsang		
Ho sekaseka sengolwa se susumetsang		
Ho bala taba e lesedinyaneng		
Ho bona sehlooho,mmokotaba, tlhahiso		
Ho bala puisano		
Ho lokisetsa le ho ngola pale		
Ho lokisetsa le ho ngola taba ya lesedinyaneng		
Ho lokisetsa le ho ngola puisano		
Ho lepa pheletso ya pale		
Ho tshwantshisa pale		
Ho bona baphetwa, moralo, tikoloho le baphetwa		
Ho sebedisa dihlongwapele le dihlongwanthao		
Ho nehelana ka malatodi le mahlalosanngwe		
Bona moetsi le moetsuwa		
Bona le ho sebedisa mefuta e fapaneng ya mabitso		
Ho sekaseka papatso		
Ho bona sehlopha se kgethilweng		
Bona disebediswa tse fapaneng papatsong		
Ho ngola papatso ke sebedisa dikapuo		
Ho rala bukana		
Ho hlalosa se bolelwang ka polelonolo le polelomararana		
Ho bona moetsi le ketso polelong		
Ho sebedisa dipreposishini ka nepo polelong		
Ho bona kgang le ho tshehetsa kgang puong e susumetsang		
Ho lokisetsa le ho ngola kgang e susumetsang		
Ho bona disebediswa tsa thothokiso tse kang tshwantshiso le tshwantshanyo		
Ho sebedisa puo e susumetsang		
Ho bona setatemente, dipotso le ditaelo		
Ho etsa tumellano ya moetsi-leetsi		
Ho sebedisa maele le dikapolelo		
Ho sebedisa makgethi		
Ho sebedisa makgathe		

Gr6_HL_SES_B1_TH 2.indd 68 2019/10/19 23:17:57

Tema 3: Bolelang kamoo e etswang ka teng

Sengolwa se rutang
Korata 2: Dibeke 1 - 2

33 Ho baka dikuku tsa kopi 70
Bona dikamano tsa sengolwa se rutang.
Seha mme o latedise ditaelo.
Hlokomela disebedisa tse hlokahalang.
Araba dipotso tsa kutlwisiso tse itshetlehileng ho resipe.
Ho rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hao.

34 Ho ngola resepe 72
Ho ngola resipe ya sejo se ratwang haholo.
Ho ngola ditaelo tsa ho etsa tee ka tatellano.
Phethela tjhate e latellanang ka diketso tsa letsatsi le tlwaelehileng.

35 Qalo le pheletso tse ntjha 74
Tsebiso ka dihlongwapele, dihlongwanthao, le dikutu.
Meelelo ya dihlongwapele le dihlongwanthao.
Rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hao.

36 Etsa ditantshi tsa hodima teseke ka tsena 76
Ho bala ditaelo.
Ho phethela ditaelo hoy a ka ditshwantsho.
Ho phethela tjhate a latellanang o sebedisa makopanyi.

37 Kamoo ke sebedisang letsatsi laka le tlwaelehileng kateng 77
Taka mmapa ho thusana le ditaelo tsa sebaka.
Ho ngola ditaelo tsa sebaka.

38 Ngola lengolo le nang le ditaelo tsa tsela 78
Ho kgetholla moetsi, leetsi, le moetsuwa dipolelong.
Ho kgetholla maetsi a se nang maetsuwa
Ho ngola dipolelo tse nang le moetsi, leetsi le moetsuwa.
Ho rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hao.

39 Moetsi, maetsi le moetsuwa 80
Ho kgetholla dikamano dikishinaring jwaloka.
Mantswe a tataisang, mantswe a selelekela, ditlhaloso tse fapaneng le dikarolo tsa puo.

40 Seo bukantswe e re bolellang sona 82
Kutlwisiso e itshetlehileng sengolweng.

Ho pheta pale
Kotara 2: Dibeke 3 - 4

41 Bosiu bo sa kgoleheng 84
Kutlwisiso ya mokgwa wa hlahlobo ka botlalo o sebedis mofuta wa dipotso tse kgethwang le dipotso tse batlang tlhaloso.
Tsebiso ya maetsi a sa tswelleng.
Rekota mantswe le meelelo dikishinaring ya hao.

42 Ditaba tse ding ka kwena 86
Pale e itshetlehileng ho tshwantshiseng
Tadima semelo sa motho.
Ho qolla makgethi ho hlaosa mophetwa wa sehlooho.
Ho sebedisa makgethi ho bopa boleng ba mophetwa wa sehlooho.
Ho lokisetsa ho ngola moqoqo.

43 Letsatsi le latelang 88
Bosiu bo fetileng ke lorile…….
Rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hao.

44 Ke ngola pale ya ka 90
Ho ngola tshekatsheko ya buka, o sebedisa pale jwaleka tshiya ya sena.
Nnete kapa tshomo? Puisano ka tafole ya lenaneo.
Mosebetsi ka maetsi a se nang moetsi le a nang le moetsi.

45 Tshekatsheko ya Buka 92
Ho lepa pale ka ditshwantsho le dihlooho.
Puisano ka pale: Mophetwa, tikoloho le moralo.
Tsebiso ya othobayokrafi e le sengolwa.
Rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hao.

46 Mandela e motjha 94
Ho ngola tshekatsheko ya buka o kgutsufatsa moralo, tikoloho le mmokotaba.
Rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hao.

47 Tshekatsheko ya buka 96
Tekodiso ya mefuta ya dingolo le kamano.
Tekodiso ya makgathe: lejwale, lefetile le letlang letswelli. Mosebetsi hodima e nngwe le e nngwe ya tsena.

48 E tswella pele/ho etsahala 98
Boikgopotso ba makgathe lefetile, lejwale le letlang letswelli botong yah o bapala.

Itekole! 100
Itlhatlhobe o bapisa le kamoo o sebeditseng maqephetshebetsong a 16 a fetileng.

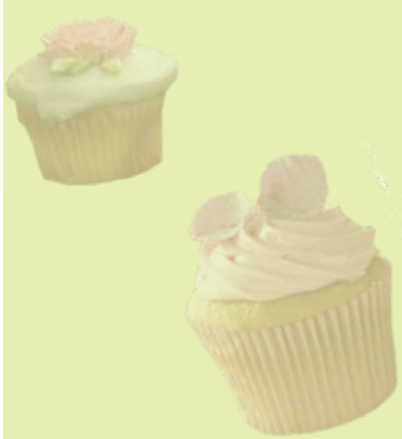

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 69 2019/10/19 23:15:42

Ho baka dikuku tsa kopi

Ha re baleng

Resepe ya kuku ya kopi e pinki

Dintho tse hlokehang

Motswako wa kuku

125 g majarine a bonolo
1 kopi ya tswekere
3 mahe
1 kgabana ya vanilla essense
1½ kopi yafolouri e ikatisang
¾ kopi ya lebese

Aesing

50 g botoro e se nang letswai
2 dikopi tsa tswekere ya aesing
2 dikgaba tsa lebese
Hasa ho kgabisa

Mokgwa: Seha ditaelo leqepheng le latelang, o nto di mamaretsa ka tatelano sebakeng sena

Sephehi se ferekantse melao ya ho etsa kuku ya kopi e pinki. Bona haeba o ka fumana kamoo o ka etsang dikuku tsena.

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 70 2019/10/19 23:15:46

Letsatsi:

Mantswe a matjha

Ha re ngoleng

O hloka lebese le lekae?

O hloka folouru e kae?

Ho etsahalang ha o se o ntshitse dikuku ontong?

Bala resepe ka hloko mme o etse lenane la dintho tseo o di hlokang ho etsa dikuku tsena.

Ha re etseng

Nomora mehato ho tloha ho 1 – 9 ho bontsha lenane le nepahetseng la ketso.

- Ntsha ho dumella hore e fole.
- Kopanya majarine le tswekere ebe o Kenya mahe le vanilla
- essence o otle ho fihlela ho kopana.
- Kgantsa onto pele o baka ho 180°C. Beha dikopi tsa kuku tsa dipampiri paneng ya mmafini.
- Tlatsa di kopi tsa kuku ka motswako.
- Sefela folouru motswakong wa majarine ebe o tshela lebese.
- Baka dikuku tsa kopi metsostso e 20–25.
- Lebejana la botoro ho fihlela le e ba retela le ho ba boreledi ebe o Kenya tswekeresekgabisi.
- Tshasa tswekeresekgabisa hodima dikuku.
- Kopanya mme o hase.

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 71 2019/10/19 23:15:50

Ho ngola resepe

Ha re ngoleng

Ngola resepe ya dijo tseo o di ratang.

Resipe ya _____

Dihlokwa

Tsela

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 72 2019/10/19 23:15:52

Ha re ngoleng

Tsebiso e ka tlase ke ya ho etsa kopi ya teye. Di ka tsela e fosahetseng. Di ngole setshwantshong se latelang ka tsela e nepahetseng.

Kenya mekotlana e meraro ya teye ka hara ketlele.
Fuduwa teye ka hara kopi ka kgaba ya teye E tlohele e loye metsotso e mehlano. Tshela lebese le lekaneng ka koping.
Futhumatsa ketlele ka metsi a tjhesang.
Tshela metsi a belang hodima mokotlana wa teye.
Tlatsa ketlele ka metsi a matjha.
Tshela teye e hlahang ka hara ketlele ka hara kopi.
Bedisa metsi ka ketlele.

1
2
3
4
5
6
7
8
9

Ha re ngoleng

Jwale sebedisa diboloko ho etsa setshwantsho se phallang se bontshang hore o sebedisa jwang letsatsi la hao.

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 73 2019/10/19 23:15:56

Qalo le pheletso tse ntjha

Sehlongwapele ke eng?

Sehlongwapele ha se lentswe le feletseng. Ke karolo ya lentswe e fumanwang qalong ya lentswe le feletseng (lebitswa motso wa lentswe). Sehlongwapele se seng le se seng se na le moelelo wa sona. Ha sehlongwapele se hlomathiswa ho motso wa lentswe, se fetola moelelo wa motso wa lentswe.

Ha re etseng

Sheba mohlala. Ho etsahalang ha o kopanya sehlongwapele le motso wa lentswe? Lentswe le leja le bolela eng?

sehlong-wapele	+	Motso wa lentswe
mo-		tho

Etsetsa sehlongwapele ka seng sedikadikwe mantsweng ana. Ebe o sehela motso wa lentswe mola.

motho batho selepe dilepe

lesaka masaka sefate

motse metse moseme

meseme lebese dinkgo

ralebenkele morui

dipodi

Dihlongwapele di bolela eng?

Sehlongwapele	moelelo	Sehlongwapele	moelelo
mo-	bonngwe	se-	bonngwe
me-	bongata	di-	bongata
ra-	owner	le-	bonngwe

Ha re ngoleng

Kenya dihlongwapele ho mantswe a sehetsweng mola ho fetola moelelo wa dipolelo tsena.

1. Ke motse o moholo.	**2.** Ke jetse –fate sa perekisi
3. ____nkgo tsena di tletse.	**4.** O ratha ka ____lepe.
5. ____lebenkele o file bana diaparo mahala.	**6.** ____saka le tletse dikgomo.
7. Ngwana le yena ke ____tho.	**8.** Re ja ____hobe bo monate.
9. O rekisa ____seme e metle.	**10.** Ke tla ala ____seme.
11. O hlabile ____podi tse ngata.	**12.** Thabo ke ____rui.

1 mo, 2 se, 3 di, 4 se, 5 ra, 6 le, 7 mo, 8 bo, 9 me, 10 mo, 11 di, 12 mo.

Kgetha dihlongwapele tse tharo mme o di sebedise ho bopa dipolelo.

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 74 2019/10/19 23:15:58

Sehlongwanthao ke eng?

Dihlongwanthao di tshwana le dihlongwapele, ka ntle le hore di hlomathiswa qetellong ya motso wa lentswe ho fetola moelelo.
Mohlala: qetello –ng e bolela "sebaka se itseng", jwale lentswe sekolong le bolela moo bana ba ithutelang teng.

Ha re etseng

Sheba mohlala. Ho etsahala eng ha o kopanya sehlongwanthao le motso wa lentswe? Lentswe le letjha le bolela eng?

Motso wa lentswe	+	Sehlongwanthao
dumela		ng

Sehlongwanthao se bolela eng? Etsetsa dihlongwanthao sedikadikwe lentsweng le leng le le leng. Jwale sehela motso wa lentswe mola ka tlase.

tsamayang · thabang · senyehileng · ntlehadi · tholang · tshepang · mabaleng · tsamaile · baleha · sedibeng · phoofolohadi · buile · qhomme · moshanyana · morahi · mosatsana · tsamaile · sefubeng · dipapading · itumeleng

Sehlongwantaho se bolela eng?

Sehlongwanthao	Moelelo
nyana	nyenyane
lle	nako e fetileng

Sehlongwanthao	Moelelo
ng	ya etsang
tsana	botshehadi
ing	sebaka/tulo

Ha re ngoleng

Kenya dihlongwanthao ho mantswe a sehetsweng mola ho fetola moelelo wa dipolelo tsena.

1. Bana ba ne ba tlola trampoline ____.	**2.** mahlaku a hwetla a we____ fatshe.
3. o ne a thab____ ka letsatsi la hae la tswalo.	**4.** Katse e bape____ ka katse.
5. O ile sedib____ ho kgametsi.	**6.** Mosadi wa morena o bitswa mofuma ____
7. Bana ba ile mophato____ho ya bollal	**8.** Ngwanana o kene tsele ____ hoseng
9. Ke ntlo e kgolo____ haholo	**10.** O hlwella sefate ____
11. Ngwana o ya sekolo____	**12.** Ha a na letho, ke mofu ____.

1 ng, 2 tse, 3 ile, 4 tse, 5 ng, 6 hadi, 7 ng, 8 ng, 9 hadi, 10ng, 11 ng, 12 tsana.

Kgetha mantswe a mararo a sehetsweng mola ho tloha ho tshebetso ya pele mme o a sebedise ho.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 75 2019/10/19 23:15:59

Etsa ditantshi tsa hodima teseke ka tsena

Ha re etseng

Sheba ditshwantsho tse bontshang kamoo ho etswang dibopuwa ka teng. Jwale le sehlopha sa hao, sebetsang hore le ka hlokang ho etsa motantshi. Jwale ngola ditaelo tsebakang seo o se nehilweng.

Seo o se hlokang

- ✓ Gomo ya bostiki
- ✓ peipi tsa ho hlwekisa
- ✓ 2 dipompong tse bohareng
- ✓ dipompong tse nyenyane
- ✓ 2 mahlo a googly
- ✓ Lesiba ho etsa mohatla
- ✓ 2 konopo tsa maoto

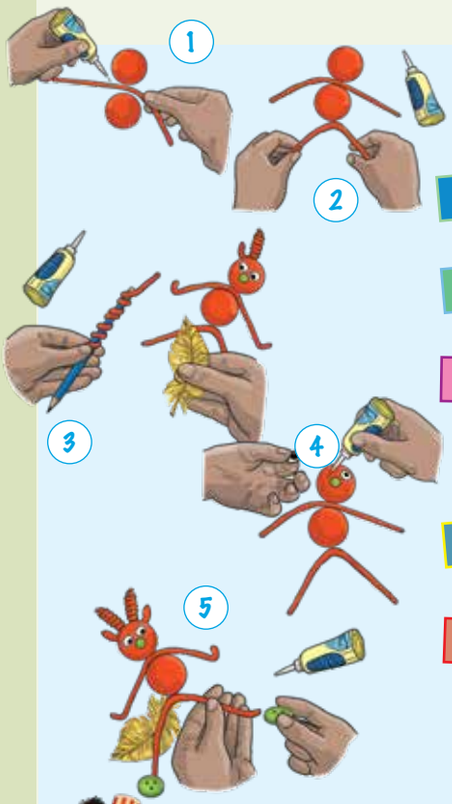

Kamoo pompong di etswang ka teng

1. Taka didikadikwe tse pedi tse kgolo, tse tshwananang, sekgetjhaneng sa khateboto. Jwale di sehelle.
2. Taka didikadikwe tse nyane tse pedi ka hara dididkadikwe tse pedi tse kgolo. Di sehelle, hore ho be le lesoba mohare.
3. kopanya didikadikwe, bofa hulu e tshehla lesobeng le mahareng le ka ntle ho fihlela sedikwedikwe se kwahetswe kaofela. O ka sebedisa thapo tse pedi tsa hulu mmoho ho kwahela didikadikwe kapele.
4. Seha hulu o sebedisa sekere se bohale diedges tsa didikadikwe tse pedi.
5. Tsamaisa sekgetjhana sa hulu mahareng a didikadikwe mme o e bofe haholo. Jwale tlosa didikadikwe.

Ha re ngoleng

Jwale ngola seo o tla se etsa ka disebediswa le diphomphom.

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 76 2019/10/19 23:16:10

Kamoo ke sebedisang letsatsi la ka le tlwaelehileng kateng

Tlatsa tleloko ka dinako tse fapaneng tsa letsatsi ebe o taka setshwantsho ho bontsa seo o se etsang.

Pele ke

Jwale ka ke

Ka mora moo ke

Ka mora moo ke

Pele ho moo ke

Qetellong ke

Ha re ngoleng

Jwale fetolelatjhate ya hao e phallang ho dipolelo tse hlalosang hore o qeta letsatsi le tlwaelehileng jwang.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 77 2019/10/19 23:16:15

Ngola lengolo le nang le ditaelo tsa tsela

Ha re ngoleng

Ngolla motswalle wa hao ya toropong e nngwe lengolo o mo meme konsareteng ya sekolong sa heno. O tla tshwanela ho mo qaqisetsa hore konsarete e mabapi le eng, e qala ka nako mang, ka letsatsi lefe. O tla tshwanela hape ho mo neha ditaelo tsa ho fihla moo. Tsena o tla di ngola leqepheng le latelang.

Ngola aterese ya hao mona.

Ngola letsatsi mona.

Ngola tumediso e lokelang.

Ngola pheletso ya hao mona.

Ngola lebitso la hao mona.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

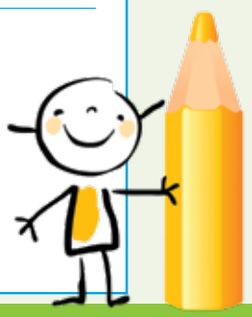

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 78 2019/10/19 23:16:21

Letsatsi:

Ha re etseng Taaka mmapa ho tloha tulong e le nngwe (e ka ba heno, setopong sa bese, lebenkeleng) ho ya sekolong sa lona.

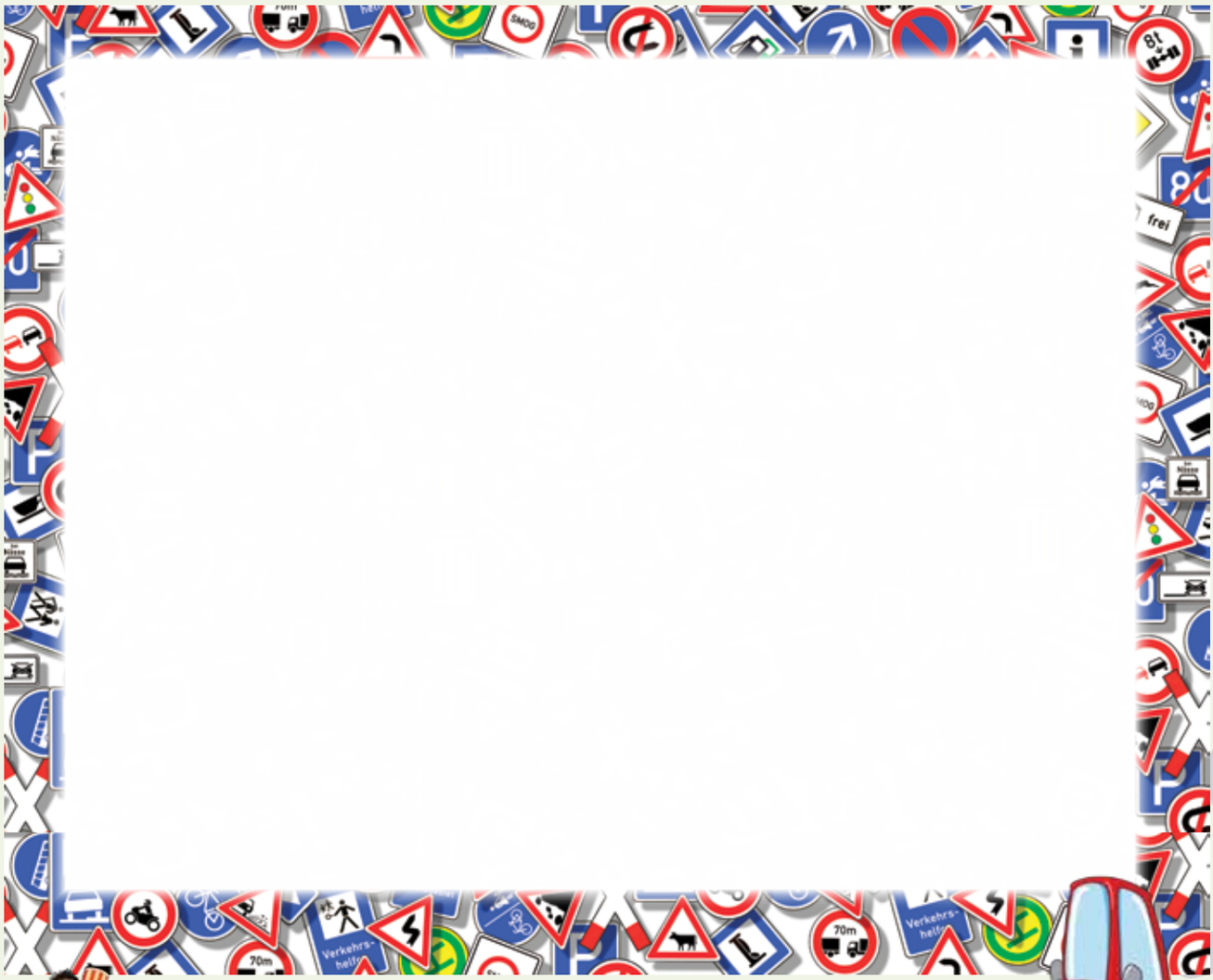

Ha re ngoleng Jwale ngola taelo ya tsela.

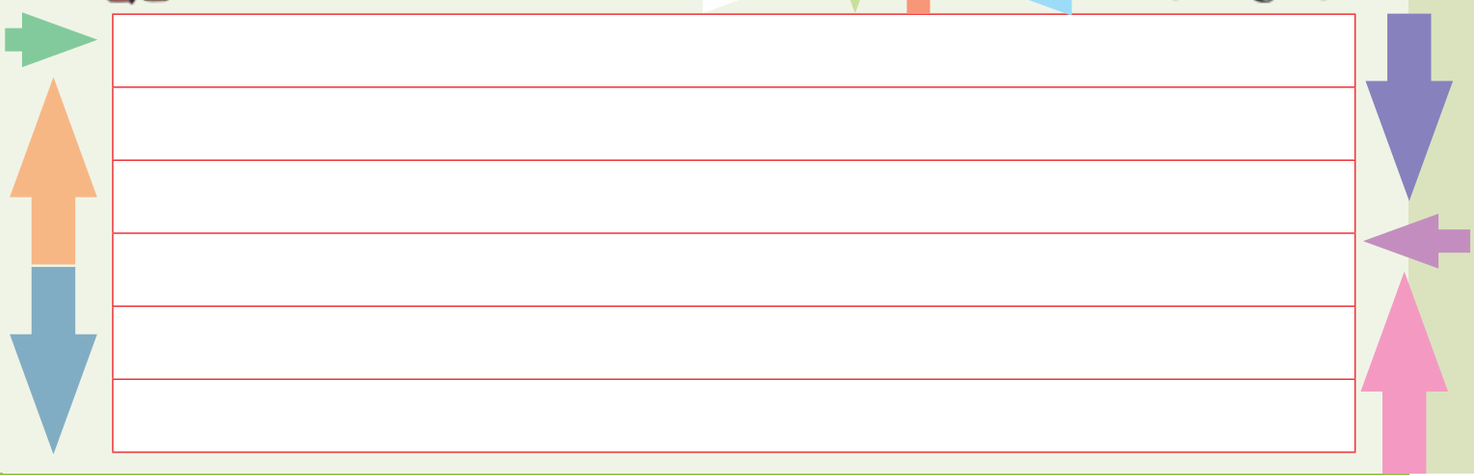

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 79 2019/10/19 23:16:29

Moetsi, maetsi le moetsuwa

Ha re ngoleng

Bala dipolelo tsena le motswalle wa hao.

Sehela moetsi mola ka bokgubedu. Moetsi ke motho kapa ntho e etsang ketso.

Sehela leetsi mola ka bolou. Leetsi ke lentswe le bontshang ketso.

Sehela moetsuwa mola ka botala. Sena se o bolella hore leetsi le tlama mang.

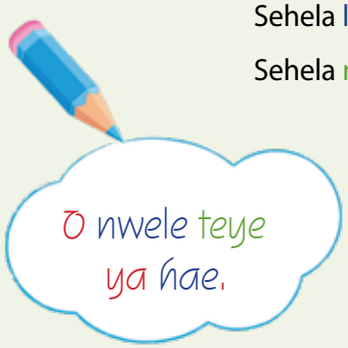

Dikatse di mathisa ditweba.
Ann o ratile Jabu.
Sephehi se tjhesitse dijo.
Moshemane o thubile fensetere.
Ngwanana o fofisitse khaete
Re bakile kuku

Fumana o sehelle maetsi mola ka tlase ho e nngwe le e nngwe ya dipolelo tsena. Ebe o etsetsa moetsi sedikadikwe.

Wena o thubile fensetere.	Ke tlatsitse galase ya ka.
Yena o itlhatswa sefahleho.	Mandu o patile bukatsatsi ya hae.
Tweba e qadile peiso.	Ann o ngotse e-meili.

Jwale sheba dipolelo tsena. sehela moetsi mola ka tlase le leetsi. Dipolelo tsena ha di na moetsuwa.

Maetsi ha a hloke object ho etsa polelo e feletseng.

Oa bala.	Ntja e robetse.
Re a ja.	Ba a sebetsa.
O a lla	Ba a matha.
Katse e ngaotsa	Sekepe se nwelletse.

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 80 2019/10/19 23:16:38

Ha re ngoleng Bala dipolelo tse latelang ka hloko. Sehella moetsi mola ka bokgubedu ka tlase, leetsi ka bolou le moetsuwa ka tala.

Anna o arabile dipotso tse ngata ka tlelaseng kajeno.

Mandu o kadimile pensile ya ka.

Jabu o lahletse sefofane sa pampiri ka ntle ho fensetere!

Kgaitsedi ya ka o bala buka ya laeborari.

Mme wa ka o pheha nama.

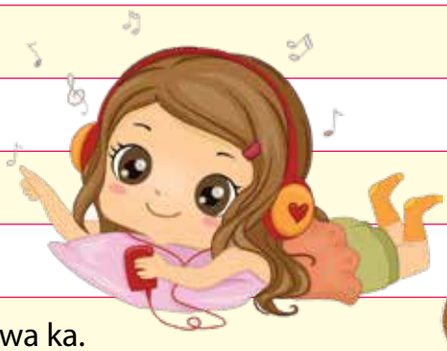

Ke mametse radio.

Tjhe! Ke lahlile selefounu ya ka!

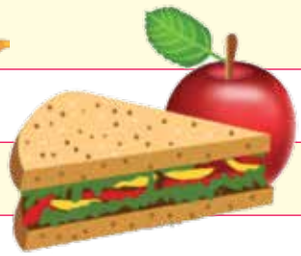

Sefako se thubile fensetere.

Ken a le R10 ka ka mokotlaneng wa ka.

Ke jele samentjhisi motsheare wa mantsiboya.

Ha re ngoleng Jwale ngola dipolelo ka bowena. Ho e nngwe le e nngwe, sehela moetsi ka bokgubedu, leetsi ka bolou le moetsuwa ka botala mola ka tlase.

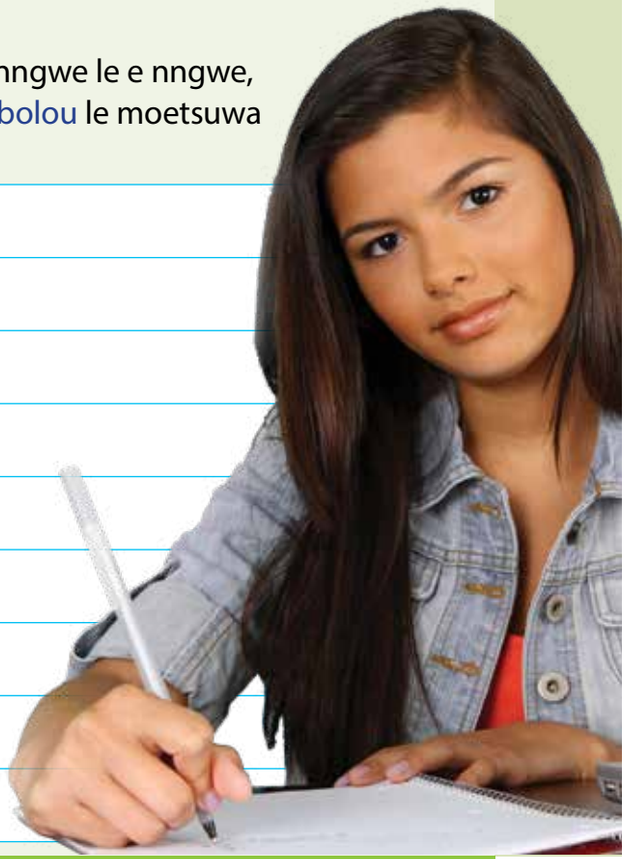

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 81 2019/10/19 23:16:41

Seo bukantswe e re bolellang sona

Ha re baleng

Dikitjhinari e re bolella moelelo ya mantswe le ho e tjho.
Mantswe a ka dikitjhinaring a hlophisitswe lenane la diafabete.

Mantswe a tataisang kapa mantswe a ka sehlohong ka hodimo ho leqephe a o bolella hore lentswe la pele le la ho qetela leqepheng le itseng ke eng.

Hetla

Leetsi, ho shebela morao. Hwetla, lebitso, nako ya selemo. Hema ,leetsi, ho hula moya le ho o ntsha ha o phefumoloha

Lentswe la pele le ngotseng ka botenya le bitswa lentswe la kenello. Lentswe la kenello le ngotswe ka ditlhaku tse ntshofaditsweng.

mabota

a
b
c
d
e
f
g
h
i
j
k
l
Mm
n
o
p
q
r
s
t
u
v
w
x
y
z

mabota
se mahlakoreng a ntlo, seo e leng moaho wa ntlo

madimabe
ho motho a hloka lehlohonolo

mafi
lebese le themisitsweng

majwe
mobu o ommeng kapa mafika a thubehileng

mamela
ho utlwa se buuwang kapa ho utlwa pina kappa modumo

mamina
mokedikedi o tswang dinkong haholo ha motho a kula

marako
lebota le sa felang

maru
se bonwang sepakapakeng eka ke mosi kapa wulu

matlo
meaho eo batho ba dulang ho yona

Modimo
seo batho ba dumelang ho sona le hore ba hlodilwe ke yena

mojaki
motho ya fihlang sebakeng empa a sa dule a feta

mokokotlo
bokamorao ba motho kapa phoofolo

mokoti
lesoba le fumanwang fatshe

mokotla
se sebediswang ho tshela dintho kapa dijo

molala
karolo ya mmele e kopanyang hlooho le mmele wa motho kapa phoofolo

monna
motho e motona

morara
mofuta wa tholwana o melang sefateng mme o ba sehlahleng

morena
motho wa monna ya okametseng setjhaba

93

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 82 2019/10/19 23:16:41

musi

moreso
ngwana wa heno e motona

moru
moo e leng thota , naha feela e tletseng jwanng le difate tse teteaneng tse ngata

moruo
se batho kapa naha e nang le sona ho tsa thuo, haholo tjhelete

mosadi
motho e motshehadi, lelatodi la monna

mose
seaparo se sebediswang haholo ka basadi mehleng ena, le banna ba bang ho ya ka ditumelo tsa bona

motse
sebaka seo batho ba ahileng ho sona mme ba dula mmoho

motho
sebopuwa se bohlale ho feta tse ding, seo hangata se dumelang hore se bopuwe ke modimo

motswalle
motho eo le tlwaelaneng, le utlwana haholo mme le bolellana tsohle

mula
ho otla e mong ka molamu haholo ha ho kallwa

musi
se bonahalang ha ho na le moo ho tjhang teng

a b c d e f g i j k l **Mm** n o p q r s t u v w x y z

94

Tlhaloso e re bolella ka moelelo wa lentswe, Ha lentswe le na le moelelo o le mong, ditlhaloso di a nomorwa

Hindu ke lebitso. Le Hindu ke motho wa lehinchi, lekula le na le badimo ba bangata. Mahindu ke batho ba nang le bophelo bo bong ka mora lefu.

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 83 2019/10/19 23:16:48

Bosiu bo sa kgoleheng

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Lekanya seo o se nohileng le seo o badileng ka sona.
- Ha o sa utwlisis serapana seo, bala hape o iketlile. Se balle hodimo.

Ha re bueng

- Na o kile wa lora ka buka?
- O ne o phofa ka eng?
- O .kile wa lora ka buka eo o neng o e bala?

Ha re baleng

Ka tsatsi le leng, Lindiwe o ne a robetse betheng a bala ka dikwena bukeng ya e ratang, e bitswang , "*National Animal Magazine*". Pele a robala a e beha rakeng ya dibula pela monyako wa ntlwana.

Bosiung bona boo, ha a eya ntlwaneng, a utlwa mohweshetso o etswa rakeng ya dibuka. O ne a tsamaya a robetse hanyane kahoo ha a ka o ela hloko. Yaba dibuka le dikoranta tse rakeng di qala ho wa. Dintho tseo tsa wela fatshe, tsa tlala hohle, ho hweshetsa ha nna ha phahama.

Lindiwe a se ke a kgolwa: kwena ya etsa modumo ho tswa rakeng ya dibuka. A hatsela. A sheba kwena e hahaba butle ka tlung. E ne e ka e qeta ho tswa metsing. Mmele wa yona o ne o le metsi. Ya siya metsi fatshe ka tlung. Kwena ya hosha e tsoka hloho le mohatla ho ya pele le morao. Ya bula molomo, yaba Lindiwe o tshoha haholo ha a bona meno a yona a matelele.

Buka ya Lindiwe e bitswang "*National Animal Magazine*" e ne e wetse fatshe pela kwena. Ho ne ho na le ntho e sa lokang. Lindiwe a e sheba, a bona hore setshwantsho se bukeng ha se seo a se tsebang. Ho ena le hore a bone kwena lebopong la noka a bona lebopo la noka feela! A phahamisa buka, Ka yona nako eo kwena ya tsoka mohatla hoo e ileng ya thuba nkgo ya dipalesa ya mme wa hae mme digalase tsa hasana hohle. Lindiwe a balehela phaposing ya ho robala a kwala monyako. A dula hodima bethe a ikutlwa a bolokehile.

"Mohlomong tsela ya ho tlosa kwena tseleng ke ho e fa dijo," o nahana jwalo. A sheba "*National Animal Magazine*" a ipolella hore, "ha kwena e kgona ho hahaba e tlohe setshwantshong ho bolela hore phoofolo tse ding di ka etsa jwalo le tsona." A phetla maqephe a buka a fumana ditshwantsho tsa dinonyana. "E ka ba dijo tse monate tsa kwena," o a nahana. Modumo o moholo wa etsa hore a tlole, a bona kwena e emisa mohlatla

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 84 2019/10/19 23:16:51

e feta monyako. A isa setshwantsho sa nonyana lesobeng la monyako ho bontsha kwena dijo tsa yona.
Ka tshohanyetso, nonyana tse leshome le metso e mmedi di phahamisa mapheo di baleha ka maoto a tsona a otileng di wela ka ntle ho monyako. Dinonyana tsa fella molomong wa kwena, ka bonnwe jwalo, ho fihlela kwena e kgathala, e robala, ya se ke ya hlola e tsitsinyeha.

Lindiwe a bula monyako hanyane a beha buka pela nko ya kwena. "Ke a kopa," a hweshetsa, "ke a kopa kgutlela hae." A kgutlela ka tlung a sheba ka lesoba la monyako, a bona kwena le dinonyana di kgutlela bukeng.

Hoseng batswadi ba batla ho tseba hore ke eng se entseng hore fatshe ho be metsi, se thubileng monyako le nkgo ya dipalesa. Lindiwe a se ke a tseba na o reng.

Franz Hohler

(E fetoletswa ho hlaha PIRLS).

Ha re etseng

Dipolelo tsena di hlalosa se etsahetseng paleng ya Lindiwe. Di ngotswe ka ho fosahala.Di nomore hore di ngolehe ka tsela e nepahetseng. Re entse tse seng kae.

	Ka morao ho nako a ya ntlwaneng.
	A bona kwena e hweshetsa e tsoka mohatla le hlooho
2	A ya robala.
	A ikwalla ka phaposing ya hae.
	A fumana setshwantsho sa dinonyana.
	Kwena ya ja dinonyana.
9	Kwena ya robala.
	Dinonyana tsa tlola setshwantshong.
1	Lindiwe o badile "*National Animal Magazine*" a e beha rakeng ya dibuka.

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 85 2019/10/19 23:16:53

Ditaba tse ding ka kwena

Ha re ngoleng Bala pale hape, “Bosiu bo sa kgoleheng”, ebe o araba dipotso tse latelang.

Ke eng e bontshang hore ho etsahetse se sa tlwaelehang ?

a	Dikoranta tsa qala ho hasahana
b	Lindiwe a bona setshwantsho se bukeng ka ntle se le siyo
c	Monyako o yang phaposing ya hae o ne o thubehile.
d	Lindiwe a utlwa ho hweshetsa.

Monyako wa phaposi o thubehile jwang?

a	O thubilwe ke mohatla wa kwena.
b	Nkgo ya mme wa hae e thubehetse ho ona.
c	Molomo o tjhitja wa nonyana o thutse monyako.
d	Lindiwe o kwetse monyako haholo wa thubeha

Kwena e ne hlaha kae?

a	Ntlwaneng
b	Bukeng ka ntle
c	Ka tlasa bethe
d	Nokeng e haufi

Ke mantswe afe a re bolellang hore Lindiwe o tshohile?

a	A hatsela hona moo
b	Ha a ka a kgolwa mahlo a hae
c	O ile a kgothala
d	A utlwa ho hweshetsa

Hobaneng Lindiwe a ne a nahana hore kwena e tla mo loma?

a	E bontshitse meno a yona.
b	E ile ya hweshetsa haholo.
c	E ile ya qala ho etsa modumo le ho kgona.
d	E ile ya tsoka mohatla ya o isa pele le morao

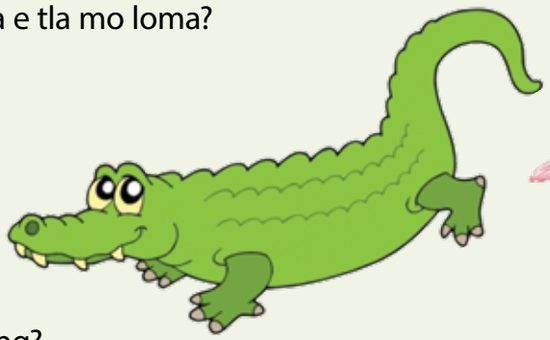

Hobaneng Lindiwe a bitsitse dinonyana bukeng?

Bolela tsela tse pedi tseo buka e thusitseng Lindiwe ka tsona.

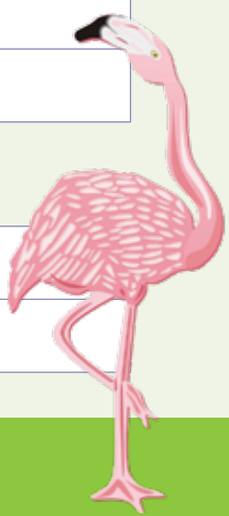

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 86 2019/10/19 23:17:03

Letsatsi:

MANTSWE A MATJHA

O nahana pale ya kwena ke karolo ya toro ya Lindiwe?
Fana ka lebaka le le leng le bontshang hore e ne e le toro.

Jwale fana ka lebaka le le leng ho bontsha hore e ne e se toro.

Maetsi

O tsamaya ho ya hae ka maoto. O ka bona hore leetsi lephethi ke tsamaya ha leemedi e le "o".

O tsamaile ho ya hae. Mona leetsi le fetohile ho ya ka lekgathe la polelo.

Ha re ngoleng

Bala dipolelo ebe o sehela maetsi mola ka tlase. Ebe o etsetsa motho kapa ntho e etsang ketso sedikadikwe, mantswe ana e tla ba mabitso kapa maemedi.

Ke ya lebenkeleng.	O nwa lebese.
O ya moo ho seswang.	Ba shebile papadi.
Ba ile setediamo.	Ke palama baesekele.
O bapala bolo ya maoto.	O borasha moriri wa hae.
Ke bala buka.	O mathela sekolong ka mehla.

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 87 2019/10/19 23:17:07

Letsatsi le latelang

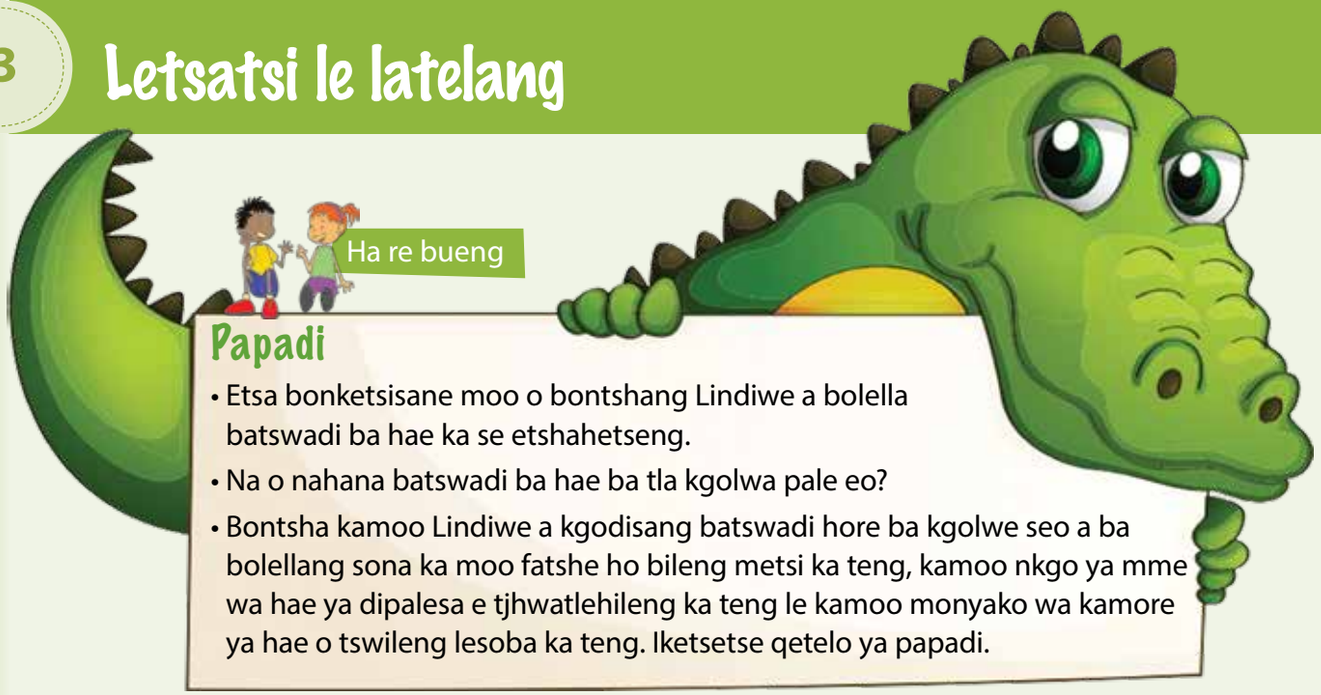

Ha re bueng

Papadi

- Etsa bonketsisane moo o bontshang Lindiwe a bolella batswadi ba hae ka se etshahetseng.
- Na o nahana batswadi ba hae ba tla kgolwa pale eo?
- Bontsha kamoo Lindiwe a kgodisang batswadi hore ba kgolwe seo a ba bolellang sona ka moo fatshe ho bileng metsi ka teng, kamoo nkgo ya mme wa hae ya dipalesa e tjhwatlehileng ka teng le kamoo monyako wa kamore ya hae o tswileng lesoba ka teng. Iketsetse qetelo ya papadi.

Ha re ngoleng

Sheba pale hape. Sheba botho ba Lindiwe. Nahana ka ntho tsohle tseo a di entseng ho ipholosa ho kwena. Tlatsa mahlalosi a itseng ho hlalosa botho ba Lindiwe.

Jwale sebedisa mahlalosi ho ngola ka botho ba Lindiwe.

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 88 2019/10/19 23:17:11

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Itokisetse ho ngola ka tlhaloso ya toro kapa sesitahlohwana seo o bileng le sona. Sebedisa mmapa wa monahano ho itokisa.

Sehlooho ke: "Maobane bosiu ke lorile" ." Tlatsa dintlha tsa bohlokwa mmapeng wa kelello. Bolela se etsahetseng pele a robala,ho etsahetseng torong le hore e fedile jwang. Bolela o ikutlwile jwang torong. O ne o tshohile?

Ha o qetile ho etsa sena, o tla ngola dirapa tse 3 kapa 4 ka toro ya hao. Ngola tlhaloso pampiring. Kopa motswalle wa hao ho e bala a o lokisetse yona. Hosane o tla kopitsa mosebetsi wa hao ka makgethe leqepheng la hao la mosebetsi le latelang.

1 Seo ke se entseng pele ke robala

2 Ka moo toro e qadileng ka teng

3 Ka moo ke ikutlwileng torong

4 Kamoo toro e fedileng ka teng.

5 Ha ke tsoha

Bosiu bo fetileng ke lorile...

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 89 2019/10/19 23:17:17

Ke ngola pale ya ka

Ha re ngoleng

Ngola moqoqo wa hao ka makgethe sebakeng seo o se neuweng.

Maobane ke lorile...

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 90 2019/10/19 23:17:18

Letsatsi:

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 91 2019/10/19 23:17:19

Tshekatsheko ya buka

Ha re ngoleng Ngola tshekatsheko ya buka eo o e balang.

Sehlooho sa buka	
mongodi	
Poloto Ho etsahalang paleng?	
Sebaka Pale e etsahala neng hokae?	
Dibapadi Ke bo mang batho ba paleng?	
Na buka ke nnete kapa tshomo?	
Tema Pale e bua kang? Molaetsa wa pale ke eng?	
Seo ke se ratileng Ke karolo efe ya buka e monate?	
Kgothaletsa Hobaneng o ka kgothaletsa motswalle pale?	

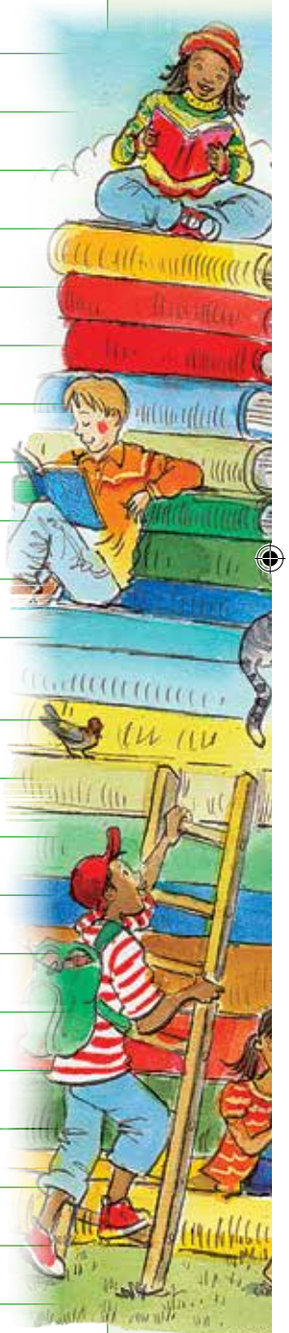

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 92 2019/10/19 23:17:22

Letsatsi:

Nnete kapa tshomo

Makgetha

Makgetha

2 Dintlha ho tswa ho Mongodi
4 Sekolo se tswile!
8 Bona tsela ya ho ya ngakeng
10 Papatso-molaetsa o ipatileng
12 Mokganni wa tekesi-karolo4
14 Ho hlokomela sebaka
16 Ditlhaku-bolela mohopolo wa hao
18 Ba banyenyane-pale ka Afrika Borwa
22 Ho nwa ho tshwanelwa ho fediswa
24 Dibaka tse ntle ho tjhakelwa

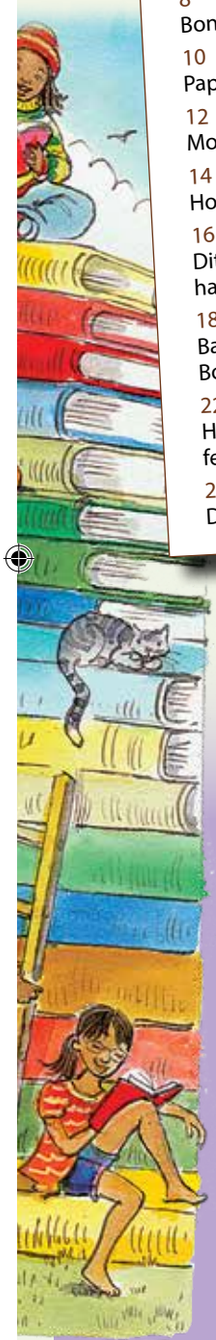

Ha re ngoleng Sheba lenane la diatekele tse ka hara makasine ona. Ngola haeba diatekele e le nnete, tshomo kapa mohopolo.

2
4
8
10
12
14
18
22
24

Maetsi a hlokang moetsuwa le maetsi a sa hlokeng moetsuwa ke eng?

Maetsi a hlokang moetsuwa.	**Maetsi a sa hlokeng moetsuwa.**
Etsetsa leetsi sedikadikwe ebe o sehela moetsi mola polelong e nngwe le e nngwe.	Etsetsa leetsi sedikadikwe polelong e nngwe le e nngwe.
Ke bakile dikuku.	Nonyana e binne.
Re kgannile dibaeseke tsa roma.	Ke tshehile.
O sutuditse tafole.	Ke llile.
O pentile setshwantsho.	Buka e wele.
Moshanyana o rahile bolo.	Letsatsi le diketse.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 93 2019/10/19 23:17:30

Mandela e motjha

Ha re bueng

- Na o kile wa utlwa ka Nelson Mandela?
- Ke batho bafe ba tsebang?
  Ba o ba tsebang?

Ke eng ngolophelo ya mong ka boyena?
Othobayokerafi ke pale e ngotsweng ke motho eo buka e buang ka yena. Nolophelo ka bowena/othobayokerafi (autobiography) ka Senyesemane e bolela *Auto* "wena", bio "bophelo", graphy "ho ngola". Mongodi ke mophetwa wa sehlooho ka dinako tsohle ho othobayokerafi. Diothobayokerafi di bua ka histori ya bophelo ba mongodi. Holeqephetshebetso lena o tla bala othobayokerafi e nkuweng bukeng e tsebahalang "***The Long Walk To Freedom***" ka Nelson Mandela. Re e nolofaditse bakeng sa ho balwa sekolong.

Ha re baleng

Pele o bala
- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha o ntse o bala
- Lekanya seo o se nohileng le seo o badileng ka sona.
- Ha o sa utwlisis serapana seo, bala hape o iketlile. Se balle hodimo.

Lebitso la ka ke Nelson Mandela. Ke dula naheng e ntle e bitswang Afrika Borwa, naha e ntle haholo, e tlase ho Afrika. Nna le wena re dula Afrika Borwa. Ke hlahetse motseng o monyenyane o bitswang Mvezo ho la Eastern Cape ka 18 Phupu 1918, jwale ke tsofetse haholo hona jwale.

Ntate wa ka e ne e le morena. O nnehile lebitso la Rolihlahla, leo e leng lebitso la Sexhosa le bolelng "kgathatso." Ke ne ke le monyenyane haholo, ha ba lelapa leso ba fallela Qunu, ke ne nka ba le dilemo 1 kapa 2. Matsatsi a bophelo ba ka Qunu a ne a le monate haholo. Ha ke ntse ke hola, ke ne ke disa dinku le dipodi tsa lelapa leso.

Ke ne ke bapala le metswalle ya ka naheng. Re ne re sesa dinokeng, re eja mahe a dinotshi a monate ao re neng re a nka ntlong ya dinotshi. Ke ne ke hlokomela ho phema ho longwa ke dinotshi. Hang ka leka ho palama tonki, ke ne ke etla hantle ho fihlela ha tonki e ntahlela dihlahleng tsa meutlwa!

Ha ke le dilemo di 7, ntate a nthomela sekolong sa kereke. E ne e le nna motho wa pele lapeng leso ho ya sekolong. Ntate le yena ha a kena sekolo. Re ne re tshwanela ho apara diaparo tse ntle tsa sekolo, empa lelapa leso le ne le futsanehile haholo ho ka reka diaparo tsa sekolo.

Ntate wa ka a ntsha a mang a marikgwe a hae a kgale, a a poma mangweleng. Ke ne ke sena lebanta, yaba ntate o nka kgwele a ntlama borikgwe lethekeng. Empa ke ne ke e ne ke le motlotlo ho apara marikgwe ao. Sekolong, titjhere ya a ikgethela ho mpitsa. Nahana o fumana lebitso le letjha o le dilemo di 7?

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 94 2019/10/19 23:17:39

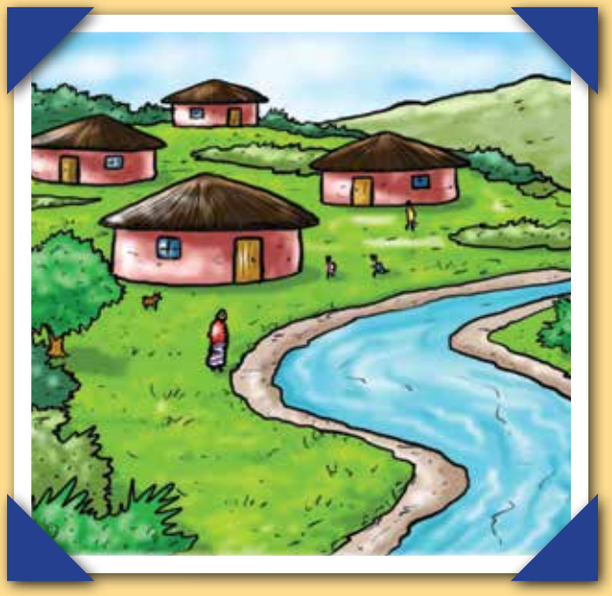

Ke ne ke natefetswe sekolong le lapeng ho ne ho le monate. Mme wa ka o ne a nqoqela dipale tsa kgale. Ke ithutile tse ngata paleng tsa hae O nthutele hore ke be mosa bathong nakong tsohle.

Ntate a nthuta hore ke be sebete. Ke ne ke batla ho ba sebete jwale ka yena. Ke ne ke lakatsa ho ba jwale ka yena. Ke ne ke tlotsa moriri wa ka ka molora hore o be moputswa jwale ka wa hae. Ke ne ke rata ntate wa ka.

Bophelo ba ka bo ile ba fetoha hoba ke fihle dilemong tse 9, ntate wa ka a hlokahela. Ka tshwanelwa ke ho paka dintho tse nnyane tseo ken eng ken a le tsona ka tsamaya le mme wa ka ray a lapeng la heso le letjha. Ho ne ho le bohloko ho falla Qunu. Ka hetla ka sheba morao lapeng leso le thabo eo ke neng ke e siya morao.

Ka sheba matlo le batho ba ntseng ba tswela pele ka bophelo ba bona. Ka hopola diphororo moo ke neng ke sesa le ho bapala le ba mophato wa ka. Ka sarelwa ha ke hopola hore nkeke ka bapala le metswalle hape. Mahlo a ka a robala hodima mekgoro e meraro ya lelapa la heso. Ke ile ka tsamaya – ke ne ke nahana bo kamoso ba ka.

Ke ile ka dula ha malome Jongi motseng wa Mqhekezweni. E ne e le motswalle e moholo wa ntate. Ke ne ke hlorela motse wa heso le lapa leso. Empa ho ne ho le monate ho dula le malome Jongi. Ke ne ke bapala le mora wa hae Justice. Re ne re palama dipere, re lema meroho, re sesa nokeng. Malome o ne a ntshwere jwalo ka ngwana wa hae.

Kei le ka kena sekolo se haufi. Yaba ha ke le dilemo di 16, Malome Jongi a nthomela sekolong o ile a nkisa sekolong sa Clarkebury. Jwale ka ntate, Malome o ne a kgolwa hore thuto e bohlokwa. rata thuto ka mokgwa o makatsang. Ka morao ho dilemo tse tharo ka ya sekolong se Seholo sa Healdtown. Ke ile ka ntsha bokgoni ba ka ka sebetsa ka thata. Ha ke qeta sekolong ka ya ka ya yunibesiti ya Fort Hare. Ke nako eo ke ne ke le dilemo di 21.

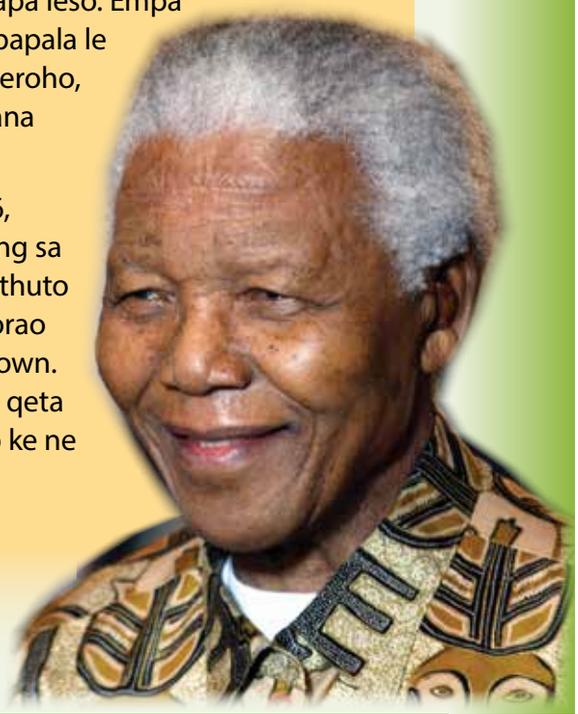

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 95 2019/10/19 23:17:40

Tshekatsheko ya buka

Ha re ngoleng

Ngola tshekatsheko ya buka ka pale ya bongwana ba Nelson Mandela ho tswa ho *Long Walk to Freedom*.

Sehlooho sa buka	
Mongodi	
Poloto Ho etsahala eng paleng?	
Sebaka Pale e etsahala kae kappa neng?	
Dibapadi Ke bo mang batho ba paleng?	
Na buka ke nnete kappa tshomo?	
Tema Pale e bua kang? Molaetsa wa pale ke eng?	
Seo ke se ratileng Ke efe karolo e monate ya pale?	
Kgothaletso Hobaneng o ka kgothaletsa pale ho motswalle.	

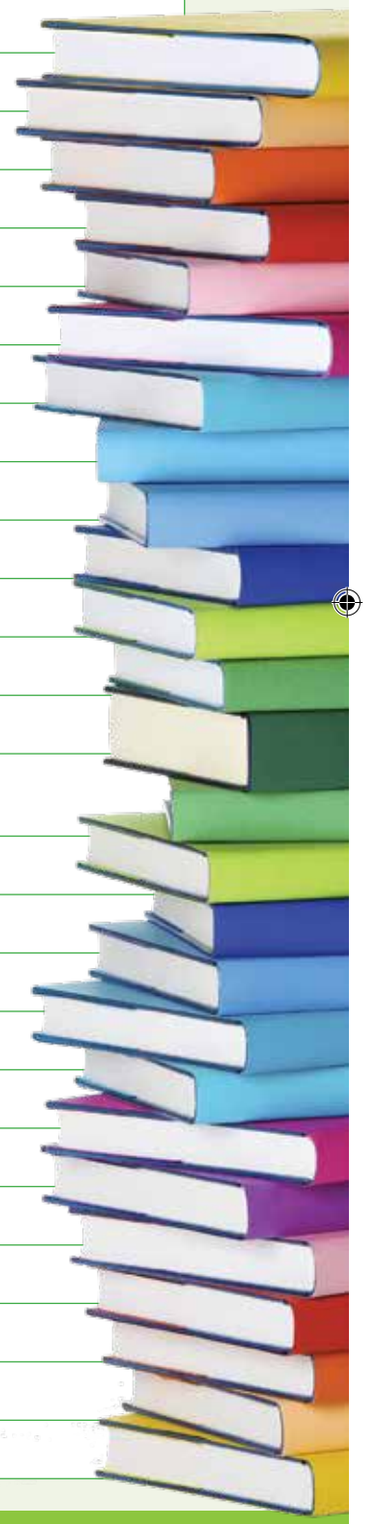

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 96 2019/10/19 23:17:42

Letsatsi:

O rata ho bala eng haholo?

Ha re bueng

Ho fihlela jwale bukeng ena ya tshebetso o fetile mefuta e fapaneng ya ditemana tseo o tshwanetseng ho di bala le ho di ngola jwale ka morutwana wa kereiti ya 6. Semelo sa sengolwa ka seng ke sefe mme ke sengolwa sefe seo o natefelwang ke ho se bala haholo? Buisanang ka sebopeho sa sengolwa ka seng dihlopheng tsa lona. Ha o se o entse sena, di hlahlamise ho ya kamoo o di ratang kateng ho tloha ho 1 – 12. Re qadile ho o tlatsetsa dikarabo tse ding.

Mofuta wa sengolwa	**Semelo sa sengolwa sena ke sefe?**	**Boemo**
Dingolwa tsa lesedinyana Leqephetshebetso 1, 3	Sehlooho sa taba, mola wa mookataba, lekgatle lefetile	
Ditshomo	Melaetsa le baphetwa ba diphoofolo tse nang le semelo sa batho	
Diphamofolete		
Dipapatso	Puo e susumetsang	
Sengolwa se susumetsang		
Tshwantshiso kapa puisano		
Dithothokiso	Puo e otlolohileng, mekgabisopuo, le disebediswa tsa thothokiso	
Sengolwa se laelang	O sebedisa tse bonwang	
Bukatsatsi/dayari	lekgathe lefetile	
Tshekatsheko ya buka		
Sengolwa sa tlhahiso leseding	Dihlokwa le mokgwa	
Bayokerafi Leqephetshebetso 4, 6	Pale ya bophelo e bolelwa ke mongodi	

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 97 2019/10/19 23:17:44

E tswella pele ho etsahala

Lekgathe lejwale letswelli

Re sebedisa lekgathe lejwale letswelli ho bontsha ketso e etsahalang hona jwale.

Ó ntse a shebile TV/Ó sa shebile TV/ ó ntse a shebile TV.

Ha re ngoleng

Qetella dipolelo tse latelang o sebedisa mokgwa wa lekgathe lejwale maetsing letswelli la maetsi a ka masakaneng.

O _____ (sesa) nokeng hona jwale.

O _____ (bapala) bolo ya motsoho.

Ba _____ (tsamaya) ka maoto ho ya sekolong.

Lekgathe lefetile letswelli

Re sebedisa lekgathe lefetile letswelli ho bontsha diketso tse etsahetseng nako e fetileng.

Bana ba ne ba ntse ba shebile TV.
Bana ba ne ba sa robetse ha mollo o tuka.

Ha re ngoleng

Qetella dipolelo tse latelang o sebedisa lefetile letswelli ka maetsi a ka masakaneng.

Letsatsi le _____ (phatsima) ha ke ne ke tsoha.

E ne e na _____ (pula) ha ke ne ke tsamaya ho ya setopong sa bese.

Ke _____ (ja) dijo tsa horeng ha founu e lla.

Lekgathe letlang letswelli

Re sebedisa lekgathe letlang letswelli ho bontsha ketso e tla tswella ka nako e tlang.

Ke tla be ke ntse ke sebetsa beke e tlang.
Ke tla be ke sa ntse ke sebetsa beke e tlang.

Ha re ngoleng

Qetella dipolelo tse latelang o sebedisa mokgwa wa lekgathe letlang letswelli ka maetsi a ka masakaneng.

Re _____ (nka) leeto la sekolo beke kaofela.

Ke _____ (nka karolo) beikwetlisong ba bolo mafelong a beke e tlang.

Re _____ (kganna) ho ya Cape Town hosane.

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 98 2019/10/19 23:17:47

Letsatsi:

Bapala papadi ya lekgathe letswelli

- Bedikisa khoine.
- Dihlooho o tsamaela pele dibaka tse pedi.
- Mohatla o tsamaela pele sebaka se le seng.
- Bopa dipolelo tsa lekgathe letswelli o sebedisa mantswe a ka lebokoseng ka leng.
- Qala polelo ya hao o sebedisa le le leng la mantswe ana.

Nna … Yena…
Yena … Rona …
Bona …
Motswalle wa ka…

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 99 2019/10/19 23:17:54

Itekole!

Nka kgona ho	🙂	😕
Bala resepe		
Bona maemo a sengolwa se laelang		
Ditaelo tsa tatellano		
Araba dipotso tsa kutlwisiso tse hodima resepe		
Ngola resepe		
Phethela tjhate ephallang		
Ngola ditaelo ho tsamaelana le setshwantsho/mma-pa		
Sebedisa dihlongwanthao le dihlongwapele		
Taka mmapa		
Bona moetsi, leetsi le moetsuwa dipolelong		
Ngola lengolo		
Sebedisa dikishinari		
Utlwisisa ditshebediso tse dikishinaring		
Bala pale mme o arabe dipotso tsa kutlwisiso		
Bona le ho sebedisa matswelli		
Bona le ho sebedisa maetsi a sat swelling le mats-welli		
Sebedisa lejwale, lefetile le letlang letswelli polelang		
Ngola setshwantsho sa botho ba mophetwa		
Sebedisa makgethi ho hlalosa mophetwa		
Lokisa le ho ngola moqoqo		
Ngola tshekatsheko ya buka		
Bona mefuta efapaneng ya dingolwa		
Bala pale ya bayokerafi		

Gr6_HL_SES_B1_TH 3.indd 100 2019/10/19 23:17:58

L e n a n e o

Tema 4: Ho bala ditshomo

Ho bala pale
Kotara 2: Dibeke 5 - 6

49 Ho bala pale 102
Puisano ya pele ho balwa e itshetlehileng ditshwantshong le dihloohong.
O araba ka molomo dipotso tsa kutlwisiso tse itshetlehileng resipeng.
O rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hae.

50 Ho nahana ka dibapadi/baphetwa 104
O qolla makgethi ho hlalosa mophetwa wa sehlooho.
O shebana le tshobotsi ya botho.
O ngola tlhaloso ya mophetwa.
O phethela lenane la boitshwaro ba baphetwa bo bontshang bonnete ba bophelo.
O ngola tlhaloso ya mophetwa e bontshang bonnete ba bophelo.

51 Ho ngola pale ka baphetwa ba kgolwehang 106
Pale e be le qalo, bohare le qetello.
Moelelo wa dihlongwapele le dihlongwanthao.
O rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hae.

52 Jacob o a tela 108
Mosebetsi wa pele ho balwa.
Ho bala pale ya mehleng ena.
O araba dipotso tsa kutlwisiso tse itshetlehileng hodima sengolwa.
O rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hae.

53 Pale e re bolellang hape? 110
Ho tadima maele le dikapuo tse sebedisitsweng paleng.
Ho ngola bukatsatsi/dayari ho ngola pale
Ho ngola setshwantsho sa mophetwa wa sehlooho.
Tshediso ya mathusi.

54 Etsa moralo wa pale 112
Ho sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa pale ho tadinngwe baphetwa, tikoloho, moralo le qetello.
Ho hlophisa pale ya hao mmoho le ya motswalle.
Ngola pale ka makgethe sebakeng se siilweng.
O rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hae.

55 E etsahetse kgale hwane 114
Ho sebedisa lephethi lejwale.
Ho kgetholla na le ne le maetsi dipolelong.
Ho bopa dipolelo ho lephethi lejwale.

56 Puisano le mampodi wa bolo 116
Palo ya puisano ho sebediswa tataiso e bonwang.
Kutlwisiso e itshetlehileng ho sengolwa.
Ho ba le puisano le motho ya atlehileng.

Ho balla tlhahisoleseding
Kotara 2: Dibeke 7 - 8

57 Bolo, bolo hohle 118
Mosebetsi wa pele ho balwa o itshetlehileng tataisong ya se bonwang le se utlwisiswang.
Ho bala tafole ya dipalopalo tsa bolo.
Ho bala tafole ya liki.
O araba dipotso tse itshetlehileng sengolweng sa kerafo le ditafole.

58 Histori ya bolo 120
Ho bala leqephe la web ka histori ya bolo.
Ho araba dipotso tse itshetlehileng sengolweng ka molomo.

59 Ho ngola serapa ka tsebiso 122
Puo ka papadi kapa ho itlosa bodutu.
Ho etsa tokiso ya hao ngola sengolwa sa tlhahiso leseding o sebedisa mehato e 6.
Ho ngola sengolwa sa tlhahiso leseding ka tatellano e utlwahalang.
O rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hao.

60 Puo e hlalosang 124
Hape ka makgethi.
Ho kgetholla makgethi.
Ho sebedisa makgethi ho bopa dipolelo.
Ho beha makgethi ka mofuta (palo, mmala, boholo le sebopeho jwalojwalo).

61 Tsohle di itshetlehile ho tsa boemo ba lehodimo 126
Mosebetsi wa pele ho balwa le puisano ka boemo ba lehodimo.
Ho bala ditjhate tse tharo tse thata le ho araba dipotso tse itshetlehileng ho tsona.
O rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hae.

62 Saekele ya Metsi 128
Ho bala setshwantsho.
Ho hlalosetsa motswalle setshwantsho seo.
Ho ngola maemo a fapaneng a bontshitsweng setshwntshong.
O rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hao.

63 Ngola sengolwa sa tlhahiso leseding 130
Tokiso le ho fumana sehlooho.
Ho shebana le tlhahiso, diphuputso, kgopolo ya ditsebi, ditshwantsho le dihlooho tse tla sebediswa.
Ho ngola sengolwa sa tlhahiso leseding ka makgethe.

64 Ke eng e thelebishining? 132
Ho bala tataiso ya TV le ho araba dipotso tse itshetlehileng ho yona.
Itlhatlhobe ka sephetho sa maqephetshebetso a 16 a fetileng.
O rekota mantswe a matjha le meelelo dikishinaring ya hae.

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 101 2019/10/19 23:16:01

Ho bala pale

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Lekanya seo o se nohileng le seo o badileng ka sona.
- Ha o sa utwlisis serapana seo, bala hape o iketlile. Se balle hodimo.

Ha re baleng

Kajeno re tlilo bala pale ya kgale ya sekgo sa Afrika se bitswang Anansi. Ha o bala pale ena o lebelle mophetwa. Ke moqhekanyetsi wa kgale.

Tsela eo sekgo se fumaneng maoto a masesane ka yona

E ne e re, kgale kgale, ho dula sekgo se bitswang Anansi. Anansi leha a ne a tseba ho pheha, o ne a le botswa, ka hoo o ne a phela ka ho ja dijo tse phehuweng ke malapa a ba bang motseng.

Ka tsatsi le leng, a emisa ntlong ya Mmutla. Mmutla e ne e le motswalle wa hae ya lokileng. "Ho na le meroho pitseng ya hao," ho lla Anansi ke thabo. Anansi o ne a rata meroho.

"Ha di e so butswe hantle," ho bua Mmutla. "Di tla butswa hona jwale, Ema o tla ja le nna."

"Ke ne nka thaba, Mmutla, empa ho na le seo ke tshwanetseng ho se etsa," Anansi o bua kapele. O ne a nahana hore ha a ka ema ha Mmutla, Mmutla o tla mo fa mosebetsi. A ka qetella a hlatswa dijana. "E re ke o jwetse," ho bua Anansi. "Ke tla lelefatsa tepo. Ke tla tlamella leoto le leng la ka mme ha e nngwe ke tla e tlamella pitseng ya hao. Ha meroho e butswitse, ka lehlakoreng le leng la pitsa ya hao, ke tla hula lefatsa la tepo, ke tla tla ke matha!"

Mmutla a nahana ke mohopolo wa bohlokwa mme ha etswa jwalo.

"Ho nkga dinawa," Anansi o fofonela a thabile ha a utlwa monko o monate. "Dinawa tse monate, di phehuwe ka pitseng."

"Tlo o je le rona," ho lla ditshwene. "Di haufi le ho butswa." "Nka thaba, Ntate Tshwene," ho bua Anansi. A mo eletsa hape ho lelefatsa tepo ka ho tlamella leoto le leng la ka pitseng e kgolo ya dinawa.

Ntate Tshwene a nahana ke mohopolo o motle.Bana kaofela ba nahana jwalo mme ha etsahala jwalo.

"Ho nkga dipotata," Anansi o fofonela a thabile ha a utlwa monko wa potata.

"Dipotata ke manepe a dinotshi a monate!"

"Anansi," o bitsa motswalle wa hae Kolobe. "Pitsa ya ka e tletse dipatata le manepe a dinotshi! Tlo o je le nna."

"Nka rata ho etsa hoo," ho bolela Anansi. hape, a eletsa ho lelefatsa tepo ka ho tlamella leoto le leng la ka pitseng ya potata.

Motswalle wa hae Kolobe a hopola hore hona ke mohopolo o motle. Yaba ho etsahala jwalo.

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 102 2019/10/19 23:16:03

Letsatsi:

Mantswe a matjha

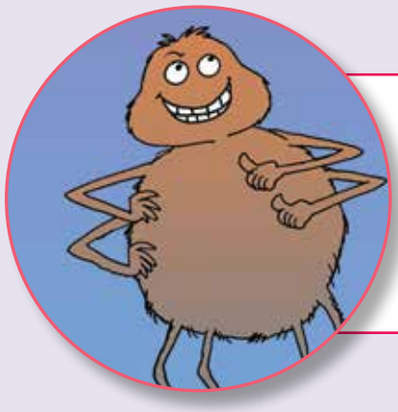

Ka nako eo Anansi a fihlang nokeng, o ne a na le tepo e tlamelletsweng leotong le leng le le leng maotong a robedi. "Hona ke mohopolo o motle," Anansi a ipolella a le motlotlo. "ke ipotsa ke pitsa ya mang e tla butswa pele? Ke tla ja dijo tse robedi kajeno. Nna ke lehlohonolo."

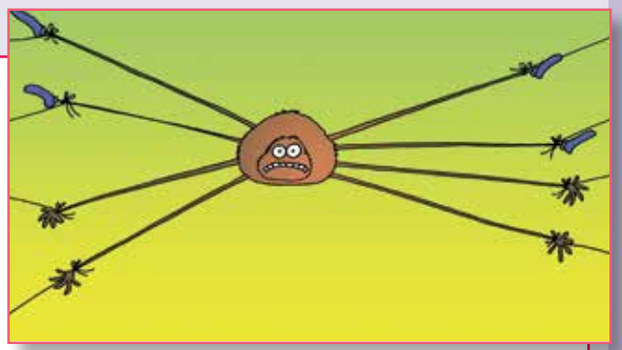

Ka nako eo, Anansi a utlwa ho hulwa leoto la hae. "Ah," ho bua Anansi. "Ke thapo ya tepo e tlameletsweng pitseng ya Mmutla ya meroho." A utlwa e nngwe le e nngwe. Anansi a hulwa hararo ka nako e le nngwe.
"Aa mongaka," ho bua Anansi, ha a utlwa a hulwa labone ke tepo e hula thapo.
Ka yona nako eo, a utlwa ya bohlano, e hula thapo. Ya botshelela, le ya bosupa le ya borobedi! Anansi a hulelwa kwana, le kwana, ha bohle ba hula dithapo tsa tepo ka nako e le nngwe. Maoto a hae a ba masesanesesane. Anansi thetehela nokeng ka pele. Qetellong, ha metsi a hohotse tepo kaofela, Anansi a tswa ka thata nokeng.
"Aa," a fehelwa Anansi. "Mohlomong hona e ne e se mohopolo o motle."
Le kajeno, Anansi o na le maoto a robedi a masesane. Ha a ka a fumana dijo letsatsi lohle.

Ha re bueng

Hobaneng Anansi a sa ka a ema tlung ya mmutla ho fihlela meroho e butswa?

O qetelletse jwang ka maoto a robedi?

Anansi o ipholositse jwang ho se kgaolwe dikotokoto?

Thuto ya pale ena ke efe? O tseba jwang hore ena ha se pale ya nnete?

Sheba setshwantsho ebe o se bolella motswalle wa hao ka lenane le nepahetseng.

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 103 2019/10/19 23:16:05

Ho nahana ka dibapadi / baphetwa

Ha re ngoleng

Sheba ka hloko seo Anansi a se buang le seo a se etsang paleng.
Jwale tlatsa a mang a maetsi a hlalosang botho ba hae.

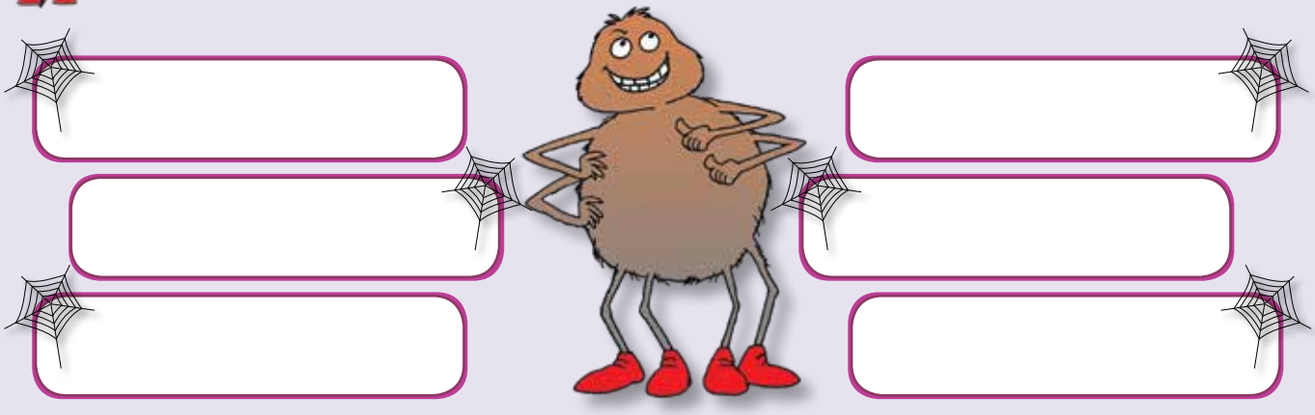

Sebedisa maetsi ana ho hlalosa botho ba hae.

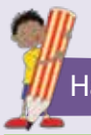

Ha re ngoleng

Jwale hlalosa botho ba motho wa nnete.

- Kgetha motho oo o tla ngolang ka yena. Motho e ka ba mampodi, ya phelang kapa ya hlokahetseng.

Lebitso la mophetwa le feletseng	
Bong	
Dilemo	
Sebopeho sa hae	
Mosebetsi	
Talente kapa bokgoni	
Hobaneng o kgethile yena	

- Etsa lenane la botho ba bona. Sebedisang menahano le motswalle wa hao. Sebedisa maetsi ka bongata.
- Ka botho ba mophetwa ka seng, ngola dintho tseo ba di buileng tseo e leng mohlala wa botho ba bona.

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 104 2019/10/19 23:16:13

Ha re etseng Jwale tlatsa maetsi a ka hlalosang botho ba hae. Taka kapa o kgomaretse setshwantsho sa hae sebakeng se ka tlase.

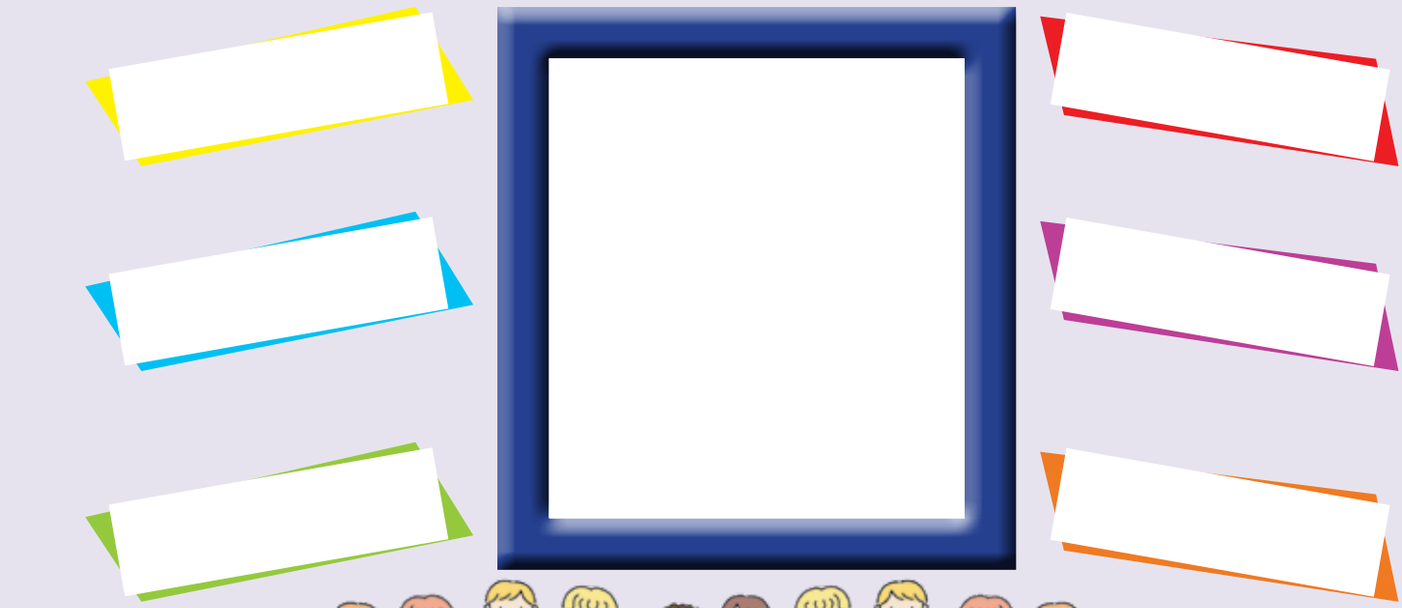

Sebedisa makgethi a hao ho ngola setshwantsho sa mophetwa. Buisana ka mophetwa le motswalle. Jwale ngola terafote ya setshwantsho sa mophetwa pampering. Kopa motswalle ho hlophisa terafote ya hao. Le wena o ka hlophisa ya hae. Jwale ngola setshwantsho sa hao ka makgethe.

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 105 2019/10/19 23:16:16

Ho ngola pale ka baphetwa ba kgolwehang

Ha re etseng

Etsa moralo wa pale ya hao.
Nahana ka moralo le mophetwa. Jwale bontsha ka moo poloto le mophetwa ba tswellang pele mananeng a pale. Tlatsa maetsi ho o thusa ho hodisa mophetwa.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Qalo

Mophetwa

Moralo

Bohareng

Mophetwa

Moralo

Qetello

Mophetwa

Moralo

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 106 2019/10/19 23:16:22

Ha re ngoleng

Pale ya ka _____

Qalo

Bohareng

Qetello

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 107 2019/10/19 23:16:25

Jakobo o a tela

Sheba ditshwantsho le sehlooho sa pale o shebe haeba o ka di sebedisa hore na pale e bua ka eng.

O nahana e ka bua ka batho ba jwang? Tlodisa pale ena mahlo o bone na o ka lepa.

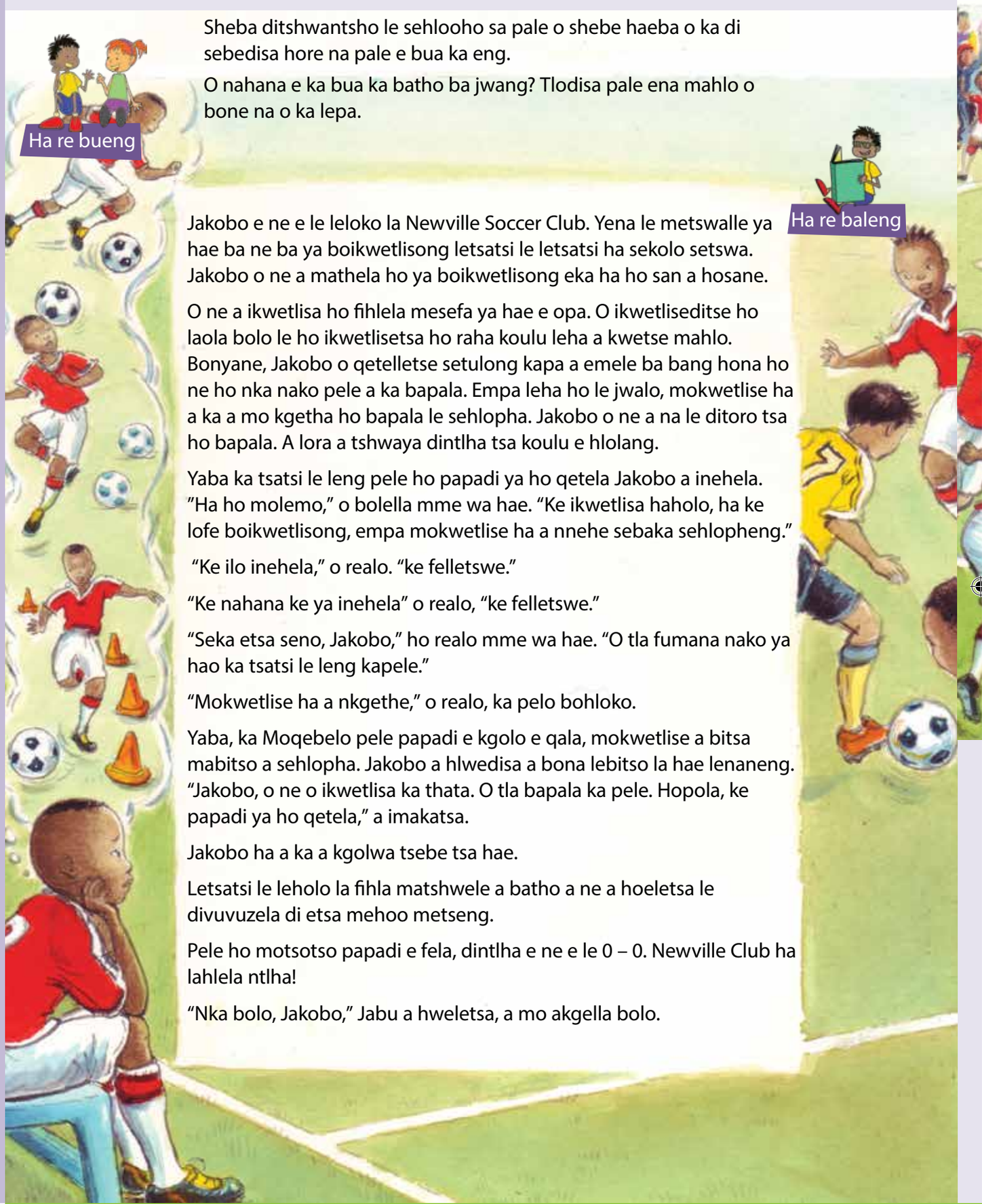

Jakobo e ne e le leloko la Newville Soccer Club. Yena le metswalle ya hae ba ne ba ya boikwetlisong letsatsi le letsatsi ha sekolo setswa. Jakobo o ne a mathela ho ya boikwetlisong eka ha ho san a hosane.

O ne a ikwetlisa ho fihlela mesefa ya hae e opa. O ikwetliseditse ho laola bolo le ho ikwetlisetsa ho raha koulu leha a kwetse mahlo. Bonyane, Jakobo o qetelletse setulong kapa a emele ba bang hona ho ne ho nka nako pele a ka bapala. Empa leha ho le jwalo, mokwetlise ha a ka a mo kgetha ho bapala le sehlopha. Jakobo o ne a na le ditoro tsa ho bapala. A lora a tshwaya dintlha tsa koulu e hlolang.

Yaba ka tsatsi le leng pele ho papadi ya ho qetela Jakobo a inehela. "Ha ho molemo," o bolella mme wa hae. "Ke ikwetlisa haholo, ha ke lofe boikwetlisong, empa mokwetlise ha a nnehe sebaka sehlopheng."

"Ke ilo inehela," o realo. "ke felletswe."

"Ke nahana ke ya inehela" o realo, "ke felletswe."

"Seka etsa seno, Jakobo," ho realo mme wa hae. "O tla fumana nako ya hao ka tsatsi le leng kapele."

"Mokwetlise ha a nkgethe," o realo, ka pelo bohloko.

Yaba, ka Moqebelo pele papadi e kgolo e qala, mokwetlise a bitsa mabitso a sehlopha. Jakobo a hlwedisa a bona lebitso la hae lenaneng. "Jakobo, o ne o ikwetlisa ka thata. O tla bapala ka pele. Hopola, ke papadi ya ho qetela," a imakatsa.

Jakobo ha a ka a kgolwa tsebe tsa hae.

Letsatsi le leholo la fihla matshwele a batho a ne a hoeletsa le divuvuzela di etsa mehoo metseng.

Pele ho motsotso papadi e fela, dintlha e ne e le 0 – 0. Newville Club ha lahlela ntlha!

"Nka bolo, Jakobo," Jabu a hweletsa, a mo akgella bolo.

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 108 2019/10/19 23:16:28

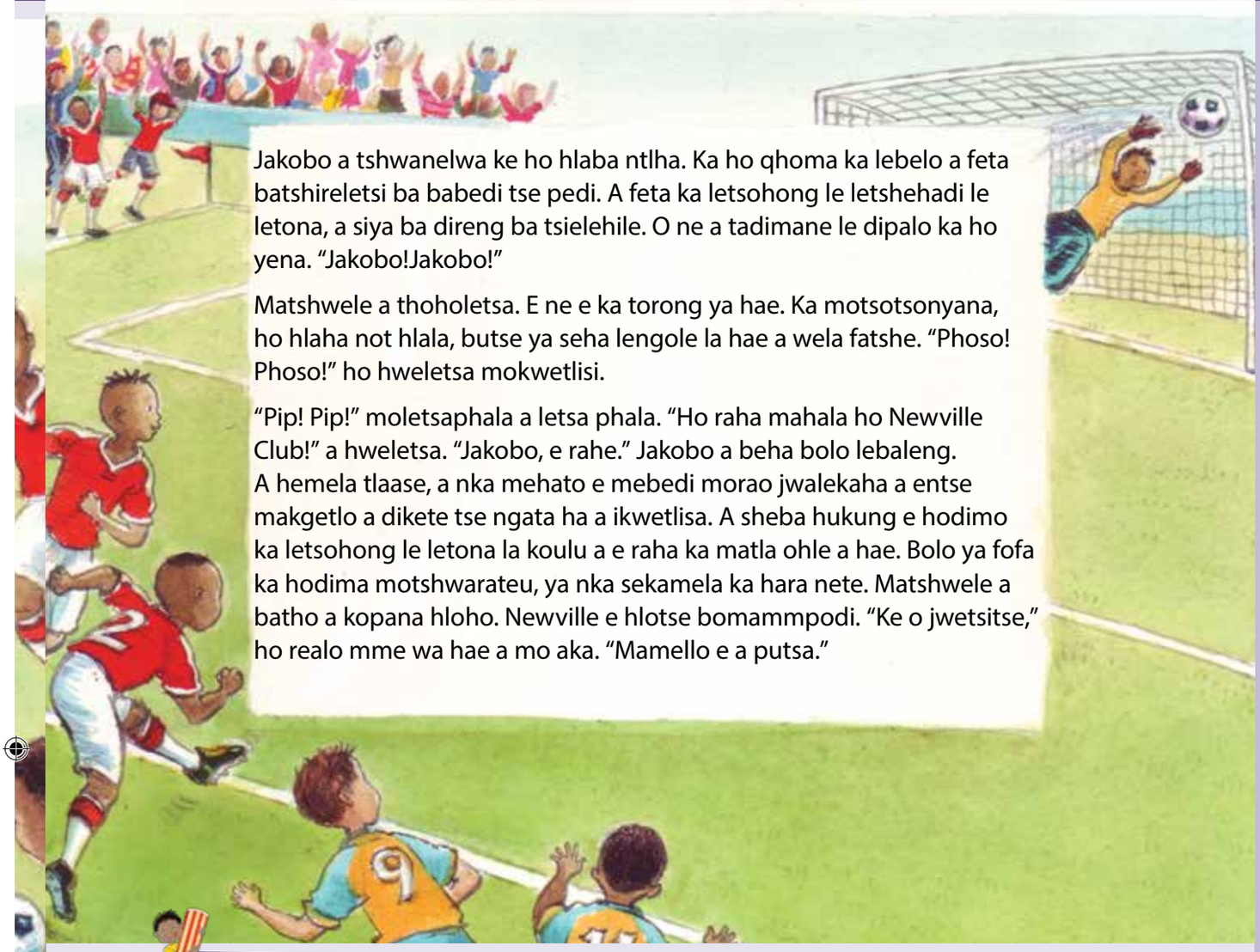

Jakobo a tshwanelwa ke ho hlaba ntlha. Ka ho qhoma ka lebelo a feta batshireletsi ba babedi tse pedi. A feta ka letsohong le letshehadi le letona, a siya ba direng ba tsielehile. O ne a tadimane le dipalo ka ho yena. "Jakobo!Jakobo!"

Matshwele a thoholetsa. E ne e ka torong ya hae. Ka motsotsonyana, ho hlaha not hlala, butse ya seha lengole la hae a wela fatshe. "Phoso! Phoso!" ho hweletsa mokwetlisi.

"Pip! Pip!" moletsaphala a letsa phala. "Ho raha mahala ho Newville Club!" a hweletsa. "Jakobo, e rahe." Jakobo a beha bolo lebaleng. A hemela tlaase, a nka mehato e mebedi morao jwalekaha a entse makgetlo a dikete tse ngata ha a ikwetlisa. A sheba hukung e hodimo ka letsohong le letona la koulu a e raha ka matla ohle a hae. Bolo ya fofa ka hodima motshwarateu, ya nka sekamela ka hara nete. Matshwele a batho a kopana hloho. Newville e hlotse bomammpodi. "Ke o jwetsitse," ho realo mme wa hae a mo aka. "Mamello e a putsa."

Ha re ngoleng

Ke bo mang baphetwa ba pale?

Baphetwa ba sehlooho	Baphetwa ba bang

Hobaneng Jakobo a ile a inehela? Qolla polelo e le nngwe e re bolellang hore o ne a se a inehetse.

Qolla polelo e le nngwe paleng e bontshwamg hore Jakobo o tiiselleditse.

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 109 2019/10/19 23:16:30

Pale e re bolellang hape?

Ha re ngoleng Maele ana a hlalosa eng?

Maele

Ha le fete kgomo le je motho.

Kwekwe ya morao e tloha le sepolo.

Lesisitheho le ja kgomo.

dikapuo

Ke dikapuo dife tsena?

divuvuzela tsa kgonya	pip, pip	bolo ya fofa

Fumana mantswe a mang paleng a tshwanang le mantswe ana. A ngole dikshinareng ya hao.

Iphuthumatsa		hlwedisa	

Ha re ngoleng Inahane o le Jakobo. Ngola bukatsatsi ya hao ya letsatsi o akaretsa se etsahetseng le ka moo o ikutlwileng ka teng. Sebedisa mantswe **Pele ke**, **yaba ke** le **qetellong** ka.

Dumela Bukatsatsi

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 110 2019/10/19 23:16:32

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Jwale ngola setshwantsho sa botho ba mophetwa Jakobo. Nahanang le metswalle ya hao ho fumana mantswe a hlalosang. Tlatsa makgethi a mang a hlalosang mophetwa.

Sebedisa makgethi ho ngola sebopeho sa mophetwa. Ngola mokgwaritso pampiring. Kopa motswalle wa hao ho sheba diphoso. Le wena o ka sheba pampiri ya hae. Jwale ngola mokgwaritso.

Ela hlooko mathusi. Mathusi a tlatsetsa kapa ho thusa maetsi.

Sehella leetsi mola ka tlase le ho etsetsa lethusi la leetsi sedikadikwe. Ebe o ngola polelo ka mokgwa wa kganyetso.

Ke ya sekolong.
Josefa o morao ho nako ya ho ikwetlisetsa bolo.
Re ne re matha lebaleng la bolo.
Josefa o kgethilwe ho ba sehlopheng.

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 111 2019/10/19 23:16:35

Etsa moralo wa pale

Ha re ngoleng

Bua le motswalle wa hao ka pale eo o batlang ho e ngola. Ebe o tlatsa mehopolo ya hao leqepheng lena.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Ke bomang baphetwa ba ka?

Pale e etsahala hokae?

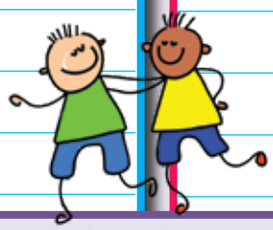

Sehlooho sa pale

Ho etsahetseng paleng?

Pale e fela jwang?

Ha re ngoleng

Buisanang ka ho hlophisa le motswalle wa hao. Jwale ngola mokgwaritso sekgetjhaneng sa pampiri. Kopa motswalle wa hao ho tshwaya mokgwaritso ya hao. O ka ho tshwaya mokgwaritso ya hae. Ngola pale ya hao ka makgethe leqepheng le latelang.

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 112 2019/10/19 23:16:41

Letsatsi:

Ngola pale ya hao

Qetello

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 113 2019/10/19 23:16:42

E etsahetse pele ho mona

E etsahetse ka nako e sa balwang pele ho mona

Lekgathe lejwale lephethi

Re sebedisa lekgathe lejwale lephethi ho bontsha ketso e etsahetseng ka nako e sa balwang e fetileng. Nako ya nnete ha e bohlokwa. Ha re sebedisa lekgathe lejwale lephethi re sebedisa dikapolelo tse sa hlakang tsa nako, jwale, le kgale, hang, hangata, nako e ngata, pele, hole, haesale, empa.

Ha re ngoleng Etsetsa leetsi sedikadikwe.

1. O bone baesekopo makgetlo a mashome a mabedi.
2. Ke nahana nkile ka kopana le yena hang.
3. Ho bile le dikgohola tse ngata KwaZulu-Natal.
4. Batho ba tjhaketse moyeng.
5. Na o badile buka?
6. Ke bone setshwantsho seo.
7. Ke buile le yena makgetlo a mangata ka boitshwaro ba hae bo bobe.
8. Re ile Cape Town makgetlo a mangata.
9. Ke maswabi ke lahlile buka ya hao.
10. O re tjhaketse makgetlo a mangata.

Jwale qetella ho ngola dipolelo tsena ka lekgathe lejwale lephethi.

O ile hae hobane o ne a

O mathetse sekolong hobane o ne a

Ke lahlile

Re ile ra ya ho

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 114 2019/10/19 23:16:41

Ha re ngoleng

Tlatsa o kapa ile le leetsi le nepanetseng ka masakaneng.

Lekgathe lejwale lephethi

O re tjhaketse (tjhaka) ka makgetlo a mangata.

ke _____ (bona) diborele tsa ka tsa letsatsi.

O _____ (bona) setshwantsho seo hararo.

O _____ (kgutlisa) buka ya ka.

Ba _____ (hlatswa) dijana.

Re _____ (bala) dipale tse ngata bukeng ena.

Re _____ (qeta) mosebetsi ohle wa rona wa sekolo hae.

Re _____ (utlwa) pale pele.

O _____ (ya) Polokwane.

Jwale qetella dipolelo tsena.

O kgutlisitse

Ba bone

Re ile

Ke ithutile

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 115 2019/10/19 23:16:45

Inthaviu le mampodi wa bolo

Ke maAfrika Borwa afe ao e leng bomampodi ba dipapadi bao o nahanang hore ba atlehile?
Hobaneng o nahana hore ba atlehile?
Ke eng se ba entseng hore ba atlehe?
O tsebang ka maemo a bona?

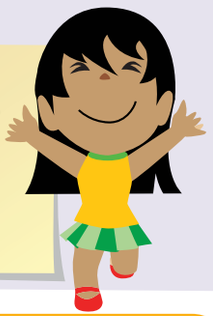

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Lekanya seo o se nohileng le seo o badileng ka sona.
- Ha o sa utwlisis serapana seo, bala hape o iketlile. Se balle hodimo.

Ha re batlisiseng ka kgalala ya bolo e atlehileng

Noko Alice Matlou

Ha batho ba bua ka bolo, hangata ba bua ka dikgalala tsa bolo e le banna. Empa e mong eo e leng kgalala wa papadi ya bolo wa Afrika Borwa ke mosadi: Noko Alice Matlou. Matlou e bile kgalala ya papadi ya bolo wa Afrika ka selemo sa 2009 ke ba *Confederation of African Football*. E mo Afrika Borwa wa pele ho fumana kgau ena.

Bala puisano ena le Matlou ho mo tseba ho feta mona.

O hlahetse kae, o dula kae hona jwale?
Ke hlahetse Molegie, Gaphaudi, Limpopo. Ke sa dula hona teng le jwale.
O bile le kgahleho papading neng?
Ke qadile ho bapala bolo ke sa le sekolong se tlase. Ke neke rata dipapadi ebile ke le semathi se seholo, ke bapala le bolo. Ke ne ke rata ho matha ka lebelo le leholo, haholo dimetara tse 100 le 200. Ha ke sa le sekolong ke ne ke matha ka lebelo le leholo ho ke bileng ka roba rekoto.

O etsang hore o dule o kwetlile?
Ke ikwetlisa habedi ka letsatsi. Ke tsoha hosing ebe ke ilo matha metsotso e 30. Jwale ka hora ya boraro ebe ke ikwetlisa nako e ka bang dihora tse tharo. Moo ke ha ke ikwetlisa ka bolo.

Ke keletso efe eo o ka e nehang batjha ba bang?
Ikwetlise ka matla, mme o tla bapala ha bonolo.

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 116 2019/10/19 23:16:49

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Ka morao hoba o bale pale le puisano ka Matlou, araba dipotso tse latelang.
Matlou o atlehile jwang?

Re tseba jwang hore Matlou o kgothalletse bolo? Fana ka mabaka ho hlaha sengolweng.

O qadile jwang ho iphedisa ka ho bapala bolo?

Ha re etseng

E re motswalle wa hao a iketsise eka ke kgalala ya dipapadi.
Ebe o etsa inthaviu le motswalle wa hao ho fumana ho hongata ka dikatleho tsa hae. O tla tlameha ho fumana:

- O kgahlilwe ke papadi ena neng mme jwang
- Diphihlello tsa papadi tse kgolo tsa hae
- O na le molaetsa ofe batjheng ba bang.

Ha re ngoleng

Jwale kgetha motho sekolong kapa motseng eo o nahanang hore o na le bokgoni ka tsa dipapadi. Kopa motho eo ho etsa inthaviu le yena. inthaviung eo leka ho fumana dikarabo tsa dipotso tse latelang: Ebe o ngola setshwantsho sa boemo ba mophetwa.

- O ne a le jwang bongwaneng?O ratile neng ho kenela dipapadi?
- Ke dife dikatleho tsa hae tsa mantlha?
- O na le molaetsa o feng ho batjha ba Afrika Borwa?

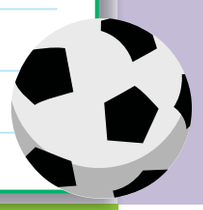

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 117 2019/10/19 23:16:51

Bolo, bolo hohle

Ha re bueng

- Ke papadi efeng eo o ratang ho e bapala kapa ho e shebella?
- Ke sebapadi sefe seo o se ratang? Hobaneng?
- O nahana hore ho jwang ho ba mampodi?
- Ke bomang bomampodi ba bolo, dimathi, disesi, le ba bang ba Afrika Borwa?

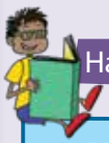

Ha re baleng

Ka 2010 Afrika Borwa e ile ya ba moamohedi wa FIFA Mohope wa Lefatshe wa bolo. Diketekete tsa batho ba tjhaketse Afrika Borwa ho tla shebella tlhodisano ya bolo mabaleng a dipapadi a leshome. Dihlopha tsa mafatshe a fapaneng di fihlile Afrika Borwa ho tla tlhodisanong ya mohope wa lefatshe.

O tsebang ka Tlhodisano ya bolo ya Lefatshe ya 2010? Bala ditsebiso tse latelang ebe o araba dipotso tse latelang.

Tafole 1: 2010 Mohope wa bolo mabaleng a dipapa

Motse	Setediamo	Dinomoro tsa ditulo tsa babohi ba bolo
Cape Town	Green Point	40 000
Bloemfontein	Free State	70 000
Durban	Moses Mabhida	60 000
Johannesburg	Ellis Park	40 000
Johannesburg	Soccer City	95 000
Nelspruit	Mbombela	40 000
Polokwane	Peter Mokaba	40 000
Rustenburg	Royal Bafokeng	45 000
Pretoria	Loftus Versfeld	45 000
Port Elizabeth	Nelson Mandela Bay	50 000

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 118 2019/10/19 23:16:52

Letsatsi:

Tafole 2: Ditlhodisano tsa Mohope wa Lefatshe wa FIFA wa 2010				
Ditlhodisano tsa kotara				
Letsatsi	Setediamo	Naha 1	Naha 2	Sephetho
02 Phupjane 2010	Nelson Mandela Bay/ Port Elizabeth	Netherlands	Brazil	2:1
02 Phupjane 2010	Johannesburg	Uruguay	Ghana	1:1
03 Phupjane 2010	Cape Town	Argentina	Germany	0:4
03 Phupjane 2010	Johannesburg	Paraguay	Spain	0:1
Semifaenale				
06 Phupjane 2010	Cape Town	Uruguay	Netherlands	2:3
07 Phupjane 2010	Durban	Germany	Spain	0:1
Makgaolakgang				
11 Phupjane 2010	Johannesburg Soccer City	Netherlands	Spain	0:1

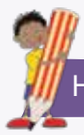

Ha re ngoleng

Sebedisa ditsebiso tse ho Tafole ya 1 le 2 ho araba dipotso tse latelang.
Ngola dikarabo tsa hao dibakeng tse nehuweng

Ke lefe lebala la dipapadi le leholo?	
Le nka batho ba bakae ka palo?	
Papadi ya ho qetela e bapetswe neng?	
E bapetswe toropong efe?	
E bapetswe setediamong sefe?	

Ke dinaha difeng tse kenetseng diphetho tsa kotara?

Ghana e bapetse neng?	
Ghana e ne e bapala le naha efe?	
Sephetho e ne e le sefe ha Ghana e bapala?	
Ghana e bapetse ho kae?	
Ke sehlopha sefe se hotseng makgaollakgang?	
Sepheto e ne e le sefeng?	

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 119 2019/10/19 23:16:52

Histori ya bolo

Ha re baleng

Matjhaena

Dilemo tse makgolo tse fetileng Tjhaena, kabo selemo sa 400 Pele ho Kreste, masole a ne a bapala papadi e bitswang " Tsu Chu", e tlileng pele ho bolo ya maoto. Dibapadi di ne dir aha bolo e entsweng ka masiba ka hara nete e nnnyane, e ka bang 40cm ka bophara, e kgomareditswe ka hara lehlaka la bamboo.

Majapane

Ka mora moo, ka selemo sa 600 AD, Japan e ne e na le mokgwa wa yona wa bolo o bitswang "Kemari". \dibapadi di ne di etsa sedikadikwe ba rahelana bolo hore e se thetse fatshe, sena se tlwaelehile ho rona, ha ho jwalo?

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Lekanya seo o se nohileng le seo o badileng ka sona.
- Ha o sa utwlisis serapana seo, bala hape o iketlile.

Se balle hodimo.

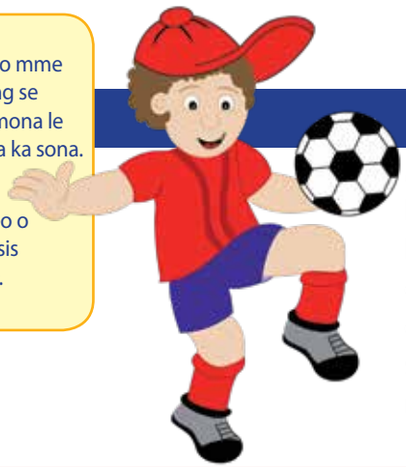

Magerike

Magerike le bona ba ne ba na le letshwao la bona la bolo, le tsejwang ka "Episkyros", le kenyeletsang ho raha le ho kakasa bolo. E ne e bapalwa ke dihlopha tse pedi tse ka bang le dibapadi tse ka bang bongata ba batho ba. 27 sehlopha ka seng! E ne e tshwana le papadi eo re e bitsang rakebi kajeno.

Maroma

Tsela ya Maroma ya bolo e ne e bitswa "Harpastum". E ne e na le dihlopha tse pedi tsa dibapadi tse 27 lehlakore ka leng.Batho ba ne ba rata ho e bapala le ho e shebella. Batho ba bangata ba ne bay a ho sheba dipapadi tsa Harpastum, tseo din eng di tshwarelwa meahong e tshwanang le disetediamo tseo re di tsebang kajeno. Hape e ne e le nako ya dikgwebo tse kgolo ho barekisi ba dipizza le spaghetti ho mekgopi e moholo ya batho ba ratang ho shebella bolo!

Ha re bueng

- Bolo ya maoto e qadile mafatsheng afe?
- Re tseba jwang ho leqephe la web hore batho ba ne ba rata bolo?
- Hobaneng papadi ena e ile ya fediswa?

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 120 2019/10/19 23:17:02

Engelane

Engelane, batho fela motseng ba ne ba kopanela ho raha bolo diterateng le masimong Papadi e ne e le bohloko. Batho ba sututsana ebile ba ntshana kotsi tse ngata. Papadi e ne e se na molao ebile ho ne ho le kotsi ho e bapala. Ba ne ba bitsa papadi "Shrovetide football". Ba ne ba etsa tlhodisano ya ditoropo le metse ka batho ba makgolo kgolo ban ka karolo tlhodisanong e nkang letsatsi kaofela Bolo e ne e ka rahwa seterateng, metsing, mmarakeng, hodima marulelo – kae kapa kae.Ho ne ho sena referi, ho sena ho hlaha mahlakoreng, ho sena ho raha ka hare, ho sena ho raha hamper ho sena ho raha hukung, ho sena ho raha koulu, ho sena ho diha ha ho diha. Ho sena nomoro ya mophetwa. Ha ho makatse ha batho ba bangata ba qetelletse ba robehile maoto, matsoho le dihlooho!

Bolo papadi e se nang molao

Ka1314, King Edward II a tsebisa Lord Mayor wa London ho fedisa ho bapala papadi ya bolo toropong. Sena se ne se etswa ke lerata la toropong le dikotsi tseo dibapadi din eng di di fumana. Ka mora moo, Queen Elizabeth I a kwalla dibapadi tsa bolo beke teronkong Empa ha ho letho le ileng la emisa papadi Batho ba ya terokong ka baka la papadi eo ba e ratang.

Melao ya pele

Melao ya pele ya bolo e ile ya tliswa ka 1815. Sekolo se tsebahalanga English, Eton College,sa tlisa melao e itseng ho tlisa papading. Sena e ne e le ho qala ha bolo eo re etsebang kajeno.

Thatohatsi ya lefatshe

Ho tlisa melao ya semmuso ho ekeditse ho tsebahala ha bolo. Papadi ya tsebal=hala haholo ho lohle la Britain ho se kgale ya tsebahala ho la Europe le lefatshe lohle. Mohope wa pele wa lefatshe o bapetswe ka 1930. Tlhodisano ena e bapalwa dilemo tse nne haesale nako eo, sena ke sesupo sa ho tsebahala ha papadi ena lefatshe kaofela. Nnete ke hore papadi ena ke papadi e tsebahalang haholo lefatsheng.

Ha re bueng

- Ke melao efe eo re nang le yona kajeno bolong ho etsa hore bonnete dibapadi di bolokehile?
- Bua le motswalle wa hao ka mehato e fapaneng ya bolo historing ya bolo. Buisana hore bolo e hlalosa eng sekolong sa lona, malapeng le setjhabeng le ho botjhaba.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 121 2019/10/19 23:17:03

Ho ngola serapa sa tlhahisoleseding

Ha re ngoleng

Ngola ka papadi (kapa papadi efe le efe ya ho ikgatholla) eo o e tsebang hantle.O se ke wa ngola ka bolo ya maoto(soccer)

- Lokisetsa ho ngola ha hao. Nahanang ka sehlooho sa hao le metswalle ya hao ebe le qetella mmapa wa monahano.
- Ebe le ngola mongolo wa hao wa pele sekgetjhaneng sa pampiri. Kopa motswalle wa hao ho e tshwaya.
- Ngola polelwana ya hao ka makgethe sebakeng se ka legepheng le ka pe[illegible]

1 Papadi kapa ho ikgatholla ke eng?

2 Ke bo mang baetapele lebaleng la dipapadi?

3 Ke eng histori ya papadi/boikgathollo?

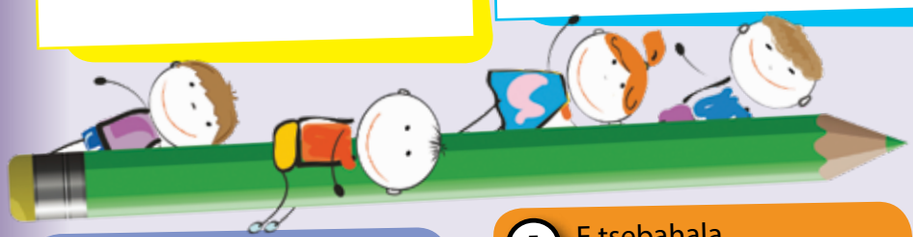

4 Melao ya papadi ke efe?

5 E tsebahala hakaakang?

6 E bapallwa kae?

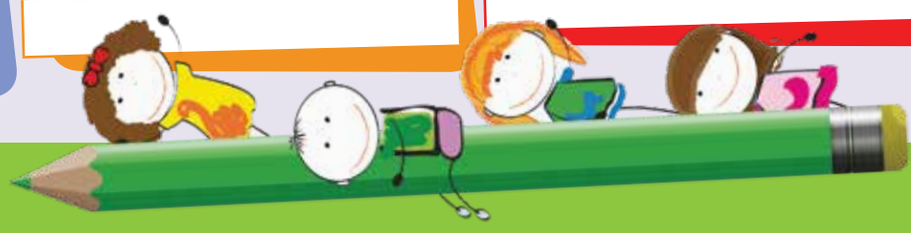

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 122 2019/10/19 23:17:05

Papadi kapa ho ikgatholla ke eng? _____

Papadi kapa ho ikgatholla ke eng?	
Ke bo mang baetapele lebaleng la dipapadi?	
Ke eng histori ya papadi/ boikgathollo?	
Melao ya papadi ke efe?	
E tsebahala hakaakang?	
E bapallwa kae?	

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 123 2019/10/19 23:17:07

Puo e hlalosang

Haholwanyana ka makgethi

Lekgethi ke lentswe le hlalosang lebitso kapa leemedi. Makgethi a o bollela seo motho, sebaka kapa ntho e leng sona. Mohlala, "ntja" ke lebitso, empa ntja ya mofuta ofe? Ntja e "kgolo, sootho, e bohale" e re bolella ho hongata ka ntja.
Makgethi a ka re bolella hape ka palo. "ho na le barutwana ba leshome le metso e supileng ka tlelaseng ya rona."
"Leshome le metso e supileng" ke lekgethi.
Ba ile ba araba potso hape: "Efe?"
Mohlala:

- **Ditlhapi tse kgolo tsena di phela jwang?**
- **Kubu e ntsho eo e etsang?**
- **Dinare tseo tse hlaha di tswa kae?**

Ha re ngoleng Seha mantswe ao e seng makgethi.

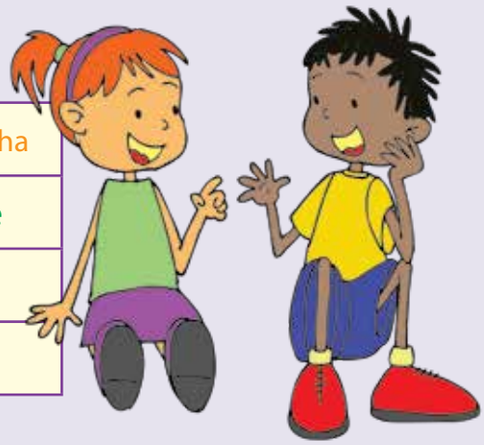

kgolo	kapele	pampiri	phuphureha
otile	hanyane	phatsima	monate
kgubedu	matha	bonolo	kgaba
kapele	ntjha	futhumala	tala

Jwale sebedisa makgethi a 5 ho bopa dipolelo

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 124 2019/10/19 23:17:07

Ha re ngoleng

Sehella makgethi mola polelong e nngwe le e nngwe.

Ho tlabe ho na le ditulo tse bolou le tse kgubedu setediamong se setjha.
Ho ne ho na le mesamo e bonolo le dikobo tse mofuthu betheng ya kgale.
Motho ya tsebahalang wa bonono o pentile ditshwantsho tseo tse ntle bukeng ya hao.
Ke ya tlung ya habi Dudu ho ya bona baesekele ya hae e ntjha.
Jabu ya bohlale o bakile kuku e monate ya tjhokolete.
Ke nonyana e nnyenyane, e tshehla e lerata.
Matshwala a manyenyane ho feta maruarua.
Katse e nyane e putswa e ngwapa tafole e kgolo e phatsimang ya lepolanka.

Jwale etsa lenaneo la makgethi ao o a sehetseng mola ka tlase dikareteng tsena.

Palo	Mmala	Boholo

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 125 2019/10/19 23:17:08

Tsohle di itshetlehile ho tsa boemo ba lehodimo

Ha re bueng

- O rata boemo ba lehodimo bo jwang? Hobaneng?
- Hobaneng ho le bohlokwa ho rona ho tseba ka tsa hore tsa bolepi di tla ba jwang hosane kapa beke e tlang?
- Na o ye o mamele tsa bolepi? Hobaneng?
- Tsa bolepi di jwang kajeno?
- Hlalosa tsa bolepi nakong tse fapaneng tsa selemo moo o dulang.
- O ka rata ho dula tulong e tjhesang haholo kapa e batang haholo? Hobaneng?

Sheba mmapa wa tsa boemo ba lehodimo mme o qetelle tafole e ka tlase.

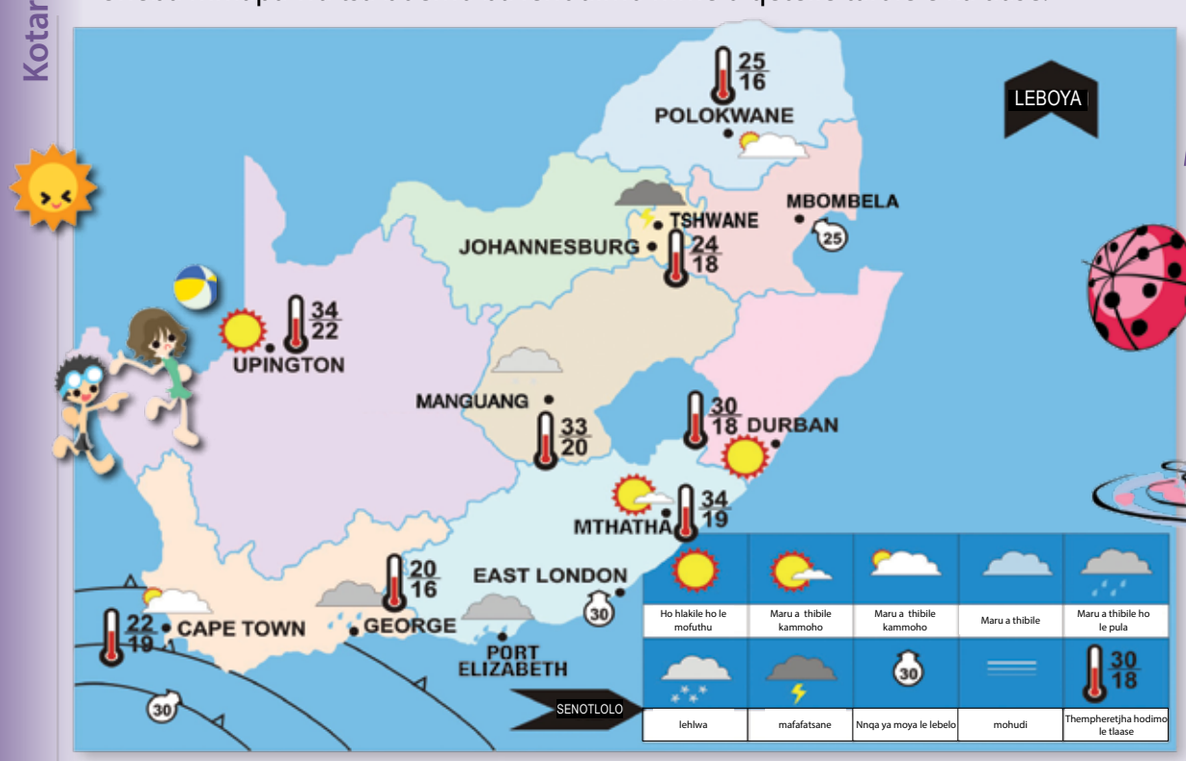

Ha re baleng

Ngola tsa boemo ba lehodimo le thempheretjhara tsa ditoropo tse latelang.

Toropo	Thempheretjhara e tlaase	Thempheretjhara e hodimo	Hlalosa tsa boemo ba lehodimo
Polokwane			
Johannesburg			
Bloemfontein			
Durban			
Upington			
Umtata			
George			

Ngola dikarabo tsa dipotso tsena.

Ke dibaka dife tse tjhesang haholo Afrika Borwa? Fana ka mabitso le dithemperatjhara.

Pula e na toropong efe?

Ke toropo e feng e nang le moya o batang?

Fana ka toropo e le nngwe e nang le maru a thibileng. _____

Themperatjhara e tlaase haholo e hokae, ke bokae? _____

Ke eng moya o lebelo le nqa moya? _____

O nahana lehadima le tla hlaha hokae? _____

Ke toropo e feng e nang le maru mona le mane? _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 126 2019/10/19 23:17:12

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Sheba setshwantsho se ka tlase. Mofuta ona wa setshwantsho o bitswa kerafo ya mola. Hlokomela hore mola o mong le o mong o na le mmala o fapaneng. Mela ena e re bolella eng? O tla fumana karabo ka letsohong le letshehadi la la kerafo

Cape Town, Afrika Borwa Tlelaemete Kerafo (Bophahamo: 42m)

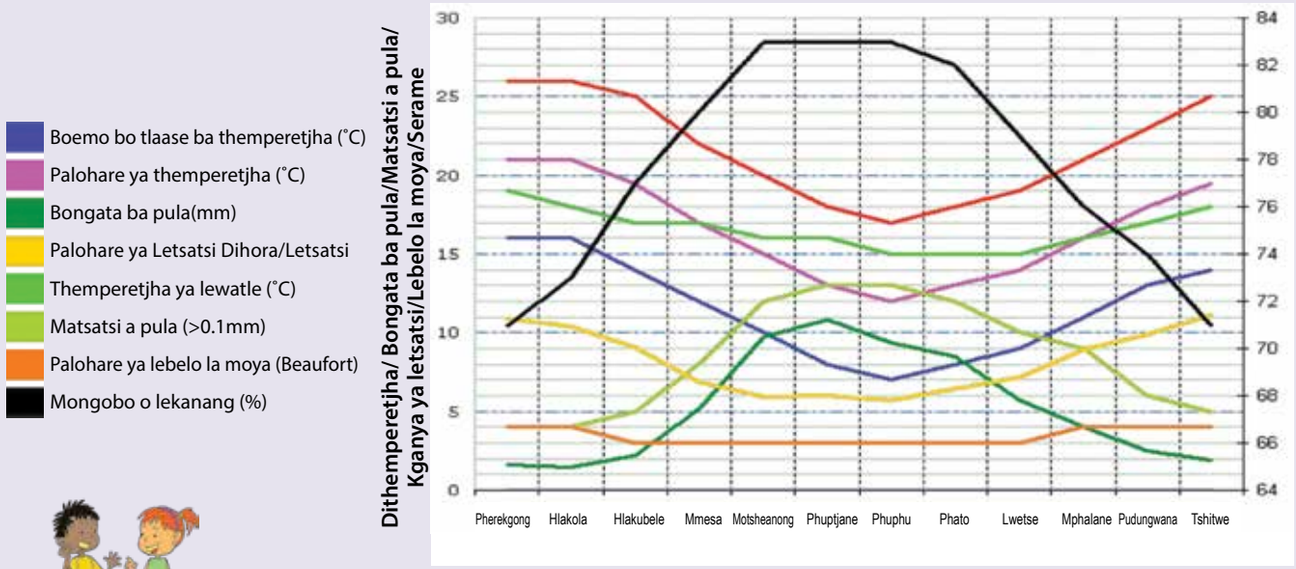

Ha re bueng

Tafoleng, ngola mebala ya mela e bontshang tse latelang:

Palohare ya tempheretjhara		Tempheretjhara ya lewatle	
Palohare ya nomoro ya hora ya letsatsi letsatsi ka leng		Mongobo	
Matsatsi a nang le phoka		Lebelo la moya	

Sebetsa le motswalle. Shebang tjhate hape ebe o araba dipotso tse latelang.

Themperetjha e tlase e bile bokae mafelong a Mphalane?

Palohare ya dihora tsa letsatsi e bile bokae mafelong a Hlakola?

Mongobo o bile hodimo ka kgwedi efeng?

Themperetjha e batang haholo lewatle e bile ka kgwedi efeng?

Ke kgwedi e feng e bileng le themperetjhata tse hodimo haholo?

Pula e nele ka kgwedi efeng?

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 127 2019/10/19 23:17:13

Saekele ya Metsi

Ha re baleng

Bophelo bohle lefatsheng bo itshetlehile hodima metsi. Kantle le moya oo re o phefumolang, metsi ke ntho ya bohlokwa ho ntho tsohle tse phelang. Ka ntle ho ona dintho tse phelang di keke tsa ba le bophelo. Ha re se na metsi a lekaneng mmeleng ya rona, ditshila di ke ke tsa tswa. Sena se tla tlisa malwetse a fapaneng bophelong ba rona.

Re tshwanetse ho utlwisisa saekele ya metsi ho utlwisisa hore metsi a hlaha kae. Saekele ya metsi ke motsamao o sa feleng mahareng a lewatle, lefatsheng le moyeng.

Setshwantsho se ka tlase se hlalosa hore ho etsahalang ho saekele ya metsi.

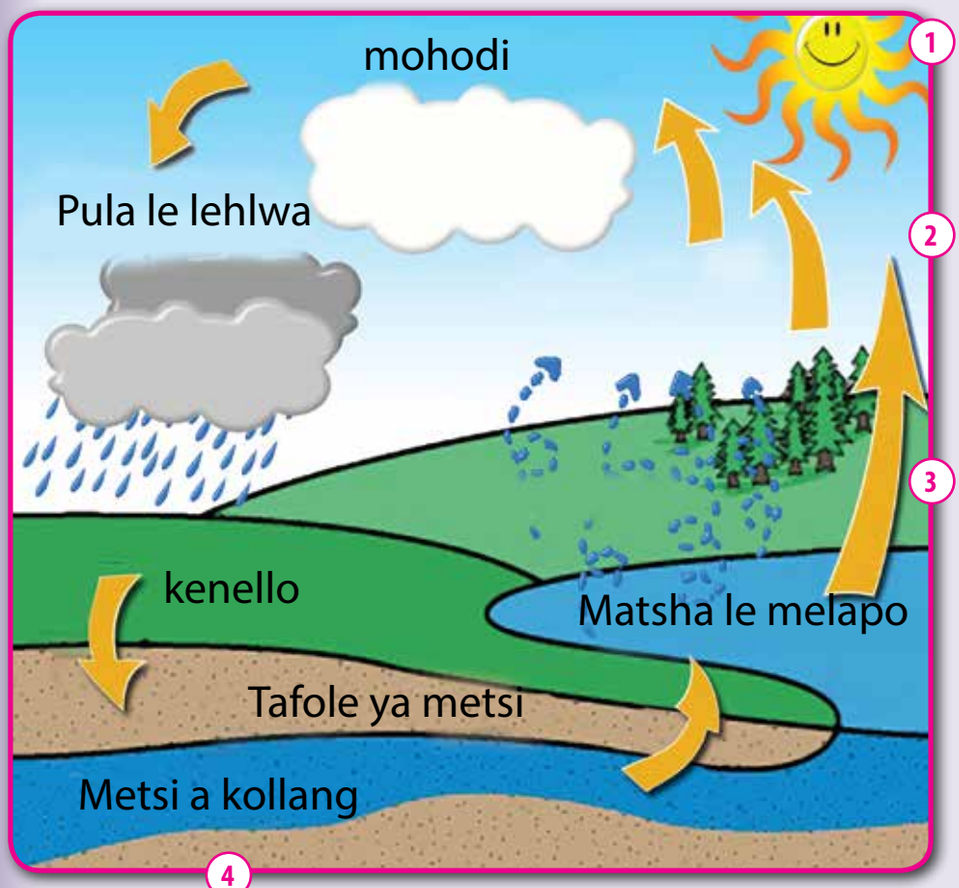

1 **Moyafalo**
Ha letsatsi le tjhesa metsi dinokeng le mawatleng, metsi ana a fetoha mohodi.

2 **Kgwamo**
Ha mohodi ona o fihla moyeng o batang o a hwama o fetohe maru.

3 **Lefafatsane**
Ha metsi a mangata a hwamme, moya ha o sa kgona ho a tshwara. Maru a a thiba ebe metsi a kgutlela lefatsheng ka sebopeho sa sefako, lehlwa, mohudi, pula.

4 Ha metsi a fihla mobung e fetoha metsi a fatshe oa dimele le diphoofolo di a sebedisang, a ka boela a finella dinokeng, matsheng, le mawatleng, mme jwale sedikadikwe sa qala hape.

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 128 2019/10/19 23:17:14

Ha re bueng

Sheba setshwantsho sa saekele ya metsi hape. Hlalosetsanang hore saekele ya metsi e sebetsa jwang. Tlhalosong ya lona sebedisang mantswe a latellang: moyafala, hwama, lefafatsane.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Setshwantsho se bontsha saekele (dintho tse etsahalang ka tatelano).

Jwale ngola polelo o hlalosa se etsahalang nakong e nngwe le e nngwe ya saekele.

- Boemo 1:

- Boemo 2:

- Boemo 3:

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 129 2019/10/19 23:17:18

Ngola tema ya tlhahisoleseding

Bekeng tse pedi tse fetileng o badile ditema tse mmalwa tse fapaneng.

Itokisetse ho ngola tsebiso ya serapa sa hao.

O tla tshwanelwa ke ho kgetha sehlooho ebe o hloka ho etsa dipatlisiso o sebedisa buka ya dipatlisiso kapa internet.

Sebedisa mmapa wa kelello ho o thusa ho itokisetsa.

● Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao ● Ngola feela ntle ho makgethe ● Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe ● Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang ● Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Sehlooho sa ka

1 Tsebiso ka selelekela

2 Seo ke ithutileng sona dipatlisisong

3 Seo bahlalefi ba se buang ka sehlooho

4 Nka sebedisa ditshwantsho dife

5 Ke dihlooho dife tseo nka di sebedisang

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 130 2019/10/19 23:17:20

Ha re ngoleng

Ngola sehlooho sa hao sekgetjhaneng sa pampiri. Kopa motswalle wa hao ho tshwaya mosebetsi wa hao. O tshwanela ho sheba mopeleto, matshwao a puo, tatellano ya polelo e nepahetseng. Etsa bonnete ba hore o na le dihlooho le ditshwantsho kapa ditjhate the hlalosang seo o se bolelang.

1

2

3

4

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 131 2019/10/19 23:17:20

Ke eng e thelebishining?

Ha re bueng

Na o ye o sebedise tataiso ya TV? Sheba tataiso ya TV ena ka hloko. Bolella motswalle wa hao hore ke mananeo afe ao o ka ratang ho a bohela. Bolela hore a kanaleng efe mme ka nako efe.

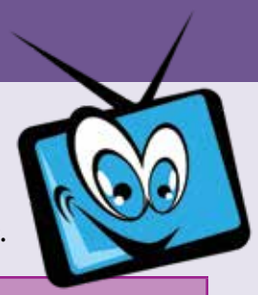

Kanale ya SABC 1		Kanale ya SABC 2		Kanale ya SABC 3		Kanale ya Magic World	
17:00	Captain Planet (Bana)	17:00	Dragon Ball (Bana)	17:30	Oprah Winfrey	06:00	Kanale ya O
17:28	Mamela metsotswana	17:30	Ditaba	18:30	Isidingo	12:00	Dipapatso
17:30	Dihloho tsa ditaba	18:00	Takalani Sesame (Bana)	19:00	Ditaba tsa 7	13:00	Koowee (Bana)
18:00	The Bold and the Beautiful	18:30	7de Laan	19:30	Kanale ya sekolo	18:00	Channel O
10:30	Dintlha tsa sehlooho tsa dipapadi	19:00	News	20:29	Ditaba ka metsotswana e 60	19:00	Mmino wa Setudio
19:00	Sehlooho sa ditaba tse kgolo	10:30	Pasella	20:30	Prison Break	20:00	Kgaitsedi le nako e phethahetseng
20:00	kgutsufatso ya tsa Bolepi	20:30	Dipapadi	21:15	Tsa bolepi tsa beke	20:30	Na pula e tla na kapa ho tla tjhesa?

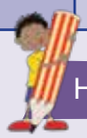

Ha re ngoleng

Jwale bala tataiso ya TV ka hloko ebe o araba dipotso tsena.

O shebaTakalani Sesame ka nako mang?	
Ke mananeo afe ao e leng a dipapadi?	
Ke mananeo afe a o nehang ditaba ka motsotso?	
O ka nehelana ka kgutsufatso ya pehelo ya ditaba ka tlelaseng. Ke lenaneo lefe le ka o nehang tsebiso eo o e hlokang ho etsa sena?	
Ke lenaneo lefe le ka o nehang tsebiso ka tsa bolepi?	

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 132 2019/10/19 23:17:22

Itlhatlhobe!

Nka kgona ho		
Bala pale		
Lepa pale ka tshebediso ya ditshwantsho le dihlooho araba ka molomo dipotso tsa kutlwisiso		
Bona baphetwa ba sehlooho paleng		
Sebedisa makgethi ho hlalosa mophetwa		
Ho ngola thlaloso ya mophetwa wa nnete bophelong holokisa le ho ngola pale ka ba phetwa ba kgodisang		
Fana ka moelelowa dihlongwapele le dihlongwamorao		
Bona dikapuo le maele paleng		
Ngola bukatsatsing ho kgutsufatsa pale.Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa pale ho shebilwe baphetwa, tikoloho le moralo. Hlophisa pale ya ka le ya motswalle, ngola le ho hlophisa pale		
Sebedisa lekgathe lejwale lephethi		
Bona maetsi dipolelong,		
Bopa maetsi dipolelong		
Bopa dipolelo lekgatheng lejwale lephethi		
Bona le ho sebedisa mathusi		
Bona makgethi		
Sebedisa makgethi ho bopa dipolelo		
Bala sengolwa sa tlhahisoleseding		
Lepa sengolwa ho sebediswa ditemoso tse bonwang le tsa kamano		
Bala tafole yaloko ya liki		
Araba dipotso tse hodima ditshwantsho le ditafole		
Lokisetsa ho ngola sengolwa sa tlhahisoleseding		
Ngola sengolwa sa tlhahisoleseding, sebedisa puo e hlalosang.		
Hlalosa le ho rarolla ditshwantsho mmoho le ho ngola ka tsona.		
Bala tataiso ya mananeo a televishini le ho araba dipotso ho yona.		

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 133 2019/10/19 23:17:28

Gr6_HL_SES_B1_TH 4.indd 134 2019/10/19 23:17:28